

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI

MALİYE PROGRAMI

**YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİNİN FİNANSMANI VE DEVLET
ÜNİVERSİTELERİNİN PERFORMANSINI ÖLÇMEYE YÖNELİK BİR ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selçuk BUYRUKOĞLU

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Cemil RAKICI

HAZİRAN-2010

TRABZON

ONAY

Selçuk Buyrukoğlu tarafından hazırlanan *Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı ve Devlet Üniversitelerinin Performansını Ölçmeye Yönelik Bir Analiz* adlı bu çalışma 28.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Maliye Anabilim* dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Osman PEHLİVAN (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Cemil RAKICI (Jüri)

Yrd. Doç. Dr. Fazıl KIRKBİR (Jüri)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. 01/07/2010

Doç. Dr. Yusuf ŞAHİN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki tüm bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Selçuk BUYRUKOĞLU

28.06.2010

ÖNSÖZ

Bireylerin eğitimlerinin son aşaması olan yükseköğretim hizmeti birçok ülkede, büyük bir kısmı, devlet tarafından finanse edilerek sunulmaktadır. Devletin sunmuş olduğu kaynakların haricinde öğrencilerden alınan öğrenim ücretleri(harçlar), döner sermaye gelirleri, yayın satış gelirleri, taşınır ve taşınmaz malların gelirleri, bağışlar ve vasiyetler yükseköğretim hizmetini sunan üniversitelerin kasalarına doğrudan girerken; KYK, TÜBİTAK, Belediyeler ve Vakıflar gibi yükseköğretim hizmetinin finansmanına dolaylı yoldan katkıda bulunan faktörlerde küçümsenemeyecek düzeyde finansman kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Son yıllarda özellikle Bologna süreciyle birlikte yükseköğretim hizmeti de küresel bir boyut kazanmıştır. Bu hizmetin kalitesinin de gelişen ve küresel bir yapıyla doğru orantılı olarak değişen şartlarla birlikte yükselme eğilimi içerisinde olması beklenmektedir. Bu çalışmada, devlete ait üniversitelerin performansları ve performanslarını etkileyen bazı değişkenlerin etki dereceleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmasının yürütülmesinde emeği geçen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Cemil RAKICI'ya, çalışma konusunun seçilmesi ve biçimlendirilmesinde bana yol gösteren Yrd. Doç. Dr. M. Emin ALTUNDEMİR'e, tezin özgün kısmına sağlamış olduğu katkılardan dolayı Arş. Gör. Ömür DEMİRER'e ve diğer araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Fakat herkesten çok fikirleri ve enerjileriyle beni besleyen, sabır, anlayış ve desteklerini benden hiç esirgemeyen sevgili anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

HAZİRAN, 2010

Selçuk BUYRUKOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XIV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XV

GİRİŞ.....	1-2
------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİ VE ÖZELLİKLERİ.....	3
1.1. Yükseköğretim Hizmeti İle İlgili Temel Bilgiler.....	3
1.1.1. Yükseköğretim Hizmetinin Tanımı.....	5
1.1.2. Eğitim Sistemi İçerisinde Yükseköğretim Hizmetinin Yeri ve Önemi..	6
1.1.3. Yükseköğretimin Amaç ve Görevleri.....	7
1.1.4. Yükseköğretimin İşlevleri.....	8
1.2. Yarı Kamusal Mal Olarak Yükseköğretim Hizmeti.....	9
1.2.1. Tam Kamusal Mallar.....	9
1.2.2. Özel (Kişisel) Mallar.....	11
1.2.3. Yarı Kamusal (Karma) Mallar.....	12
1.2.4. Yükseköğretim Karma Malı.....	12
1.3. Yükseköğretim Hizmetinin Faydaları.....	14
1.3.1. Dolaysız Faydalar (Kişisel Faydalar).....	16
1.3.2. Dolaylı Faydalar (Sosyal Faydalar).....	17
1.3.3. Beşeri Sermaye Teorisi.....	18
1.4. Yükseköğretimde Bologna Süreci.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAZI ÜLKELERDE YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİNİN FİNANSMANI...	25
2.1. Dünyadaki Bazı Ülkelerin Yükseköğretim Hizmetlerinin Finansmanı.....	25
2.1.1. ABD’de Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	25
2.1.2. İngiltere’de Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	28
2.1.3. Japonya’da Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	39
2.1.4. Almanya’da Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	31
2.1.5. Çin’de Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	32
2.1.6. Fransa’da Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	35
2.1.7. İsveç’te Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	36
2.1.8. Kanada’da Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	38
2.2. Bazı Ülkelerde Yükseköğretime Kayıtlarının Oransal Gelişimi.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİNİN FİNANSMANI.....	41
3.1. Türk Yükseköğretim Sistemi.....	41
3.2. Genel Olarak Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	46
3.3. Kalkınma Planlarında Yükseköğretim Hizmeti ve Finansmanı.....	48
3.4. Yükseköğretim Hizmetlerinde Finansman Seçenekleri.....	51
3.4.1. Doğrudan Finansman.....	51
3.4.2. Kısmi Finansman.....	52
3.4.3. Dolaylı Finansman.....	53
3.5. Türkiye’deki Yükseköğretim Hizmetlerinde Finansman.....	54
3.5.1. Devlet Üniversitelerinde Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	55
3.5.1.1. Kamu Kaynakları Yoluyla Finansman.....	57
3.5.1.2. Döner Sermaye Gelirleri.....	59
3.5.1.3. Bağış ve Yardımlar.....	60
3.5.1.4. Öğrenci Katkıları (Harçlar).....	61
3.5.1.5. Diğer Gelirler.....	66
3.5.1.6. Devlet Üniversitelerinin Gelirlerinin Vergisel Sorumlulukları Karşısındaki Durumu.....	68
3.5.2. Vakıf Üniversitelerinde Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı.....	69
3.5.2.1. Kurucu Vakfın Katkıları.....	69

3.5.2.2. Öğrenci Katkıları (Harçları).....	71
3.5.2.3. Devlet Yardımları.....	73
3.5.2.4. Vakıf Üniversitelerinin Gelirlerinin Vergisel Sorumlulukları Karşısındaki Durumu.....	77
3.5.3. Yükseköğretim Hizmetlerindeki Finansal Kaynakların Yasal Dayanakları.....	80
3.6. Türkiye’de Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanında Diğer Kurumlar.....	82
3.6.1. Yükseköğretim Hizmetinde Kredi ve Yurtlar Kurumunun Yeri ve Önemi.....	82
3.6.1.1. Kredi ve Yurtlar Kurumunun Yükseköğretimin Finansmanındaki Rolü.....	84
3.6.1.1.1. Öğrenim Kredisi.....	86
3.6.1.1.2. Katkı Kredisi.....	87
3.6.1.1.3. Burslar.....	89
3.6.1.1.4. Barınma(Yurtlar) ve Beslenme.....	90
3.6.1.1.5. Sosyal Hizmetler.....	92
3.6.2. Yükseköğretimin Hizmetinin Finansmanında TÜBİTAK.....	94
3.6.3. Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanında Ticari Bankalar.....	98
3.6.3.1. Ticari Bankalar İle Kredi ve Yurtlar Kurumunun Vermiş Oldukları Kredilerin Karşılaştırılması	100
3.6.4. Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanında Dernek ve Vakıflar.....	101
3.6.5. Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanında Özel Şirketler ve Belediyeler.....	102
3.7. Devlete Ait Yükseköğretim Kurumlarının Performansını Ölçmeye Yönelik Bir Analiz.....	103
3.7.1. Araştırma Konusunun Önemi.....	103
3.7.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	104
3.7.3. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri.....	104
3.7.4. Veri Toplama Aracı.....	105
3.7.5. Verilerin Analiz Yöntemi.....	106
3.7.6. Verilerin Analizi ve Bulgular.....	106
3.7.6.1. 1973-2009 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerinin Rakamsal Olarak Değişimi.....	107

3.7.6.2. 1995-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerinin Bütçe Ödeneklerini Harcama Rakamları.....	108
3.7.6.3. 2001-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerindeki Öğrenci Sayıları.....	109
3.7.6.4. 2001-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerindeki Öğretim Üyelerinin Sayıları.....	110
3.7.6.5. 2005-2008 Yılları İtibariyle Devlete Ait Üniversitelerde İstihdam Eden Öğretim Üyelerine Ait SCI, SSCI ve AHCI Yayın Sayıları Toplamı.....	111
3.7.7. Regresyon Analizi.....	111
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	116
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	119
EKLER.....	129
ÖZGEÇMİŞ.....	145

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; bireylerin öğrenim hayatlarının son aşaması olan yükseköğretim hizmetinin finansman kaynaklarını incelemek ve üniversitelerin uluslararası yayınlamış oldukları yayın sayılarını baz alarak performansını ölçmektir. Bu amaçla tez üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, yükseköğretim hizmetinin yapısına, faydalarına, Bologna sürecine ve eğitim sistemi içerisindeki yeri ve öneminde değinilerek temel ve teorik bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, bazı ülkelerde yükseköğretim hizmetinin işleyişine ve finansmanına değinilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, Türk yükseköğretim sistemi ve bu sistemin finansmanı ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ayrıca, devlet tarafından devlet üniversitelerine ayrılan bütçe ödeneklerinin gerçekleşme rakamları, bu üniversitelerin faaliyet süreleri, yine bu üniversitelerdeki öğretim üyesi sayısı ve öğrenci sayıları bağımsız değişken, devlet üniversitelerinde yayınlanmış olan uluslararası yayın sayısı ise bağımlı değişken kabul edilerek SPSS(Statistical Package for the Social Sciences – Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi) programıyla çoklu regresyon analizi uygulanmış, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yükseköğretimin Finansmanı, Dünya’da Yükseköğretimin Finansmanı, Türkiye’de Yükseköğretimin Finansmanı, Kalite Göstergeleri.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the financial sources of the university education service which is the last stage of the individual's education international lives and to measure the performance based on the publication numbers published by the universities. This study consists of three parts.

In the first part, it is given the basic and teoric information about the structure of university education, its benefits, the Bologna process and its place and importance in the education system. In the second part, it is mentioned about the function and finance of the university education service in some countries. In the third and last part, it is mentioned about the Turkish university education system and the finance of this system. In the third part, it is also examined the figure of budget appropriation to the state universities by the government, the activity process of these universities and the number of the faculty member in these universities and the number of students as independent variable, the international publication number in state universities accepted as dependent variable. It is applied the multi regression analyze programme called SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) to examine the relationship between the dependent and independent variables.

Key Words: The Financing of Higher Education, The Financing Higher Education in World, The Financing Higher Education in Turkey, Quality Indicators.

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Malların Niteliklerine Göre Sınıflandırılması.....	14
2	Yükseköğretimin Faydaları.....	18
3	Yükseköğretim Eğitimine Yapılan Kamusal Harcamaların Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)' ya Oranı (2006).....	21
4	Eğitim Kurumlarına (İlk, Orta ve Yükseköğretimin Toplamı) Yapılan Kamusal Harcamaların Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)' ya Oranı (2006).....	21
5	1998-2007 Yılları Arası Yükseköğretime Kayıt Oranları (%).....	40
6	Ülkemizdeki Üniversitelerin Kuruluş Yıllarına Göre Listesi.....	41
7	Yükseköğretimde Sayısal Durum (1961).....	49
8	Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin 2005 – 2009 Yıllarına Ait Mali Kaynaklar Tablosu(TL).....	56
9	2001-2004 Yılları Arasında Öğrencilerden Alınan Kaktı Payının Harcama Kalemlerine Oransal Dağılımı.....	63
10	Cari Hizmetler Maliyetlerine Öğrenci Katkısı ve Toplam Gelirlere Oranı.....	64
11	Devlet Üniversitelerinin Gelirlerinin Kaynaklarına Göre Dağılımı (1995-2005).....	66
12	Vakıf Üniversitelerinin Gelir, Ücret ve Öğrenci Başına Harcamaları (2005-2006).....	72
13	Vakıf Üniversitelere Tahsis Edilen ve Fiilen Yapılan Devlet Yardımları (YTL).....	76
14	Vakıf Üniversitelere Yapılan Devlet Katkısı ve Oranları (2005).....	77
15	2009-2010 Yılı Kyk'nın Bütçesindeki Artış Oranı.....	84
16	Kredi ve Yurtlar Kurumunun Kaynak Analizi (2009).....	85
17	Yurtkur Bütçesinin Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı.....	93

18	Ticari Bankaların Eğitim Kredilerine Ait Vade Seçenekleri Ve Faiz Oranları.....	98
19	Analizdeki Değişkenler ve Ölçekler.....	106
20	Regresyon Analizi Sonuçları.....	112

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Araştırmanın Kavramsal Modeli.....	105

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafiğin Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	1973-2008 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinin Sayılarındaki Değişim.....	107
2	1995-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerinin Bütçe Ödeneklerini Harcama Rakamlar.....	108
3	2001-2008 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinde Okuyan Öğrenci Sayıları.....	109
4	2001-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerindeki Öğretim Üyesi Sayısı.....	110
5	2005-2008 Yılları İtibariyle Devlete Ait Üniversitelerde İstihdam Eden Öğretim Üyelerine Ait SCI, SSCI ve AHCI Yayın Sayıları Toplamı.....	111

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devleti
AHCI	: Art&Humanities Citation Index (Sanat ve Beşeri Bil.İndeksi)
AR-GE	: Araştırma-Geliştirme
BİDEB	: Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı
EC	: European Commission
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IAU	: International Association of Universities
KDV	: Katma Değer Vergisi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KTÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
KYK-YURTKUR	: Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OECD	:Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
s.	: Sayfa
SCI	: Science Citation Index (Fen Bilimleri Atıf İndeksi)
ss.	: Sayfa Sayısı
SSCI	: Social Sciences Citation Index (Sosyal Bilimler Atıf İndeksi)
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TED	: Türk Eğitim Derneği
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

VY	: Veri Yok
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YÖS	: Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı
YY	: Yüzyıl

GİRİŞ

Günümüzde bilim, ülkelerin rekabet üstünlüğünü belirleyen en önemli unsur haline gelmiştir. Özellikle, yükseköğretim alanında söz sahibi olan ülkeler dünyada etkin olan ülkeler konumuna yükselmektedirler. Bu ülkelerde bilgi tabanının da yayılmasıyla beraber meydana gelen gelişmeler ve bilginin sürekli olarak sorgulanması eğitim alanındaki yenilikleri ve gelişmeleri kaçınılmaz kılmıştır. Bilginin sorgulandığı ve geliştirildiği kurumların başında gelen yükseköğretim kurumlarının gelişmesi ve bilim adına yeniliklere katkıda bulunması yükseköğretim kurumlarının da bu döngünün bir parçası olduğunu kanıtlamaktadır. Bilgi toplumunda bilginin kalitesini belirleyecek olan kurumların başında gelen yükseköğretim kurumlarının kalite ve performansları da bu döngüdeki konumu kadar önem arz etmektedir.

Bu döngü içerisinde devlet tarafından aktarılan kaynaklar yükseköğretim hizmetinin gelişimine doğrudan katkı yapmakla birlikte, bu gelişime dolaylı bir şekilde katkı sağlayan kurumların sayısı da oldukça fazladır. Bu kurumların başında; Kredi ve Yurtlar Kurumu, TÜBİTAK, Dernek ve Vakıflar, Belediyeler ile Özel Şirketler ve hatta Ticari Bankalar sayılabilmektedir.

Ülkemizde de yükseköğretim hizmetine verilen önem yıllar itibariyle giderek artış göstermektedir. Bu durumun en somut kanıtları; devlet üniversitelerine ayrılan bütçe ödeneklerine ait yıl sonu gerçekleşme rakamları, ülkemizdeki üniversite sayısındaki artış, öğretim üyesi sayısındaki artış ve öğrenci sayısındaki artış olarak gösterilebilir. Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda yükseköğretim kurumu konumundaki üniversitelerinde kaliteleri ve performansları değişime uğramaktadır.

Bu çalışmanın amacı; ülkemizdeki yükseköğretim hizmetinin incelenmesi, bazı ülkelerin yükseköğretim hizmeti hakkında bilgi vermek ve ülkemizdeki devlete ait üniversitelerin performansını ölçmektir.

Bu amaçla tez üç bölümden meydana gelmiştir. İlk bölümde yükseköğretim sistemi ile ilgili temel ve teorik bilgilere, yükseköğretim hizmetinin yapısına, faydalarına ve Bologna sürecine değinilmiştir. İkinci bölümde bazı ülkelerin yükseköğretim yapılarına ve finansman yapılarına değinilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, ülkemizdeki yükseköğretim hizmeti ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ülkemizdeki vakıf ve devlet üniversitelerinin finansman kaynakları yasal dayanakları ile incelenmiştir. Ayrıca, yükseköğretim hizmetinin sunumuna dolaylı yoldan katkıda bulunan kurumlar hakkında da bilgi verilmiştir. Yine üçüncü bölümde devlete ait üniversitelerin performansını dört farklı bağımsız değişken belirleyerek ölçmeye yönelik yapılan regresyon analizine de yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİ VE ÖZELLİKLERİ

Günümüz küresel dünyasında “refah toplumu”nun oluşmasında yükseköğretim hizmetinin ilk ve ortaöğretim hizmetleri yanında özel bir konumu ve yeri vardır. İlköğretim *temel*, ortaöğretim *hazırlayıcı* rolü üstlenmektedir. Yükseköğretim kurumları ise, “refah toplumu”nun oluşmasında birer ihtisas mektebi rolünü üstlenmişlerdir. Bu yönü ile yükseköğretim hizmetleri, mesleki yaşantı ve kişisel gelişimde *belirleyici* bir konuma sahiptir (Söyler, 2008: 53).

Bu bölümde yükseköğretim hizmetinin tanımı yapıldıktan sonra, eğitim sistemi içerisinde yükseköğretimin yeri ve önemine, yükseköğretimin temel amaç ve görevleri ile yükseköğretim işlevlerine değinilecektir.

1.1. Yükseköğretim Hizmeti İle İlgili Temel Bilgiler

Eğitim, genellikle değişik ifadelerle farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Kuşkusuz bu farklılaşmada insanların farklı amaçlara yönelmeleri önemli rol oynamaktadır. Mesela eğitim, “belirli bir süreç ve ortam içerisinde bilginin, zekanın ve bireysel yeteneklerin öğretimi ve geliştirilmesi faaliyetleri” olarak tanımlanabilirken, “bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci ve eğitme yollarını gösteren bilim” olarak ta tanımlanabilmektedir (Demir, 2006: 4). Bu değişik tanımlamalara ilave olarak eğitimi şu şekilde ifade edebiliriz.

Eğitim, “Kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu esas alan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere insanın sahip olduğu bir çok beceri ve davranışın kazanılması ve geliştirilmesi ile ekonomik kalkınma ve gelişme düzeyi arasında kurulan ilişkiler yönünden de eğitimin özellikle son dönemlerde önemli bir inceleme alanı olduğu görülmektedir (Meriç, 1995: 7).

Yükseköğretim ise; “Orta öğretimin üstünde, üniversite, akademi ve yüksek okullar ile bu eğitim kurumlarını yönetme görevini ve sorumluluğunu taşıyan birimlerden oluşan kuruluş” ve de “Orta öğretimden geçenlere, üniversite, akademi, teknik ve meslek yüksek okulları gibi türlü eğitim kurumlarınca planlanıp uygulanan öğretim” olarak tanımlanmaktadır (Alaşahin, 2003: 3).

Yükseköğretim, bir ülkenin gerek duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, bilginin üretilmesinde ve topluma hizmette önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yükseköğretimin kökenleri Eflatun’un Academia’ sına (M.Ö. 400), Aristo’nun Lyceum’ una (M.Ö. 387), Roma’nın özellikle retorik ve tartışma usul ve esaslarını öğreten okullarına ve hatta bir araştırma kurumu niteliği taşıması nedeniyle İskenderiya Müzesi’ ne (M.Ö. 330-200) kadar uzanmaktadır (Erdem, 2006: 299).

Yükseköğretim kurumlarının temel özelliği araştırma yapan kurumlar niteliğine sahip olmalarıdır. Yükseköğretim kurumları denilince ilk akla gelen kurum üniversiteler olmaktadır. Üniversitelerin dışında yükseköğretim; ortaöğretime dayalı, en az iki yıllık yükseköğrenim veren her kademe (Fakülte, Enstitü, Yüksek Okullar, Meslek Yüksek Okulları ve Konservatuarlar ile Uygulama ve Araştırma Merkezleri) eğitim kurumlarının tümünü kapsar (Koç, 2007: 46).

Söz konusu bu kurumları şu şekilde sıralayabiliriz (Erdem, 2006: 300)

- ✓ Araştırma üniversiteleri,
- ✓ Geniş kitlelere yönelik eğitim yapan kitlesel eğitim üniversiteleri,
- ✓ Kısa süreli mesleki ve teknik yükseköğretim kurumları,
- ✓ Uzaktan eğitim kurumları,
- ✓ Kar amacı gütmeyen vakıflarca kurulan yükseköğretim kurumları,
- ✓ Kar amaçlı ve ticari yükseköğretim kurumları,
- ✓ Şirketlerin bünyelerindeki eğitim birimleri.

Bir ülkenin gerek kalkınmışlığı gerekse global anlamda kendinden söz ettirmesi hususunda, yükseköğretim hizmeti çok büyük öneme sahiptir. Nitekim 21. YY’ da

gelişmiş ülkelerin yükseköğretim sistemleri incelendiğinde gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere nazaran yükseköğretim hizmetlerine daha fazla önem verdikleri görülmektedir.

Eğitim, ekonomik kalkınma ve verimliliğe olan katkısı yanında insanların yaşam kalitesini yükseltmesi ve iyi birer vatandaş olmasını sağlama açısından da son derece önemlidir. Eğitimin diğer faydaları ise kişi başına geliri, çevre bilincini ve sağlık düzeyini yükseltmesi; suç oranını, yoksulluğu ve eşitsizliği azaltması; demokrasinin gelişimine ve siyasi istikrara katkı sağlamasıdır (Tuna, 2003).

1.1.1. Yükseköğretimin Tanımı

Yükseköğretim temel olarak bilginin üretildiği, aktarıldığı yer olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda yükseköğretim kurumları toplumda en üst düzeyde eğitim veren, araştırmalar yapan, toplumun sorunlarına evrensel ve ulusal düzeyde çözümler arayan ve birçok alanda topluma politika önerileri ile yol gösteren kurumlardır (Ergen, 2006a: 134). Bu aşamada karşımıza ilk olarak üniversiteler çıkmaktadır.

Üniversite, farklı kişilerce farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte bu tanımlarda üniversitelerin işlevselliği açısından benzerlikler bulunmaktadır. En genel anlamıyla yükseköğretim hizmetinin sunulduğu üniversite, ortaöğretim üzerine eğitim ve öğretim vermek, kültürün yenileşmesi ve bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılmasını sağlamak, gençleri bazı mesleklere hazırlamak, bilimsel araştırmalarda bulunmak ve toplum sorunlarının çözüme kavuşturulmasında yardımcı olmak görevlerini üstlenen kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Karataş, 2006: 4). Aynı zamanda; iktisadi büyüme, gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal adalet, demokrasi ve güvenliğin sağlanması açısından da yükseköğretime ihtiyaç duyulmaktadır (Aydoğan, 2009). Yine üniversite, yüksek düzeyde öğretim, eğitim, bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul ve alt bölümlerden oluşan, öğrencilerine belli ihtisasları kazandıran öğretim kuruluşudur (Bilgin, 2009: 34-35). Bu yönleriyle bakıldığında yükseköğretim hizmeti sunulan ülke açısından her zaman çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü, gerek yerel gerek global anlamda kalkınmış ülkelerin eğitim sistemleri incelendiğinde (ABD gibi) yükseköğretime ayrı bir önem verdikleri gözlemlenmiştir (Kesik, 2005: 1). Bunun en temel sebebi yükseköğretim kurumlarının bir ülkenin kalkınmasına büyük ölçüde katkıda bulunacak araştırmaların

yapılmasıdır. Kalkınmada büyük yol almış ülkelerin yükseköğretim eğitim hizmeti için ayırmış oldukları finansal kaynaklar küçümsenemeyecek düzeydedir (Kesik, 2005: 1).

1.1.2. Eğitim Sistemi İçerisinde Yükseköğretim Hizmetinin Yeri ve Önemi

Yükseköğretim hizmeti kişilerin yaşamlarına yön veren bir yapıya sahiptir. Çünkü kişinin yükseköğretimde almış olduğu eğitim belki de tüm hayatı boyunca meşgalesi olacağı mesleğine yansımaktadır. Sadece bu açıdan incelendiğinde bile yükseköğretim hizmetinin eğitim sistemi içerisinde ki önemi çok üst seviyededir. Bunun dışında alınan yükseköğretim eğitimi kişinin çevresiyle olan bağlarını da güçlendirmektedir. Yükseköğretim hizmeti almış birey daha sosyal olmakla birlikte, toplumda kendisine daha kolay yer bulabilmektedir. Yine yükseköğretim eğitimi almış olanları ilk ve ortaöğretim eğitimi almış olanlardan ayıran bir diğer özelliğin, bu kişilerin diğer bireylerden daha faydalı olmalarıdır. Yükseköğretim hizmeti almış kişilerin çevre bilincine sahip, suça olan meyilleri daha düşük, kişisel gelirleri daha yüksek ve toplum içerisinde daha saygın bir yerde oldukları gözlemlenmiştir. Eğitim yoluyla insan gücünde sağlanan gelişmenin bu etkileri yanında, gelir dağılımını düzeltici ve işsizliği azaltıcı fonksiyonları da bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda eğitim düzeyi ile gelir düzeyi arasında pozitif bir ilişki izlenirken, işsizlikle eğitim düzeyi arasında ters yönlü bir ilişkinin bulunduğu da görülmektedir (Meriç, 1995: 9).

Yükseköğretim hizmetinin önemine devletin gelişimi açısından baktığımızda ülkenin gelişimi açısından da büyük bir yere sahip olduğu görülmektedir. Çünkü, yükseköğretim bir ülkenin özellikle yönetici kadrosunun yetişmesini, bilim ve teknolojiye ilerlemesini ve böylece gelişme politikasının kapsamını ve etkinliğini doğrudan belirleyen bir faaliyet alanıdır. Bu sebeple yükseköğretim kurumları ülkeler için birer prestij sembolü olarak görülmektedirler (Meriç, 1995: 12). Gelişmiş ülkelerin yükseköğretim hizmetine ayırmış oldukları ödenekler de çok yüksek meblağlardadır. Fakat yapılan bu harcamalar bu ülkelere aynı zamanda global anlamda söz sahibi olma kapılarını açmaktadır.

Böylece, yükseköğretim hizmeti birey, devlet, toplum düzeni ve uluslararası alanda söz sahibi olma açısından ele alındığında önemini bir kez daha göstermiş bulunmaktadır.

1.1.3. Yükseköğretimin Amaç ve Görevleri

2547 sayılı kanun incelendiğinde ülkemizde yükseköğretim hizmetinin üç temel amaç üzerine kurulduğu söylenebilir. Bunları şöyle özetleyebiliriz (Karataş, 2006: 24);

- ✓ Yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre mevcut öğrencileri yetenekleri doğrultusunda nitelikli insan gücü haline getirmek; Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak; ülkeyi ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak;
- ✓ Ülkemizin türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve hükümetçe istenen inceleme ve araştırmaları sonuçlandırmak; araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmaktır,
- ✓ Genel amaçlar doğrultusunda yükseköğretim kurumları; ülkenin bilim politikasına, toplumun yüksek düzeyde ve çeşitli kademelerdeki insan gücü gereksinimine göre öğrencileri ilgi, yetki ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek, bilimsel alanlarda araştırmalar yapmak, araştırma-inceleme sonuçlarını gösteren ve bilim tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayını yapmak, hükümet tarafından istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek, Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici, kamuoyunu aydınlatıcı bilimsel verileri söz ve yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetinde bulunmaktır.

Yükseköğretim kurulunun görevleri de 2547 sayılı kanunun 4. maddesinde belirlenmiştir. Buna göre yükseköğretim kurulunun görevleri;

- a) Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek,
- b) Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak,

- c) Yurdumuzun ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak,
- d) Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçların toplumun yararlanmasına sunmak ve hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek,
- e) Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak,
- f) Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamu oyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve aygın eğitim hizmetlerinde bulunmak,
- g) Yükseköğretim kurumlarının bu kanunda belirlenen amaç, hedef ve ilkeler doğrultusunda kurulması, geliştirilmesi, eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve yükseköğretim alanlarının ihtiyaç duyduğu öğretim elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak, üniversitelere tahsis edilen kaynakların, bu plan ve programlar çerçevesinde etkili bir biçimde kullanılmasını gözetim ve denetim altında bulundurmak,
- h) Çeşitli bilim ve sanat alanlarında bilimsel milli komiteler ve çalışma gruplarını kurmak,
- ı) Gerektiğinde yeni kurulan veya gelişmekte olan üniversitelere gelişmiş üniversitelerin eğitim-öğretim ve eleman yetiştirme alanlarında yapacağı katkıyı gerçekleştirmek için gelişmiş üniversiteleri görevlendirmek ve bu konudaki uygulama esaslarını tespit etmektir.

1.1.4.Yükseköğretimin İşlevleri

1982 Anayasasının 130. maddesinde yükseköğretimin işlevlerine yer verilmektedir. Buna göre yükseköğretimin temel işlevleri şunlardır;

- ✓ Eğitim-Öğretim
- ✓ Bilimsel Araştırma
- ✓ Topluma Hizmet

Üniversiteler toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel açılardan rehberi ve sürükleyici olma fonksiyonları açısından önemli bir yere sahiptir. Dünya üzerinde

gerçekleşen her yeni buluş ve gelişen teknoloji ile birlikte acımasız bir rekabet ortamı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bu rekabet ortamında ayakta kalabilmenin yolu bilgi yüklü nitelikli insan yetiştirmektir (Karataş, 2006:26).

Yine üniversiteler bulundukları bölgedeki şirketlere danışmanlık hizmeti vererek, bulundukları coğrafi şartlara bağlı olarak halka ihtiyaç duydukları alanlarda yardımcı eleman niteliğine bürünerek bölge halkı açısından birer öncü olmaktadır. Bu haliyle üniversiteler halk-sanayi-bilim üçgenini oluşturacak ve iktisadın temel felsefesi olan kıt kaynaklardan maksimum fayda sağlama amacını gerçekleştirme yolunda büyük bir yol kat etmiş olacaktır.

1.2. Yarı Kamusal Mal ve Hizmet Olarak Yükseköğretim Hizmeti

Ülkemizde yükseköğretim hizmetinin finansman yapısına bakıldığında ne tür bir mal ve hizmet olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Kimi görüşler bu hizmetin finansmanında büyük bir yere sahip olan vergiler dolayısıyla yükseköğretim hizmetini kamusal mal olarak görürken; kimi görüşler ise gerek öğrencilerden alınan harçlar gerekse kredi yurtlar kurumunda barınan öğrencilerden alınan barınma ücretleri dolayısıyla yükseköğretim hizmetini yarı kamusal mal olarak görmektedirler.

Ülkemizdeki yükseköğretim hizmetinin ne tür bir mal ve hizmet olduğunu belirtmeden önce mal ve hizmet türlerini açıklamada fayda vardır.

1.2.1. Tam Kamusal Mallar

Bir toplumda yaşayan fertlerin ihtiyaçları kişisel olabileceği gibi, ortak da olabilmektedir. Kişisel veya toplumsal nitelikteki ihtiyaçların giderilmesi için ise çeşitli mal ve hizmetlere gereksinim duyulmaktadır. İşte, kollektif ihtiyaçlarımızı tatmin eden ve toplumun bütün fertleri tarafından birlikte ve eşit olarak tüketilen mallara kamusal mal denilmektedir.

Kamu mallarının özelliklerden birisi de, dışlamanın mümkün olmamasıdır. Bu yüzden rasyonel davranan tüketici üretilen kamu malından bedava olarak yararlanmak

ister. Her tüketicinin “bedavacı” olması durumunda kamu malının üretim maliyeti karşılanamaz. Bu nedenle bedava olarak yararlanılan kamu malının üretimine özel sektör ilgi göstermez. Kısaca “bedavacı sorunu” diye nitelendirilen ve dışarıda tutulamama özelliğinin bir parçası olan bu husus, kamu mallarının kar maksimizasyonunu hedefleyen firmalar tarafından üretilmesini imkânsız kılar.

Genel olarak, kamusal gereksinimleri gideren mallar, kamusal mallar sayılmasına karşın; kamusal gereksinimleri gideren bütün mal ve hizmetlerin muhakkak kamusal mal olması gerekmemektedir. Gerçekten de, Kaynak Ayrımı Branşı tarafından yapılan harcamaların önemli bir kısmı özel firmaların ürettiği, az çok mamul sayılan, mal ve hizmetlerin satın alınmasında kullanılmaktadır. Devlet memurları ve askerlerin kamu sektörü tarafından istihdam edilmeleri gerekirken; kalem ve harp gemileri özel firmalardan satın alınabilir (Musgrave, 2004:56).

Kamusal mallar esas itibariyle faydasının bölünememesi, pazarlanamaması (fiyatlandırılmama), bazı kimselerin bu malın faydasından mahrum edilememesi yani dışlanamaması ve tüketimde rakip olma durumunun mevcut olmaması gibi özelliklere sahiptirler. Tam kamusal mallardan yararlanma ve bu malların faydasından mahrum kalma durumunu, karanlık bir mekanın aydınlatılmasına benzetebiliriz. Örneğin, karanlık bir mekanda yanmakta olan bir ışık söndürüldüğünde, bu mekanda bulunan herkes karanlıkta kalır. Buna karşılık, karanlık mekanda ışıkların yanması durumunda herkes aydınlıktan yararlanmış olur (Pehlivan, 2003: 41).

Tam kamusal mal ve hizmetlere en iyi örnek olarak milli savunma hizmetini gösterebiliriz. Bulunduğunuz ülkede iç veya dış tehlikelere karşı korunmada bazı kimselerin bu hizmetten mahrum bırakılması kimi kimselerin ise bu hizmetten faydalanması gibi bir durum söz konusu olamaz. Yani vergi ödeyen birey savunma hizmetinden faydalanacak, vergi ödemeyen birey ise savunma hizmetinden faydalanamayacak diye bir şey söz konusu olamaz. Bu tür hizmetler toplumda üyelerin kullanımlarında birbirlerine hiçbir zaman rakip olmadıkları hizmetlerdir (Bulutoglu, 2003: 15-16).

Genel olarak tam kamusal mal ve hizmetlerin temel özellikleri şunlardır.

- ✓ Faydası birimlere bölünerek pazarlanamaz,
- ✓ Faydasından kimse mahrum bırakılamaz (dışlanamaz),
- ✓ Tüketiminde rekabet yoktur,
- ✓ Üretimi devlet tarafından gerçekleştirilir.

1.2.2. Özel (Kişisel) Mallar

Kamusal malların aksine; bu malların faydaları toplum bireyleri arasında bölünebilmektedir. İktisadi unsurdan yararlanabilmek için, bedelinin ödenmesi gerekir. Başka bir deyişle, özel malların faydası bireysel nitelikte olduğundan, faydasından yoksun kalınabilir. Piyasa konusu olan ve bireysel ihtiyaçları karşılamaya yönelik bu malların arzı, piyasanın koşullarına bağlıdır (Akdoğan, 2006: 48).

Savunma gibi bölünmez hizmetler tüketimle sona ermedikleri, çok sayıda kişinin hizmetten yararlanması diğerinin tüketim düzeyini etkilemediği halde, özel mallar tüketimle sona erer, tüketilmiş olan mal veya hizmetin bir başkası tarafından da tüketilmesi söz konusu olamaz. Örneğin, bir tüketici tarafından yenen sandvicin bir başkasınca da yenmesi, içilen suyun bir başkasınca da içilmesi (aynı birime özgü olmak üzere) olanağı yoktur. Bu hizmetlerden yararlanılması için, piyasa koşullarına göre oluşan fiyatın ödenmesi gerekmektedir (Akdoğan, 2006: 48).

Özel malların temel özelliklerini şu şekilde belirtebiliriz.

- ✓ Mal ve hizmetlerin faydası birimlere bölünerek pazarlanabilir,
- ✓ Mal ve hizmetlerin faydasından mahrum bırakma söz konusu olabilir (Yani dışlama etkisi mevcuttur),
- ✓ Mal ve hizmetlerin tüketiminde rekabet vardır,
- ✓ Mal ve hizmetlerin üretimi özel kişi veya firmalar tarafından gerçekleştirilir.

Özel ve kamusal malların etkinlikleri mukayese edildiğinde ise “Mülkiyet Hakları Yaklaşımı” ile konuya açıklık getirilebilir. Bu yaklaşıma göre, özel organizasyonlarda performansın kamusal organizasyonlara göre daha yüksek olacağını söylemek mümkündür. Zira, kamusal organizasyonlarda bir “ sahiplik ” söz konusu

bulunmamaktadır. Kamusal mülkiyetin sahibi herkeştir, yani tüm toplumdur. Özel organizasyonlarda ise “ sahiplik ” ve “ mülkiyet ” açık ve bellidir. Kamu kurumları ve kamu teşebbüsleri, halk tarafından doğrudan değil, politik müteşebbisler (seçilmiş yada seçilmiş vekillerin atadığı bürokratlar) aracılığıyla yönetilirler. Politik müteşebbisler organizasyonun gerçek sahibi olmadıklarından özel müteşebbisler gibi davranmazlar (Aktan, 2003: 53-54). Yine rekabetçi piyasalarda etkinliğin monopol piyasalara göre daha fazla olduğu gerçeği göz önüne alınırsa, kamusal organizasyonlarda etkinlik özel organizasyonlara göre daha düşüktür.

Kısaca, bölünebilen mallara özel mal denir. Sağladıkları faydanın bireylere bölünerek dağıtımının mümkün olmadığı mallar ise kamusal mallardır, bireylerin değil toplumun faydalanmasına sunulabilirler ve kamu ekonomisi tarafından üretilirler (Nadaroğlu, 1998: 55).

1.2.3.Yarı Kamusal (Karma) Mallar

Tam kamusal mal ve hizmetler ile özel mal ve hizmetler arasında kalan, yani sunulduğu kimseyi doğrudan bir fayda sağlarken toplumun diğer fertlerine de dolaylı bir fayda (dış fayda) sağlayan her türlü mal ve hizmetler, yarı kamusal mal ve hizmetler grubuna girer. Bu tür mal ve hizmetlere verilebilecek en güzel örnek eğitim ve sağlık hizmetleridir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yanında, ulaştırma, sosyal güvenlik, sosyal yardımlar ve benzeri daha pek çok hizmetler yarı kamusal mal ve hizmetlerden sayılır (Pehlivan, 2003: 45).

1.2.4.Yükseköğretim Karma Malı

Gerek ülkemizde gerekse birçok dünya ülkesinde yükseköğretim hariç tutulursa, eğitim hizmetinin ücretsiz sunulabileceği kamu kurumları mevcuttur. Bundan dolayı eğitim hizmetlerini kişisel veya kamu malları olarak kabul edilemez. Bu nedenle eğitim hizmetlerini hem kamusal hem de kişisel malların çeşitli özelliklerini gösteren bir karma malı olarak kabul edebiliriz.

Yükseköğretim hizmetinin karma niteliğini hizmeti talep eden bireyler açısından ele aldığımızda; bu hizmeti talep edenler için ek bir maliyet yüklemesi nedeniyle karma bir mal olarak kabul edebiliriz. Ülkemizdeki bütün kamu üniversiteleri devletin kendilerine aktarmış olduğu kaynağın haricinde yükseköğretim hizmetinden faydalanan öğrencilerden de öğrenim ücreti (harç) adı altında bir ücret talep etmektedirler. Bu durumda yükseköğretim hizmeti de tam kamusal mal olmaktan çıkmakta ve yarı kamusal mal niteliğine bürünmektedir. Çünkü kamu kaynakları yanında hizmetten faydalanan bireye de başvurulmuştur.

Bu durum 2547 sayılı kanunda şöyle belirtilmiştir. “ 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Yasası, yükseköğretim hizmetini yarı kamusal mal (karma) olarak görmekte ve öğrencilerinde katılımını sağlayan bir kısmi finansman uygulaması öngörmektedir”. Bunun için, öğrencilerden yükseköğretim hizmetinin maliyetinin bir bölümü “harç” olarak alınmaktadır. Bu yasanın 50/c maddesi ile lisansüstü öğretim hizmetinin ücretsiz olarak sunulması öngörülmüştür. Ancak, 1.8.1996 tarih ve 4160 sayılı yasa ile lisansüstü öğretimden de harç alınmaya başlanmıştır.

Yükseköğretim yarı kamusal malını talep eden açısından artı bir maliyet yüklemesiyle inceleyebileceğimiz gibi, bu hizmetin toplum açısından dolaylı bir sosyal fayda sağlaması ile de karma mal niteliğine büründüğünü görmekteyiz. Çünkü yukarıda tam kamusal mallar ile özel (kişisel) mallar kısmında açıklandığı gibi hizmet üretimindeki temel amaç kişisel fayda maksimizasyonudur. Karma mal olarak kabul edilen yükseköğretim hizmetinde ise hizmetten faydalanan bireyin dışında toplumunda pozitif anlamda bir fayda sağladığı görülmektedir. Mesela; üniversitede eğitim görmüş bir bireyin kendisine sağlayacağı bireysel faydanın yanında çevresine de sağlayacağı sosyal fayda bulunmaktadır (Ata, 1998: 9-11).

Tam kamusal, özel ve yarı kamusal malları niteliklerine göre açıkladıktan sonra konuyu bir şekil yardımıyla da açıklamada fayda vardır.

Tablo 1’de (B) ile gösterilen yarı kamusal mallarda herhangi bir tüketiciyi dışlama olanağı yoktur, ancak tüketiciler arasında rekabet vardır. Yani bireyin tüketimden dışlanması ya olanaksızdır ya da maliyeti çok yüksektir, ancak bu malların tüketimi ile mal

miktarı azalır. Ülkemizde yükseköğretim hizmeti bu tür mallara örnek gösterilebilir (Ata, 1998: 7).

(D) ile gösterilen yarı kamusal mallarda ise fayda sağlayanlar arasında rekabet yoktur, yani malın kullanılması ile miktarı azalmaz ancak tüketimden dışlamak mümkündür. Genel olarak, yarı kamusal malların tüketimi sonucu toplum yoğun dışsal fayda sağlarken, kişilere de ayrıca özel fayda sağlayan mal ve hizmetlerdir. Bu tür mallara ise; giriş ücreti alınmasa dahi, talebin kapasite altında kalması durumunda tiyatrolar, sinemalar ve diğer eğlence yerleri örnek olarak gösterilebilir (Özdemir, 2006: 46-47).

Tablo 1: Malların Niteliklerine Göre Sınıflandırılması

Tüketimde (Kullanımda)		DIŞLAMA	
		(-)	(+)
Rekabet	(+)	Yarı Kamusal Mallar (B)	Özel Mallar (C)
	(-)	Tam Kamusal Mallar (A)	Yarı Kamusal Mallar (D)

Kaynak: Özdemir, 2006:46

1.3.Yükseköğretim Hizmetinin Faydaları

Yükseköğretim kurumları temel olarak bilginin üretildiği, aktarıldığı yer olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda yükseköğretim kurumları toplumda en üst düzeyde eğitim veren, araştırmalar yapan, toplumun sorunlarına evrensel ve ulusal düzeyde çözümler arayan ve birçok alanda topluma politika önerileri ile yol gösteren kurumlardır(Ergen, 2006b: 13). Bu durumda yükseköğretim hizmeti gerek hizmeti talep eden birey olan öğrenci gerekse sosyal çevre olan toplum tarafından faydalı şekilde kullanılabilir. Burada dışsallıklar konusu devreye girmektedir. Dışsallıklar konusuna kısaca değinmek gerekirse; bir ekonomik birimin üretim ve/veya tüketim faaliyeti sonucunda, başka birimlerin fayda veya maliyet fonksiyonlarının olumlu ya da olumsuz etkilenmesi olarak tanımlanabilir. Üretim veya tüketim faaliyeti sonucunda başka birimin fayda veya maliyet fonksiyonu olumlu etkilenmişse buna *pozitif dışsallık*, olumsuz etkilenmişse *negatif dışsallık* adı verilir (Aktan, 2002: 4).

Pozitif dışsallıklara verilecek en güzel örnek eğitim hizmetleridir. Eğitim hizmetlerinin dışsal faydalarını siyasal istikrar, sosyal ve kültürel kalkınma, sanayileşme çabası ve suç oranındaki azalma olarak özetleyebiliriz. Özellikle yükseköğretim hizmetinden faydalanan birey diğer bireylere göre muhtemelen daha az suç işleyen, vergi bilinci yerleşmiş yani eğitim hizmetlerinden yararlanmamış bireylere nazaran daha iyi bir birey görüntüsü çizmektedir. Böylelikle toplumun tüm bireyleri bu bireylerden yararlanarak sosyal toplum açısından pozitif dışsallık sonucunu ortaya çıkarılabilir (<http://www.worthpublishers.com/html/staticcontent/nonstandard/include/1429206233/1429206233ch04.pdf>). Pozitif dışsallıkların diğer örnekleri, kişisel hijyen ve sağlık hizmeti, bulaşıcı hastalıklara karşı yapılan aşılar ve buluşlardır. Negatif dışsallıklara çevresel kirlenme olaylarında sıkça rastlanmaktadır. Örneğin, deniz veya akarsu kenarında bulunan bir sanayi tesisinin atıklarını arıtmaya tabi tutmadan denize veya akarsuya akıttığını düşünelim. Bu durumda üretim sonucunda doğan kârlardan firma faydalanırken kirlenmenin yol açtığı maliyetlere ise katkıda bulunmamaktadır. Dolayısıyla da maliyet topluma yüklenmektedir. Negatif dışsallıkların diğer potansiyel örnekleri olarak otomobillerin yaydığı egzoz gazları, bir komşunun yüksek sesli müzik dinlemesi, şehir merkezine yakın havaalanlarında uçakların alçaktan uçuşu, kapalı bir mekandaki sigara dumanı, alkollü sürücüler ve zehirli kimyasal atıklar ile yeraltı suyunun kirletilmesini gösterebiliriz.

Açıklamalardan da açık bir şekilde anlaşılacağı üzere eğitim hizmeti pozitif anlamda dışsallığa sebebiyet vermektedir. Yükseköğretim karma malı da eğitim hizmetleri içerisinde en üst düzeyde eğitim verdiğine göre, gerek birey gerek toplum açısından en fazla fayda sağlanılacak kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yükseköğretimin kişiye sağladığı faydalar doğrudan veya dolaysız, topluma sağladığı faydalar ise dolaylı ve dolaysız faydalar olarak gruplandırılmaktadır. Aslında sosyal faydayı doğrudan ve dolaylı faydanın toplamı olarak ele almak daha uygundur. Çünkü toplum da kişiye sağlanan faydadan yararlanmaktadır. Esas itibarıyla yükseköğretimden kimlerin faydalandığının belirlenmesinde bu faydaların her birinin etkisinin ayrı ayrı dikkate alınması gerekmektedir (Meriç, 1995: 16).

1.3.1.Dolaysız Faydalar (Kişisel Faydalar)

Yükseköğretimin fertlere doğrudan sağladığı faydalardır. Fertlerin yükseköğretimden sağladıkları dolaysız faydalar, *dolaysız özel fayda* ve *dolaysız sosyal fayda* şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulabilmektedir (Meriç, 1995: 16).

Dolaysız özel fayda, eğitim düzeyi ile kazanç arasındaki ilişkiden doğmaktadır. Bu ilişkiye göre daha fazla eğitim alan birey daha az eğitim alan bireye göre daha fazla gelire sahip olabilir. Ülkemizde kamu kurumlarından bir örnek vermek gerekirse; kamu kurumlarında memuriyete yeni başlayan bir kişinin öğrenim derecesi o kişinin kadro derecesini, hak etmiş olduğu görev aylığını doğrudan etkilemektedir. Örneğin; 657 sayılı devlet memurları kanununa göre, üniversite eğitimini dört yıllık bir fakülte de tamamlamış olan bir birey dokuzuncu derece ile göreve başlayabilirken, iki yıllık bir meslek yüksek okulu mezunu onuncu dereceden, lise dengi mesleki veya teknik öğrenimi bitirenler on ikinci dereceden, düz liseyi bitirenler ise on üçüncü dereceden başlarlar.

Birleşmiş Milletler her yıl yayımladığı İnsani Gelişmişlik raporunda (Human Developmant) üç temel öğeyi baz almaktadır; yaşama süresi, zenginlik ve bilgi. Bilgi; her kademedeki okullaşma oranları ile ölçülmektedir. Aynı zamanda, uzun yaşama ve zenginliğinde amilidir (Mutlu: 2005). Birleşmiş Milletlerin söz konusu raporundan da anlaşılacağı üzere zenginliğin unsurlarından biriside eğitimden geçmektedir. Çok az sayıdaki istisnalar hariç tutulmak şartıyla, dünyada en çok kazananlar listesine bakıldığında zenginlerin en az bir fakülte mezunu olduğu görülmektedir.

Dolaysız sosyal fayda ise, yükseköğretimin topluma da eğitilmiş fertlerin verimliliği ve bunun milli gelire katkısı şeklinde sağladığı doğrudan faydası bulunmaktadır. Burada ki temel düşünce şöyle açıklanabilir; yükseköğretim fertlerin daha verimli hale gelmesini sağlıyorsa, bunun sonucunda ürettikleri mal ve hizmette artış olacaktır. Bu üretim artış da, özel olarak kişiye ve bir bütün olarak topluma fayda sağlayacaktır (Meriç, 1995: 17).

Eğitim Yatırımı $\Rightarrow \Rightarrow$ Yüksek Verimlilik $\Rightarrow \Rightarrow$ Yüksek Kazançlar

1.3.2.Dolaylı Faydalar (Sosyal Faydalar)

Dolaylı faydaları parasal olmayan faydalar olarak nitelendirmek mümkündür. Buna göre yükseköğretimin parasal olmayan faydaları; bireyin eğitim süresince veya almış olduğu eğitimin bireye sağlamış olduğu prestij, ayrıca meslek ve meslek dışında tatmin sağlayan statü elde etmesi, toplumun eğitimden sağladığı ve yükseköğretim ile daha da belirginleşen dışsal faydadır. Örneğin; suç oranının azalması, yasalara uyumun artması, kültürel değerleri taşıma ve demokrasiyi güçlendirmedir.

Yükseköğretim hizmeti, bu maldan yararlanan fertlerin dışına taşan ve topluma yayılan dışsal faydalar da sağlamaktadır. Toplumu bir bütün olarak etkileyen bu dışsallıklar, eğitilmiş fertlerin kazançları ile yansıtlamadığından diğer dışsallıklar gibi tanımlanması mümkün, fakat ölçülmesi oldukça zordur. Bu dışsal faydalara şu örnekler verilebilir (Meriç, 1995: 17-18).

- ✓ Suç oranını azaltma ve hukuk uygulamasını artırma,
- ✓ Kültürel değerleri taşıma ve yayma,
- ✓ Demokrasiyi güçlendirme,
- ✓ Sosyal birliği ve uyumu sağlama.

Para ile ifadesi mümkün olmayan bu faydaların, para ile ölçülebilen faydalardan daha önemli ve faydalı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Netice itibarıyla; yükseköğretimin fertlere hayat boyu yüksek gelir şeklinde sağladığı dolaysız faydasının yanında, topluma da eğitilmiş fertlerin verimliliği ve bunun milli gelire katkısı şeklinde sağladığı doğrudan faydası bulunmaktadır. Buradaki temel düşünce şöyle açıklanabilir; yükseköğretim fertlerin daha verimli hale gelmesini sağlıyorsa, bunun sonucunda ürettikleri mal ve hizmette artış olacaktır. Bu üretim artışı da, özel olarak kişiye ve bir bütün olarak topluma fayda sağlayacaktır (Meriç, 1995: 17). Yükseköğretimin faydalarını bir bütün olarak tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: Yükseköğretimin Faydaları

Toplumsal Ekonomik Faydalar	Toplumsal Sosyal Faydalar	Kişisel Ekonomik Faydalar	Kişisel Sosyal Faydalar
Vergi Gelirlerindeki Artış	Suç Oranlarındaki Azalma	Yüksek Kazanç Düzeyi	Daha Sağlıklı ve Uzun Yaşam
Üretkenlikte Artış	Bağış ve Topluma Hizmetteki Artış	İş Bulmada Kolaylık	Çocuklar İçin Daha İyi Yaşam Koşulları
Tüketimdeki Artış	Vatandaşlık Bilincinin Gelişmesi	Yatırımda Artış	Müşteri Olarak Daha İyi Karar Verebilme
İşgücü Esnekliğinin Artışı	Sosyal Kenetlenme	Daha İyi Çalışma Koşulları	Kişisel Statünün Yükselmesi
Devletten Beklenen Mali Desteğin Azalması	Teknolojiye Uyum Sağlama ve Kullanım Becerisinin Gelişimi	Kişisel/Mesleki Hareketlilik	Daha Fazla Hobi ve Boş Zaman Aktiviteleri

Kaynak: YÖK, 2009a

1.3.3.Beşeri Sermaye Teorisi

Beşeri sermaye kısaca, iş gücü tarafından içerilen bilgi ve becerilerin toplamı olarak adlandırılmaktadır. Beşeri sermaye kavramı iktisat literatürüne Adam Smith, J.Stuart Mill ve Alfred Marshall'ın çalışmaları ile girmiştir. Bununla birlikte Lucas, Grammy, Cheng ve Barro tarafından yapılan analizler, nitelikli iş gücünü temsil eden beşeri sermayenin yüksek teknoloji ürünleri daha kolay kullanarak üretimde verimliliği artırdığını ortaya koymuştur. Geline nokta, üretime katılan kişinin sahip olduğu ve genel anlamda insanın niteliğini vurgulayan bilgi, beceri, tecrübe ve dinamizm gibi pozitif değerler, beşeri sermaye olarak kabul edilmektedir. Çünkü, söz konusu değerler, üretimde kullanılan diğer faktörlerin daha verimli değerlendirilmesine imkan vermekte; ayrıca yeni teknolojilerin icadı ve rasyonel bir şekilde kullanılmasına da yol açmaktadır. Bu nedenle ekonomik faaliyetlerdeki rasyonellik artmakta ve ülke ekonomisi daha hızlı kalkınabilmektedir (Karagül, 2003: 81). Doğu Asya mucizesini gerçekleştiren Hong Kong, Singapur, Güney Kore ve Tayvan'da büyümenin itici gücü, beşeri sermayeye ya da insana yapılan yatırımlar olmuştur. Sadece Tayvan'da devlet tarafından yılda yaklaşık 7000 öğrencinin yurt - dışına eğitim amaçlı gönderildiği bilinmektedir (Dura ve diğerleri, 2004: 14). Ülkemizdeki beşeri sermaye stoğuda yetişkin nüfus açısından Avrupa Birliği karşısındaki en önemli

avantajlardandır. Fakat bu nüfus yoğunluğuna niceliksel yönden değil niteliksel yönden bakmak gerekmektedir. Beşeri sermayenin tanımında da dolaylı olarak emek faktörünün niceliğinden ziyade bu faktörün nitelikleri üzerinde durulmaktadır.

Literatürde yer alan çalışmaların bir çoğunda beşeri sermaye eğitim seviyesi ile temsil edilmiştir. Fakat beşeri sermayenin temsili konusunda farklı görüşlerde mevcuttur. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir (Dura ve diğerleri, 2004: 14-15);

- ✓ Mankiw beşeri sermaye ölçüsü olarak orta öğretime kayıt yaptırmış 15-19 yaş arası nüfusun aktif nüfusa oranını,
- ✓ Barro 25 yaş üstü nüfusun ortalama olarak okula devam etme süresini,
- ✓ Ramirez daha önceki yazarlardan farklı olarak beşeri sermayeyi beşeri kalkınma indeksi ile ölçmüştür. Beşeri kalkınma indeksi uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgi ve eğitim ile ekonomik olanaklar olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Birinci boyut olan uzun ve sağlıklı yaşam, ortalama yaşam beklentisi ile ölçülmektedir. İkinci boyutu oluşturan bilgi ve eğitim ise okur-yazarlık oranı ve okullaşma oranı ile ölçülmektedir. Üçüncü ve son boyut olan ekonomik olanaklar ise ortalama gelir ile ölçülmektedir.
- ✓ Bazı araştırmacılar ise; ilk, orta, lise ve yüksek öğretimdeki okullaşma oranlarını, eğitim harcamaları ve sağlık harcamalarının GSMH içindeki payları ile beşeri sermayenin göstergesi olarak belirtmişleridir.

Bu açıklamalardan da çok net anlaşılacağı üzere beşeri sermayenin temsili konusunda eğitim ve sağlık hizmetleri önemli rol oynamaktadır. Fertlere yapılan eğitim harcaması miktarı ile kişisel kazanç arasındaki bağıntı, eğitimin beşeri sermaye yatırımı olarak tanımlanmasına yol açmıştır (Ata, 1998: 12). Bunun yanında beşeri sermayeyi sadece eğitim ve sağlıkla özdeşleştirmek mümkün değildir. Çünkü konu insanın niteliğini vurguladığı için eğitimle sağlığın yanında dinamik nüfus miktarı ve beyin göçü gibi diğer faktörleri de beşeri sermaye birikimine etki eden unsurlar arasında değerlendirmek gerekmektedir (Karagül, 2003: 81). Bu göstergelerin ölçüm için kullanılmasının nedeni ise, insanların iyi bir eğitim düzeyi ile sağlıklı bir yaşama ve yüksek bir hayat standardına sahip olması gerektiği düşüncesidir.

Eğitim ve sağlık yatırımları beşeri sermaye birikimini belirleyen temel faktörlerdendir. Beşeri sermaye ve iktisadi büyüme ilişkisini inceleyen çalışmalar daha çok eğitim üzerine yoğunlaştığından, sağlığa ilişkin araştırmalar daha sınırlıdır. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre eğitim yatırımları ile iktisadi büyüme arasında doğru yönlü ve kuvvetli bir ilişki vardır. Eğitim yatırımları işgücünün verimliliğini doğrudan yükseltmekte ve sürdürülebilir büyüme için önemli dışsallıklar sağlamaktadır (Bekmez ve diğerleri, 2009: 68).

İnsana yapılan yatırımın da, diğer yatırım türleri gibi değerlendirilmesi mümkündür. Nasıl ki, fiziki sermaye yatırımları işletmelerin üretkenlik kapasitesinin artışına olumlu katkı sağlıyorsa, beşeri sermaye yatırımları da bireylerin üretkenlik kapasitelerinin artışına yardımcı olmaktadır (Ata, 1998: 12).

Klasik iktisat teorisinde sermaye, üretime katılan makine ve teçhizat gibi fiziksel değerleri nitelemekteydi. Ancak, beşeri sermaye ile birlikte sosyal sermayenin (fertler ve kurumlar arasındaki her türlü güvene dayalı iletişimin pozitif ekonomik etkileri) de iktisat literatüründe yerini almasıyla sermaye kavramının yeniden tanımlanması gerekmişti. Artık gelinen noktada sermaye, üretime pozitif katkısı olan her türlü maddi ve maddi olmayan iktisadi değerler olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, fiziki sermayede olduğu gibi beşeri sermayede varlığı nispetinde ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır (Karagül, 2003: 81-82).

OECD beşeri sermayenin ölçülmesinde kullanılabilecek bir takım verileri “ Bir Bakışta Eğitim 2009 (Education at a Glance 2009) ” adlı yayınında incelemiştir. Bu yayın uluslararası eğitim mukayesesine dayalı bir sisteme dayanmaktadır.

OECD bu çalışmasında eğitim ve kalkınma ile ilgili olarak özellikle;

- ✓ Eğitime Yapılan Kamusal Harcamaların Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)' ya Oranı,
- ✓ Eğitim Kurumlarına (İlk, Orta ve Yükseköğretimin Toplamı) Yapılan Kamusal Harcamaların Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)' ya Oranı konularını ele almıştır.

Tablo 3: Yükseköğretim Eğitime Yapılan Kamusal Harcamaların Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)' ya Oranı (2006)

Ülke	Almanya	İspanya	Rusya	Slovenya	Macaristan	Çek Cum.	OECD Ort.	Türkiye
Oran(%)	2.8	2.8	2.0	4.0	3.4	2.8	3.5	1.9

Kaynak: OECD, 2009: 241.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, eğitime ayrılan toplam kamusal harcamaların GSYİH içindeki payının en düşük olduğu ülke Türkiye'dir. OECD ortalaması %3.5 iken, Türkiye'de eğitime yapılan kamusal harcamaların GSYİH' ya oranı sadece %1.9 oranında kalmaktadır. Oysa bu oran Almanya'da %2.8, İspanya'da %2.8, Slovenya'da %4, Macaristan'da %3.4, Çek Cumhuriyeti'nde %2.8'dir.

Tablo 4: Eğitim Kurumlarına (İlk, Orta ve Yükseköğretimin Toplamı) Yapılan Kamusal Harcamaların Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)' ya Oranı (2006)

Ülke	Almanya	İspanya	Rusya	Slovenya	Macaristan	Çek Cum.	OECD Ort.	Türkiye
Oran(%)	4.8	4.7	3.9	6.1	5.6	4.8	5.7	2.7

Kaynak: OECD, 2009:219.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, eğitime ayrılan toplam kamusal harcamaların GSYİH içerisindeki payının en düşük olduğu ülke Türkiye'dir.

Eğitimin kamusal niteliğine ilişkin göstergeleri yansıtması bakımından bu veriler önemli bir yere sahiptir. Yukarıda ki tablolardan da anlaşılacağı üzere ülkemizin eğitim hizmetinin gelişimi için göstermiş olduğu çaba yeterli değildir. Beşeri sermaye olarak kabul gören eğitim hizmeti ülkemizde birçok ülkenin yanında OECD ortalamasının da altında kalmıştır.

1.4. Yükseköğretimde Bologna Süreci

Bologna süreci, 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı yaratmayı hedefleyen bir Avrupa reform sürecidir. Pek çok uluslararası kuruluşun işbirliği ile 46 üye ülke (Karabağ'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle üye ülke sayısı 45'ten 46'ya yükselmiştir) tarafından oluşturulan ve sürdürülen, alışılmışın dışında bir süreçtir. Sürece

üyelik hükümetler/devletler arası herhangi bir anlaşmaya dayanmamaktadır. Bologna süreci kapsamında yayımlanan bildirilerin yasal bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Süreç tamamen her ülkenin özgür iradeleri ile katıldıkları bir oluşumdur ve ülkeler Bologna sürecinin öngördüğü hedefleri kabul edip etmeme hakkına sahiptirler (YÖK, 2009b).

Bologna sürecinin oluşturmayı hedeflediği Avrupa Yükseköğretim Alanı içerisinde yer alan ülke vatandaşları, yükseköğrenim görmek ya da çalışmak amaçları ile Avrupa’da kolayca dolaşabileceklerdir. Avrupa, gerek yükseköğretim ve gerekse iş imkanları açısından dünyanın diğer bölgelerinden kişiler tarafından tercih edilecek hale getirilecektir (YÖK, 2009b).

Tek bir Avrupa Yükseköğretim Alanı’nın oluşturulması yönündeki ilk ciddi adım, Mayıs 1998’de Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere’nin yükseköğrenimden sorumlu bakanları tarafından yayımlanan Sorbonne Ortak Bildirisi’yle atılmıştır (YÖK, 2007).

Avrupa Yükseköğretim Alanında gerçekleşmesi arzulanmayan tek şey, üye ülkelerin eğitim sistemlerinin tek tip yükseköğretim sistemi haline gelmesidir. Avrupa Yükseköğretim Alanı’nda hedeflenen, çeşitlilik ile birlik arasında bir denge kurulmasıdır. Amaç, yükseköğretim sistemlerinin kendilerine özgü farklılıkları korunarak birbirleriyle karşılaştırılabilir ve uyumlu hale getirilmesinden ibarettir. Bu şekilde, bir ülkeden ya da yükseköğretim sisteminden diğerine geçiş kolaylaşması ve böylece öğrenciler ve öğretim görevlilerinin hareketliliği ile istihdamının artırılması planlanmaktadır (YÖK, 2009b).

Bologna sürecinin nasıl başladığı incelenecek olursa; Paris’te 25 Mayıs 1998 yılında yayımlanan bildirge ile yakın zamanda ileriye dönük son derece önemli adımlar atılmış bulunmaktadır. Bu bildirge ile Avrupa’nın yalnızca Euro, banka ve ekonomi Avrupa’sı olmakla kalmayıp bilgi Avrupa’sı olması gerektiği de unutulmamalıdır mesajına vurgu yapılmıştır. Kıtamızın entelektüel, kültürel, sosyal ve teknik boyutlarını güçlendirmeli ve bilgi Avrupa’sını bu boyutlar üzerine inşa etmeli; bu boyutları da, gelişimlerinde büyük rol oynayan üniversiteler tarafından şekillendirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir (YÖK,2009c).

Avrupa’da köklü hale gelmiş üniversitelerde (Örneğin Paris Üniversitesi) öğrenim gören öğrencilerin bir çoğu kıta içerisinde rahatça dolaşabilirlerken diğer öğrenciler ulusal sınırlar dışında öğrenim görmeyen faydalarından yararlanamadan mezun olmaktadır.

Yayınlanan Sorbonne bildirgesi ile ülkemizdeki öğrencilerin yurtdışı imkanlarıyla tanışma fırsatlarının yanında Türkiye’deki üniversitelerin de uluslararası anlamda tanınmalarını kolaylaştırma gibi kazançlarda sayılan kazançlara eşlik etmektedir. Bunun yanında ülkemizdeki lisans, yüksek lisans, doktora düzeyinde öğrenim gören öğrenciler ile öğretim üyelerine de gerek sömestri gerekse yaz tatili dönemlerinde yurtdışında rahat bir şekilde araştırma yapma fırsatları doğmuştur.

Bologna Bildirisi’nin yayımlanmasından iki yıl sonra, ülkemizi de içeren üç yeni ülkenin (Türkiye, Hırvatistan ve Kıbrıs Rum Kesimi) katılımı ile, 32 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu Bakanları, 19 Mayıs 2001’de Prag’da, Bologna Süreci’ni izlemek ve gelecek yıllar için öncelikler belirlemek üzere toplanmıştır.

Prag’da Bologna sürecinin temel 6 hedefine üç tane daha yeni hedef eklenmiştir. Sırasıyla bu hedefleri şunlardır (YÖK, 2009b);

- 1- Kolay anlaşılabilir ve birbiriyle karşılaştırılabilir yükseköğretim diploma ve/veya dereceleri oluşturmak (Bu amaç doğrultusunda Diploma Eki uygulamasının geliştirilmesi),
- 2- Yükseköğretimde lisans ve yüksek lisans olmak üzere iki aşamalı derece sistemine geçmek,
- 3- Avrupa Kredi Transfer Sistemini (European Credit Transfer System, ECTS) uygulamak,
- 4- Öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin hareketliliğini sağlamak ve yaygınlaştırmak,
- 5- Yükseköğretimde kalite güvencesi sistemleri ağını oluşturmak ve yaygınlaştırmak,
- 6- Yükseköğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek,
- 7- Yaşam boyu öğrenimin teşvik edilmesi,
- 8- Öğrencilerin ve yükseköğretim kurumlarının sürece aktif katılımının sağlanması,
- 9- Avrupa Yükseköğretim Alanının cazip hale getirilmesidir.

Yukarıda da belirtildiği gibi ilk altı hedef Bologna sürecinin temel hedefleri olmakla birlikte son üç hedef Prag bildirgesi sonucu eklenmiş bulunan hedeflerdir. Bu

toplantıda ayrıca, Bologna Süreci'nin öngördüğü eylem başlıklarının gerçekleştirilmesi için alınacak önlemleri karara bağlamak ve süreç gelişimini takip etmek üzere; üye ülke temsilcilerinden oluşan Bologna İzleme Grubu'nun kurulmasına ve Bologna Süreci'nin gelişmesinin sürekliliğini sağlamaktan sorumlu olmasına karar verilmiştir (YÖK,2007).

Hedeflerden de çok net anlaşılacağı üzere Bologna sürecinin temel felsefesi; tüm Avrupa'daki üniversiteler ve bu üniversitelerdeki öğretim üyeleri ile öğrencilerin yurtdışındaki eğitim hizmetlerinden gerek süreç gerekse bürokrasi anlamında uzun uğraşlar içerisine girmeden yararlanmalarını hedeflemektedir.

Daha sonraları 2003'te Berlin'de toplanan üye ülkelerin Yükseköğretim'den sorumlu Bakanları Sorbonne, Bologna ve Prag'da belirlenen 9 eylem başlığına eğitim programlarının 2 yerine 3 aşamalı olarak düzenlenmesi (lisans, yüksek lisans ve doktora), bu amaçla “Avrupa Araştırma Alanı (European Research Area, ERA) ile Avrupa Yükseköğretim Alanı (European Higher Education Area, EHEA) arasında bir sinerji kurmak ve Doktora çalışmaları” konulu onuncu hedefi eklemişlerdir. Berlin'deki konferansta Bologna Süreci'ne yedi ülke (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Vatikan Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Sırbistan-Karadağ, Makedonya ve Andora) daha katılmış ve toplam ülke sayısı kırka erişmiştir (YÖK, 2009b).

Daha sonra 2005 yılında Norveç'in Bergen şehrinde dördüncüsü gerçekleşen Avrupa Eğitim Bakanları Konferansında beş yeni ülkenin üyeliği kabul edilerek toplam üye sayısı kırk beşe ulaşmıştır. 2007'de Londra'da toplanan konferanstan sonra 2009'da da Leuven'de toplanılmıştır. Bir sonraki Bakanlar Konferansı Romanya tarafından Bükreş'te Nisan 2010'da düzenlenecektir. Takip eden konferanslar 2015, 2018 ve 2020 yıllarında gerçekleştirilecektir (YÖK, 2009d)

Yükseköğretim hizmetinde Bologna süreci, uluslararası eğitim hizmetinden faydalanma açısından, çok önemli bir konuma sahiptir. Yükseköğretim hizmeti içerisinde bulunan bireyler özellikle uzun bürokratik uğraşlar içerisine girmeden Avrupa'da bulunan ve Bologna Bildirisine üye olmuş ülkelerle öğrenci ve öğretim üyesi alışverişinde bulunabilirler. Bu durum da özellikle ülkemizde bulunan ve yurtdışında yükseköğretim hizmetinden faydalanamayacak bireyler açısından çok büyük bir fırsattır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAZI ÜLKELERDE YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİNİN FİNANSMANI

2.1. Dünyadaki Bazı Ülkelerin Yükseköğretim Hizmetlerinin Finansmanı

2.1.1. ABD’de Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

ABD yükseköğretim sistemi çeşitli sistemlerin bulunduğu ülkelerde uygulanan sistemlerden birçok yönüyle farklılıklar göstermektedir. Öncelikle kuralların, parametrelerin çok net olduğu ülkelerin aksine ABD’de durum farklıdır. Yani ABD’de merkezi bir yükseköğretim sistemi yoktur. Amerikan yükseköğretimi Adem-i Merkeziyetçi bir yapı arz etmektedir. ABD yükseköğretim sisteminin başarılı olmasının bir nedeni olarak gösterilen bu durum ABD yükseköğretiminin güçlü bir yanını teşkil etmektedir (YÖK, 2005a: 144).

ABD’de her yıl 16 milyon öğrenci yükseköğretim kurumlarına kayıt olmaktadır. Bu öğrencilerin 2/3’ü liseyi bitirdikten sonra üniversiteye kaydolmakla birlikte, öğrencilerin çoğunluğunun geleneksel üniversite yaşında olmadığı görülmektedir. Üniversitelerde pek çok sayıda yetişkin yarı zamanlı olarak eğitimlerini sürdürmektedirler (YÖK, 2005a: 145).

ABD’de toplamı 4000’i aşan, hem kamu hem de özel sektörün içerisinde bulunduğu karma bir yükseköğretim sistemi mevcuttur. Bu 4000 yükseköğretim kurumlarının arasında kar amacı güden ve gütmeyen kurumlar vardır. 4 yıllık kolej ve üniversiteler, 2 yıllık halk kolejleri ve daha kısa süreli teknik enstitülerde bu rakama dahildir.

T.C. Maliye Bakanlığının 2005 yılında yükseköğretim sistemi başlıklı raporunda, dünyadaki ilk 20 üniversiteden 17’sinin ABD’de bulunan üniversitelerden seçilmiş

olmasının gerisindeki faktörler irdelenmiştir. Bu rapora göre bu başarının arkasında 4 temel faktör bulunmaktadır.

- ✓ ABD üniversitelerinin özel sektörden önemli ölçüde kaynak sağlaması,
- ✓ Akademisyenlerin ve öğrencilerin rekabeti,
- ✓ Devletin ABD’de yükseköğretime Avrupa’nın iki katı harcama yapması,
- ✓ Genel anlamda ABD’deki üniversitelerin daha özerk bir yapıya sahip olması, gibi faktörlerin ABD yükseköğretim sisteminde etkili olduğu ifade edilmektedir.

Yine aynı rapora göre, Avrupa’daki üniversitelerin ABD’deki üniversitelere nazaran bu kadar gerilemesinin nedeni olarak, devletin eğitimdeki rolüne vurgu yapılmıştır. Amerikan üniversiteleri sadece hükümetten değil aynı zamanda yardımseverler, iş dünyası ve öğrenciler gibi farklı kaynaklardan da finansman temin edebilmektedir. Avrupa üniversitelerine ise büyük oranda devlet fon sağlanmaktadır. Avrupa hükümetleri üniversitelere gerekli nakiti sağlayamayıp, üniversitelerin şikayetlerini göz ardı edilebilmektedir. Dolayısıyla da kalite azalmaktadır. Amerika, yüksek eğitimden fayda sağlayacağını bildiği için GSYİH’ının %2.1’ini yükseköğretime harcanmaktadır. Avrupa’da ise bu rakam sadece %1.1’dir (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/North_America/United_States_of_America.pdf).

ABD’de yükseköğretimde öğrenci başına harcanan para, gelişmiş 30 ülke içerisinde ilk sırada yer almaktadır. Hatta bu rakam, Fransa ve Almanya’da özel yada devlet üniversitelerinde okuyan öğrenciler için harcanan paranın yaklaşık olarak iki katıdır (Jonstone, 2009: 4).

ABD yükseköğretim sistemi ile ülkemizin yükseköğretim sisteminin finansman politikaları arasında bazı benzerlikleri mevcuttur. Bu benzerliklerden en önemlisi, ülkemizde olduğu gibi ABD’de de özel üniversitelerin gelir kalemleri içerisinde öğrencilerden alınan ücretlerin payıdır. ABD’de özel üniversite öğrencilerinden alınan ücretlerin gelirler içerisindeki payı neredeyse toplam gelirlerinin yarısına ulaşmakta ve kamu üniversitelerine göre oldukça yüksek bir seyir izlemektedir. Federal hükümet tarafından tahsis edilen araştırma ödenekleri yarışma usulü ile tahsis edildiğinden özel yükseköğretim kurumları daha fazla pay elde etmektedir. Kamu yükseköğretim kurumları,

öğrencilerden alamadıkları harç gelirlerini eyalet bütçelerinden karşılamaktadırlar (Kesik, 2003: 76).

Öğrencilere burs ve kredi sağlanmaktadır. Krediler Eyaletler tarafından değil Federal devlet tarafından verilmektedir. Verilen kredinin faizi, piyasa faizi düzeyinde olmaktadır. Kredi, para piyasalarından sağlanmakta; devlet ise bu kredinin alınmasına, garanti vermek suretiyle aracılık etmektedir. Ailesinin geliri yeterli olmayan öğrencilere burs verilmektedir. Ancak, toplam eğitim maliyetinin burs ile karşılanamayan kısmı kredi ile karşılanmaktadır (Kesik, 2005: 80-81). Bu desteklemelerin en önemlileri “Stafford Kredileri ve Pell Burslarıdır.” Bunun yanında vergi indirimleri, devlet yardımları da ABD’de yükseköğretim hizmetinden faydalanan bireyler için önemli finansman kaynaklarıdır (Tulip, 2007: 13-26). Ülkemizde ise burs ve kredi sisteminin işleyişi bu şekilde değildir. Ülkemizde, devletin vermiş olduğu burs ve kredilerin sadece birinden faydalanılabılırken aynı zamanda alınan bu kredilerde devlet garantörlüğü yoktur. Bu durum ise, yükseköğretim sisteminin kalitesini ve bu sistem içerisindeki öğrencilerin verimliliğini doğrudan etkilemektedir.

ABD yükseköğretim sistemindeki yarı-zamanlı öğretim elemanlarının sayısının ciddi anlamda artması, Amerikan yükseköğretim sisteminin zayıfladığı düşüncelerini de beraberinde getirmektedir. 1970’lerde yarı-zamanlı öğretim elemanı oranı %22 iken, 1995’e gelindiğinde bu oran %41’e yükselmiştir. 2005 yılında ise Amerikan Eğitim Bakanlığı verilerine göre bu oran %47,5 olarak tespit edilmiştir. Üniversiteler, yarı - zamanlı öğretim elemanı çalıştırarak maliyeti düşürmekte ve böylece kısa vadede kazanç elde etmeye çalışmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 94-95).

ABD’deki dört yıllık eğitim veren bir devlet üniversitesinin 2006-2007 döneminde ortalama öğrenim ücreti \$4000-\$9000 arasında değişmektedir. Öğrencilerin yaşam giderleri ise yaklaşık \$7000’dır. Yine dört yıllık eğitim veren özel bir üniversitenin öğrenim ücreti ise,\$18.000–\$35.000 civarındadır (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/North_America/United_States_of_America.pdf).

2.1.2. İngiltere’de Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda’dan oluşan Birleşik Krallıkta merkezi hükümet, eğitim sorumluluklarını yerel yönetimlere bırakmıştır. İngiltere’nin tek bir metin olarak düzenlenmiş bir anayasası olmadığı kabul edilmektedir. Bunun yerine, Parlamento’nun çıkardığı yasalar, ülkenin gelenekleri ve mahkeme kararlarına dayalı bir kurallar dizisi mevcuttur. Dolayısıyla, yükseköğretim konusu anayasal bir konu olarak ele alınmamaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 105-106).

2007 yılındaki verilere göre, İngiltere’de 88 üniversite ve 132 adet yükseköğretim hizmeti veren kuruluş mevcuttur. Bu üniversitelere kayıtlı tam zamanlı öğrenci sayısı 976.815, yarı zamanlı öğrenci sayısı ise 505.165’dir (http://gse.buffalo.edu/org/intHigHerEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/United_Kingdom.pdf).

İngiltere’de yükseköğretim, bağışlar, araştırma gelirleri, uluslararası öğrencilerden alınan harçlar gibi çok farklı kaynaklardan finanse edilmektedir. Söz konusu eğitimin finansmanında, onlarca farklı kaynak ve bu kaynakları oluşturan kurallar yer almaktadır. Finansal kaynakların toplanması ve kullanımında temel ilkeler, şeffaflık ve sorumluluktur (Küçükcan ve Gür, 2009: 107).

İngiltere’nin üniversitelere yardım sistemini, 1992’de kurulan Yüksek Öğrenim Finansman Konseyi oluşturmaktadır. Konsey, üniversitelere sadece yardım dağıtan bir kurum değil, aynı zamanda, onların araştırma ve öğrenim kalitesini ölçmekle de görevlendirilmiş bir kurumdur. Başkan ve başkan yardımcısı dahil 16 üyelidir ve üyelerin yaklaşık yarısı akademik çevrelerden, yarısı da iş çevrelerinden gelmektedir (Kesik, 2003: 94-95). İngiltere’de yükseköğretim kurumları, birçoğunun halk tarafından desteklenmesine rağmen, devlet himayesinde olmayan özel kurumlardır. Belirli alanlardaki özel araştırmalar özel sektör tarafından karşılanmaktadır. Yükseköğretim Fonlandırma Konseyi halk fonlamasını ve desteğini yönetmektedir (Hacıfazlıoğlu, 2006: 140-141).

İngiltere’de yükseköğretim hizmetinden faydalanan öğrencilerin öğrenim ücretlerini kredi şirketlerinden finanse ederek ödeme imkanları vardır. Bu kredilerin 2008 yılındaki faiz oranları %4.8’dir. Kredinin geri ödemesi ise, üniversiteden mezun olan

öğrencinin yıllık £15.000 kazanmasına bağlıdır. Yani, mezun olduktan sonra yıllık £15.000 kazanan birey almış olduğu krediyi geri ödemeye başlayacaktır. £15.000 kazanan birey bu kazancının en az %9'unu almış olduğu kredinin geri ödemesine ayırmalıdır. Yaşam masrafları içinde kredi temin etmek mümkündür. Ailesinin yıllık geliri £60.006'nın altında olan birey maksimum £2.835 kredi alabilmektedir. Tüm öğrenciler bu krediden faydalanabilmektedir. En yüksek miktarda verilen kredi £6.475 olup, bu tutardaki bir kredi Londra'da ailesinden ayrı kendi başına yaşayan ihtiyaçlı öğrenciler için verilmektedir (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/United_Kingdom.pdf).

İngiltere'de yükseköğretim hizmetinden faydalanan bireylerin maliyetleri Londra'da öğrenim gören ve Londra dışında öğrenim görenlerine göre değişiklik göstermektedir. Buna göre, Londra'da ve Londra dışına öğrenim gören öğrencilerin eğitim masrafları aynıken (\$4.910), farklılık yaşam giderlerinde kendisini göstermektedir. Londra'da yaşayan öğrenci yıllık \$11.220 harcarken, Londra'nın dışında yaşayan öğrenci yıllık \$9.330 harcamaktadır. Toplamda ise Londra'da yaşayan öğrenci eğitiminin devamı için \$16.130 harcarken, Londra dışında yaşayan öğrenci için bu maliyet \$14.240 seviyelerindedir (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/United_Kingdom.pdf).

2.1.3. Japonya'da Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

Japon yükseköğretim sistemi ulusal ve yerel hükümetlerce, büyük ölçüde pazar güdümlü özel sektör tarafından kontrol edilen sınırlı sayıda kamu sektörü içeren ikili yapı tarafından karakterize edilir. Üç tip üniversite seviyesinde kurum vardır. Bunlar; Eğitim Bakanlığı tarafından kontrol edilen 87 tane *ulusal* üniversite, *yerel ve bölgesel hükümetler* tarafından yürütülen 72 üniversite ve 596 *özel* üniversitedir. Bunlara ilaveten, 525 tane yüksekokul (büyük kısmı özel) ve 63 teknik kolej vardır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın istatistiklerine göre dört milyondan fazla öğrenci yükseköğretim sistemi içerisinde bulunmaktadır (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Asia/Japan.pdf).

2005 yılında standart harç miktarı 535.000 Yen (\$4.059) idi. Fakat ilerleyen yıllarda birçok ulusal üniversite kurumu Ulusal Üniversiteler Birliği (1950 yılında kurulan ve üniversite rektörleri tarafından desteklenen kurum) ile yapılan sözleşmenin aksine harç miktarlarını yükseltmişlerdir.

Özel kurumlar prensip olarak harç, uygulama ve giriş ücretleri, yardımlar ve yetkinlik servislerinden gelen gelirlerle kendilerini finanse ederler. Fakat eğitim ve araştırma şartlarının iyileştirilmesi ve öğrenci maliyetlerini azaltmak için mevcut harcamalarla ilgili olarak özel okullar için devlet tarafından destek yardımları sağlanır. Devlet ayrıca özel yükseköğretim kurumlarında tesis ve ekipmanların geliştirilmesi için uzun vadeli ve düşük faizli fonlar da sağlamaktadır.

Özel üniversitelere yapılan devlet yardımları 1980 yılından beri düşüş göstermektedir. Mevcut harcamalar için devlet yardımları %12.2 düzeyindedir. Özel üniversitelerin yapmış oldukları harcamaların büyük kısmı öğrencilerden alınan harçlarla finanse edilmektedir. Japonya'daki doğum oranlarındaki düşüşe bağlı olarak üniversitelere başvuru seviyesi de düşüş göstermiştir (Jonstone ve Marcucci, 2007: 6). Bu durum ise özel yükseköğretim kurumları için finansman açısından sorun teşkil etmektedir.

2004 yılında öğrenciler için kredi sistemi hayata geçirilmiştir. Yeni sistemde, her ikisi de mal varlığı araştırmalarını içeren iki tip kredi mevcuttur. Birinci sınıf kredilerin faiz oranı sıfırdır ve öğrencinin başarısı dikkate alınır. Geçim masraflarını karşılayabilmek için ve evde kalan kamu üniversitesi öğrencilerine aylık yaklaşık \$315 ve evde kalmayan kamu üniversitesi öğrencilerine de \$360 kredi verilmektedir. Daha yüksek krediler (sırasıyla \$380 ve \$450) özel üniversiteye giden öğrenciler için geçerlidir. İkinci sınıf krediler ise faize tabidir ve birinci sınıf krediler gibi başarıyı dikkate almaz. Hem harç hem de geçim giderleri için kullanılabilir. Lisans öğrencileri aylık en fazla \$720 ve ilave olarak sadece ilk ay geçerli olmak üzere \$2160 kredi alabilirler. Her iki kredinin de mezun olduktan sonra altı aylık bir müsaade dönemi ve en fazla 20 yıllık bir geri ödeme süresi vardır (Johnstone ve Marcucci, 2007: 28).

Japonya'daki eğitim masrafları incelendiğinde ise, maliyetler ulusal, kamu ve özel üniversitelerde farklılıklar göstermektedir. Buna göre yukarıdaki sıraya göre eğitim

masrafları; \$4.149, \$4.132 ve \$8.917 değişmektedir, öğrencinin yaşam giderleri masrafları ise sırasıyla; \$7.290, \$6.795 ve \$6.517 olarak değişiklik göstermektedir. Toplamda ise ulusal üniversitelerin maliyeti \$11.439, kamu üniversitelerinin maliyeti \$11.107 ve özel üniversitelerde \$15.434'dür (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Asia/Japan.pdf).

2.1.4. Almanya'da Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

Bilindiği gibi Almanya federal bir cumhuriyettir. Dolayısıyla, siyasi karar alma mekanizması eyalet bazında ve federal bazda olmak üzere iki seviyeli olarak işler. Yükseköğretim ile ilgili sorumluluklar eyalet bazında yüklenilen sorumluluklardır. Yani, federal devlet yükseköğretim kurumlarından daha uzak mesafede durmaktadır. Eyaletler üniversiteler konusunda doğrudan sorumluluk sahibi olan yetkililerdir (YÖK, 2005a: 121).

Almanya'da lisans düzeyindeki öğrenim süresi geleneksel olarak 5 yıldır ve yüksek lisans eşdeğeri bir derece yoktur. Ne var ki, 3 veya 4 yıllık lisans ve bunu izleyen 1,5-2 yıllık yüksek lisans ve daha sonra doktora basamaklarından oluşan Anglo-Sakson derece sisteminin giderek genel kabul görmesi, Almanya'yı da bu yöne itmeye başlamış ve son yapılan değişiklikle bu sistem teşvik edilmeye başlanmıştır (Gürüz, 2003: 251).

Almanya'da birkaç tür yükseköğretim kurumu vardır (Mutlu, 2008: 20-21). Birincisi, geleneksel üniversiteler; ikincisi, uygulamalı bilimler diyebileceğimiz politeknikler; üçüncüsü, öğretmen yetiştirme kolejleri; dördüncüsü, ilahiyat kolejleri; beşincisi ise sanat ve müzik kolejleridir. Öğrencilerin yaklaşık üçte biri, geleneksel üniversite dışındaki yükseköğretim kurumlarına devam etmektedirler (Küçükcan ve Gür, 2009: 99).

Almanya'da bulunan yükseköğretim kurumlarının seyrini inceleyecek olursak, 1960 yılında toplam 126, 1965'de 131, 1970'de 230, 1975'de 213, 1985'de 240, 1996'da 335 ve 2007'de de 383 adet yükseköğretim kuruluşu mevcuttur. Bu rakamlara özel yükseköğretim kurumları dahil değildir. 2007 yılında toplamda 70 adet özel yükseköğretim kurumu da yaklaşık 20.000 öğrencisiyle bilim ve teknoloji kolejleriyle faaliyette bulunmaktadır. Bu özel kurumların temel gelir kalemleri öğrenci harçları, özel krediler ve

bazı durumlarda da devlet destekleridir.Özel yükseköğretim kurumları harç miktarlarını kendileri belirleyebilmektedirler (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/Germany.pdf).

Eğitim ve hükümet liderleri, üniversitelere rekabetçi bir anlayış getirmeye dönük reformları savunmaktadırlar. Bu reformlar ışığında 1990'ların sonlarına doğru, bir programı normal süresine eklenen dört dönem içinde bitiremeyenlerden harç alınmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde ise birçok eyalet, dönem başında harç almaya başlamıştır (Stuchtey, 2008: 1). Üniversitelerarası rekabeti artırmak amaçlı bütçedeki kesintiler, üniversiteleri yeni kaynak arayışına yöneltmiş ve bu durum sonucunda da harçlarda artış meydana gelmiştir. Harçların artışı da doğal olarak, vatandaşlar arası tartışmalara neden olmuştur.

Yükseköğretim alanında yapılması hedeflenen ve yapılan reform çalışmaları mevcuttur. Bu çalışmalar; yüksek öğretim kurumlarının özerkliğini değerlendirme, performansla ilgili finansman mekanizmalarını devlet memurları kanunu ile birlikte güçlendirme, lisans ve lisansüstü dereceleri olan 2 ana devreye dayalı yeni okuma sistemlerinin getirilmesi yoluyla Bologna Sürecinin uygulanması, yüksek öğretimde araştırma konusunda mükemmellik ağlarının yanı sıra uluslararası bağlamda rekabetçi ve oldukça etkin olan üniversitelerin geliştirilmesi, yeni kuşak akademisyen ve bilim adamlarını teşvik etme, yüksek eğitim ve öğretimde uzaktan öğrenme ve yeni medya araçlarının kullanılmasıdır (<http://projeler.meb.gov.tr/pkm1/>).

Yükseköğretimin maliyetini inceleyecek olursak, eğitim masrafları \$357-\$803 arasında değişmekte iken, öğrencinin yaşam maliyetleri de \$2.990-\$6.480 arasında değişmektedir. Yükseköğretimin toplam maliyeti ise \$3.347-\$7.284 arasındadır (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/Germany.pdf).

2.1.5. Çin'de Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

Çin dünyadaki en büyük yükseköğretim sistemine sahiptir. Eğitim bakanlığının istatistiklerine göre, 2006 yılında Çin'de 3000'den fazla yükseköğretim kurumu ve 25,4 milyon yükseköğretime kayıtlı öğrenci bulunmaktadır. Bu 3000 yükseköğretim kurumunun

994'ü özel kurumlara aittir. Aynı zamanda 2,8 milyon öğrencide internete dayalı uzaktan eğitim programlarından faydalanmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009, 118).

1980 yılında yapılan eğitim reformuyla birlikte, yükseköğretim sisteminde birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bunlar kısaca şunlardır (Johnstone ve Marcucci, 2007: 17):

- ✓ *Devir*; Eğitim Bakanlığı özel kurumların ve yerel kurumların bir kısım sorumluluklarını kendilerine devretmiştir. Böylece, üniversiteler ve kolejler daha özgür bir yapıya kavuşmuşlardır.
- ✓ *Birleşme*; yüzlerce yükseköğretim kurumu verimliliklerini ve etkinliklerini geliştirmek için 1990'lı yılların başlarında birleşmişlerdir.
- ✓ *Özel yükseköğretim*; son yirmi yılda özel yükseköğretim oranı %10 civarında artış göstermiştir.
- ✓ *Harç ücretleri*; 1997'den beri öğrencinin yükseköğretim taleplerini karşılamak için devlet tarafından toplanmaktadır.

Bir diğer önemli değişiklik ise, yükseköğretimi finanse etmek için değişik metodların geliştirilmesidir. Devlet yardımları yükseköğretim hizmetinin finansmanı için hala en önemli kaynak olmasına rağmen, bu kaynağın oranı giderek azalmakta ve değişik yükseköğretim finans sistemleri oluşmaya başlamaktadır. Toplam giderlere devlet katılımı 1993'de %91,81 iken, 1999'da %67,24 ve 2005'de de %42,77 seviyelerine inmiştir. Aynı zamanda harç ve ücretlerin toplam gelirler içerisindeki payı 1993'de %6,18 iken, 1999'da %23,35 ve 2005'de de %31,05'e yükselmiştir (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Asia/China.pdf).

Yeni harç ücretleri bölüm, sınıf ve yere göre değişiklik göstermektedir. Bölümle birlikte sınıfta harç miktarını değiştirebilir. Örneğinin, yazılım mühendisliğinin üçüncü ve dördüncü sınıflarında ödenen harç miktarı birinci ve ikinci sınıfın iki hatta üç katı olabilir.

Harç ve ücretlerin yükselmesiyle öğrencilere finansal yardım sistemi de yakın zamanda faaliyete geçmiştir. Bu sistemin içerisinde şu tür yardımlar yer almaktadır (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Asia/China.pdf):

- ✓ Başışlar
- ✓ Burslar
- ✓ Okuyup alışma
- ✓ Alınacak harçtan feragat etme
- ✓ Öğrenci kredileri

Öğrenci kredileri programı 1986’da hayata geçmiştir. Öğrenci kredileri amaçları açısından farklılıklar gösterebilmektedir. Bu amaçlar; harç ücretlerini karşılamak, yaşam masraflarını karşılamak veya bu amaçların her ikisi de olabilmektedir (Johnstone ve Marcucci, 2009: 1). Çin’de üç çeşit öğrenci kredi programı mevcuttur. Bunlar; genel ticari öğrenci kredileri, devlet destekli öğrenci kredileri, devlet destekli öğrenci ikamet kredisidir (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Asia/China.pdf).

Genel ticari öğrenci kredileri; 2000 yılı ilkbaharında uygulanmaya başlanmıştır. Bu kredilerin kaynağını; kamu bankaları, ticari bankalar ve kredi anlaşmalı sendikalar oluşturmaktadır. Bu krediler \$579 - \$5,797 arasında değişen kredi limitine sahiptir.

Devlet destekli öğrenci kredileri; 2000 yılının Ağustos ayında uygulanmaya başlamıştır. Bu kredilerin kaynağını dört tane kamu bankası sağlamaktadır. Bu kredinin miktarı ise \$1,739’dır.

Devlet destekli öğrenci ikamet kredis; 2009 yılında uygulanmaya başlamıştır. Yerel ticari bankalar ile diğer finansal kuruluşlarca finanse edilir. \$1,739 tutarında kredi verilebilmektedir.

1990’da %3,4 olan ve hızlı bir yükselişle 2004 yılında %19’a yükselen Çin’deki yükseköğretim kayıtlarına rağmen; vergileme, akreditasyon ve yetki sistemi ile ilgili bazı kalite sorunları mevcuttur.

Çin’deki tahmini yükseköğretim hizmeti maliyetleri özel ve kamu kuruluşlarına göre değişiklik göstermektedir. Mesela, devlet üniversitesinde okuyan bir bireyin toplam eğitim masrafları \$797-\$3,188 arasında iken özel üniversitede okuyan bir bireyin toplam

eğitim masrafı \$1,594-\$3,333 arasında değişmektedir. Yine devlet üniversitesinde okuyan bir bireyin yaşam masrafları \$1,536-\$2,958 arasında iken özel üniversite okuyan bireyin toplam yaşam masrafları \$1,536-\$2,957 arasındadır. Toplamda ise, devlet üniversitesinde okuyan bir bireyin masrafları \$2,333-\$6,145 arasında iken özel üniversitede okuyan bir bireyin masrafları \$3,130-\$6290 arasında seyretmektedir (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Asia/China.pdf).

2.1.6. Fransa’da Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

Fransa’da halen yürürlükte olan ve o zamanki Eğitim Bakanına ithafen *Savary Yasası* olarak bilinen yasa, 26 Ocak 1984’de çıkarılan 84-52 sayılı Yükseköğretim Kanunu’dur. Bu kanuna göre, Milli Eğitim Bakanı yükseköğretim faaliyetlerinin planlanıp koordine edilmesi, öğretim süreleri ve öğrenci kapasitelerinin tespiti gibi konularda yetkilidir. Bakan tüm diplomaları onaylar ve öğretim elemanlarının istihdamı ile ilgili usul ve esasları da belirler. Bakanın, Nantes Üniversitesinde kabul edilen bir doktora tezini ve buna dayanılarak verilen doktora derecesini bazı usullere uyulmadığı gerekçesiyle iptal etmesi ve jüri başkanı olan Prof. Jean-Cladue Riviere’i açığa alması yetkisinin etkinliğini yeterince ortaya koymaktadır (Gürüz, 2003: 252).

Fransa’da yükseköğretim sistemi biraz karışık olmakla birlikte 3500 devlet ve özel yükseköğretim kuruluşunu bünyesinde barındırmaktadır. Bu 3500 yükseköğretim kuruluşlarının içerisinde; 8 devlet üniversitesi, 19 özel üniversite ve kolej, 500 devlet, özel veya karışık yüksekokul, sağlık ve sosyal programları içeren kısa dönemli bağımsız kuruluşlar ve teknik kuruluşlar vardır (Mutlu, 2008: 35-41).

Yeni LMD (Lisans, Yüksek Lisans, Doktora) sistemi Fransız üniversitelerinde 2006 - 2007 yılında Bologna Deklarasyonu ile birlikte öğrencilerin Avrupa ülkelerinde rahatça hareketliliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. İlk aşama olan lisans derecesi 3 yıl, yüksek lisans 2 yıl ve doktora 3 yıl sürelidir. 1980 yılında 1 milyonun üzerinde olan yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayısı 2007 yılında 2.258.001’e ulaşmıştır (EC, 2004).

Lisans seviyesindeki eğitim ücreti yaklaşık olarak €350 civarındadır. Öğrenim ücretleri bakanlık tarafından belirlenirken programdan programa değişiklik gösterebilir.

Üniversiteler devletten para yardımı almadıkları takdirde öğrenim ücretlerini kendileri belirleyebilirler. Özel kuruluşlara ait yükseköğretim kurumlarının öğrenim ücretleri ise, yıllık €1.450- €5.800 arasında değişmektedir. Öğrenciler bu maliyetlere ek olarak, yaklaşık €350 zorunlu sağlık sigortası ile diğer küçük dökümantasyon ve öğrenci aktiviteleri için €50 ödemek zorundadırlar (<http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/CountryProfiles/Europe/France.pdf>).

Üniversiteler ve diğer kurumlar, dört yılı kapsayan yapacakları çalışmaları içeren bir planı Bakanlığa sunar ve Bakanlıkla sözleşme imzalarlar. Sözleşme sayesinde yükseköğretim kurumları, ne kadar ödenek alacaklarından emin olurlar. Sözleşmede amaçlar ve bu amaçların ulaşıldığını ortaya koyacak olan performans göstergeleri de yer alır. Dört yılın sonunda bu kurumlar bağımsız bir otorite olan Araştırma ve Yükseköğretimi Değerlendirme Ajansı tarafından değerlendirilir. Üniversitelerin aldığı torba bütçe, Bakanlığa sunulan bütçe önerisindeki başlıklara göre harcanır. Öğrenci sayısı ve binaların yüzey hacmi gibi girdiler, üniversiteye yapılacak ödeneklerin belirlenmesinde etkilidir (Küçükcan ve Gür, 2009: 105).

Fransa’da özel ve kamuya ait üniversitelerde yükseköğretim hizmetinin maliyeti farklılık göstermektedir. Devlet üniversitesinde okuyan bir bireyin eğitim masrafları €1.000- €6.150 arasında iken, özel üniversitelerde bu rakam €4.935- €7.703 arasındadır. Yine devlet üniversitesinde okuyan bir bireyin yaşam giderleri €2.864- €6.992 iken bu rakam özel üniversitelerde €7.269- €8.487 arasında değişmektedir. Toplamda devlet üniversitesinin maliyeti €4.105- €13.730 arası, özel üniversitelerde ise €12.205- €16.190 arasındadır (<http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/CountryProfiles/Europe/France.pdf>).

2.1.7. İsveç’te Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

İsveç Eğitim ve Bilim Bakanlığı, İsveç Zirai Bilimler Üniversitesi hariç yükseköğretim kurumlarının hepsinden sorumludur. İsveç Yükseköğretim Milli Ajansı, merkezi hükümetin yükseköğretim kurumlarından sorumlu birimidir. Ajans, hangi yükseköğretim kurumlarının derece vermeye yetkili olduğunu belirler. 2001 yılında İsveç

Araştırma Konseyi kurulmuş olup konseyin birimleri, değişik alanlarda araştırma fonları sağlamaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 108).

İsveç'te üniversitelere girişte sorumluluk üniversitelere ve kolejlere düşmektedir. Öğrencilerin seçiminde okul notlarına, bütün üniversite ve kolejlerde uygulanan doğal yetenek sınavı sonuçlarına, özel görüşmeler gibi ayrı bir giriş prosedürüne, başvuranın iş tecrübesine ve önceki eğitimine başvurulabilir (Küçükcan ve Gür, 2009: 108-109).

İsveç'te yükseköğretim, öğrencilerin sosyal hizmetler birliğine ödedikleri küçük bir ücretin dışında ücretsizdir. Üniversitelerin finansmanının yaklaşık olarak %86'sı devlet bağışlarından gelir. İsveç yükseköğretiminin temel esaslarından biriside, eğitimlerini devam ettirmek için maddi yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin devletten yardım alması gerektiğidir. Bu yardım öğrenci bursları ve krediler şeklindedir. Öğrenci yardımları, geri ödemesi olmayan yardımları ve alınan borçtan daha fazla ödemeli (faizli) kredileri kapsar. Geri ödemesi olmayan yardımlar toplam yardımların %30'unu içermektedir. Bu yardımlar kredi kısmında olduğu gibi enflasyona endeksli. 2005 yılında öğrenim gören bir öğrenci haftalık \$65 genel yardım alabilirken, \$125 kredi alabilmektedir. Alınan krediler mezuniyetten sonra altı aydan az olmayan bir dönemde geri ödenmeye başlar. Bu kredilerin maksimum ödeme dönemi ise, 25 yıl veya 60 yaşına kadardır. Faiz ödemeleri vergi indirimine tabi değildir. Kredi sisteminde geri ödeme planı şartı da mevcuttur. Bu yardımlardan faydalanmak isteyen bireyler, bu yardımlar için gerekli koşulları taşıma zorundadırlar. Örneğin, öğrencinin geliri çok fazla ise burs ve krediler azaltılabilir. Fakat burada öğrencinin ailesinin veya eşinin durumu dikkate alınmaz. Eğer öğrenci 25 yaşında veya daha yaşlıysa daha yüksek miktartlı yardım almaya hak kazanır. 41 yaşının üzerinde olan öğrenciler için ise kredi şansı azalmaktadır. Normal şartlarda bir öğrenci, maksimum on iki dönem (altı yıl) yardım alabilir. Bu durumun lisansüstü öğrenime devam eden öğrenciler gibi istisnaları mevcuttur (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/Sweden.pdf).

İsveç'te öğrenim maliyetleri özel ve kamu kurumlarına göre değişiklik göstermektedir. Buna göre öğrenim ücretlerinin sıfır olduğu bu ülkede eğitim masrafları devlet üniversitelerinde \$446 iken özel üniversitelerde \$675'dir. Öğrencilerin yaşam giderleri ise, kamu üniversitelerinde \$3.589 iken özel üniversitelerde \$6.636-\$11.641

arasında değişmektedir. Toplamda, devlet üniversitelerinde \$4036, özel üniversitelerde ise \$7312–\$12.317’lık bir maliyet söz konusudur (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/Sweden.pdf).

2.1.8. Kanada’ da Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

Kanada 10 eyalet ve 3 bölgeden oluşan bir federasyondur. Kanada anayasasına göre, Kanada’da yükseköğretim sisteminin yönetim sorumluluğu eyaletlere verilmiştir (IAU, 2010). Federal hükümet eyalet yönetimlerini finanse ederek yükseköğretimi dolaylı yoldan desteklemiş olur. Kanada’da 90 devlet ve özel kuruluşlara ait ilk derecede (lisans) yükseköğretim kurumu mevcuttur.

Kanada, dünyadaki yükseköğretim eğitime katılma oranında ilk sırada yer almaktadır. 1999 yılında ülkede tam zamanlı olarak okula giden 18-20 yaş arası öğrencilerde önceki yıla göre %33’lük bir artış meydana gelmiştir. Tam zamanlı olarak okula giden 22-25 yaş arası öğrencilerde ise 1999 yılında bu rakam %16’dır. Son 20 yılda 18-24 yaş arası öğrencilerin dışındaki öğrencilerin yükseköğretime katılımında da önemli bir artış görülmüştür. Bu katılımın oranı, 1980 yılına göre %22’den fazladır (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/North_America/Canada%20.pdf).

Yukarıda da belirtildiği gibi federal hükümet yükseköğretimi federal ve bölge yönetimlerini finanse ederek dolaylı yoldan desteklemektedir. Hükümet bu yolla yükseköğretim hizmetinin büyük bir kısmını finanse etmektedir. Devlet geri kalan gelirlerini ise; öğrenci harçlarından, araştırma gelirlerinden, endüstri ve iş dünyası ile olan anlaşmalarından, devletin araştırma anlaşmalarından, bağışlardan ve yatırım gelirlerinden temin etmektedir. Harçlar, eyaletler tarafından belirlenmektedir (Kesik, 2003: 99). 1990’ların başlarından itibaren, öğrencilerden alınan öğrenim ücretlerinin oranları giderek bir artışa uğramıştır. Fakat yakın zamanda bu trend sabitleşmeye başlamıştır. 1998-1999 yılında toplam gelirlerin %20’sine tekabül eden toplam öğrencilerden sağlanan gelirler, 1999-2000 yılında %19 oranında kalarak fazla bir değişime maruz kalmamıştır.

Özel kaynaklarla yükseköğretimin finansmanı kapsamında; özel sektör kuruluşları kendilerine yönelik programlar açılmasını talep edebilmektedir. Bu takdirde üniversite, finansmanı özel sektöre karşılanmak suretiyle programlar açabilmekte, mevcutları genişletebilmekte veya bu alana yönlendirebilmektedir. Bu uygulama ile üniversitenin değil söz konusu programın desteklendiğini söylemek yerinde olacaktır (Kesik, 2003: 99)

Ayrıca, öğrencilere burs ve kredi sağlanmaktadır. Kredilerin geri ödenmesi, mezuniyetten 6 ay sonra başlamaktadır. Kredilere piyasa faizi uygulanmaktadır. Krediyi veren bankaya, devlet geri ödeme garantisi vermektedir. Banka, 10 yıl içinde krediyi tahsil edememesi halinde devlete başvurmakta ve kredi tutarı faiziyle birlikte tahsil edilmektedir (Kesik, 2003: 99).

Öğrenciler için burs ve kredilerden başka alternatif finansal yardım kaynakları ise, yükseköğretim kurumlarından yardımlar, özel kredi ve kredi kartları, okuyarak çalışma programları ve vergi yardımlarıdır.

Kanada’da toplam eğitim masrafları \$1.830-\$5.575 arasında değişmekte iken, yaşam masrafları \$5.864-\$11.582 arasındadır. Toplamda ise yükseköğretim hizmetinden faydalanan bir bireyin maliyetleri \$7.694-\$17.157 arasında değişmektedir (http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/North_America/Canada%20.pdf).

2.2. Bazı Ülkelerde Yükseköğretime Kayıtlarının Oransal Gelişimi

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi belirtilen ülkelerin birçoğunda yıllar itibariyle yükseköğretim kurumlarına kayıt oranları giderek artış göstermiştir. Bu durum bireylerin eğitim sistemleri içerisinde yükseköğretime vermiş oldukları önemin önemli bir göstergesidir.

Tablo incelendiğinde, yükseköğretime kayıt oranlarındaki en büyük gelişimin ABD’de olduğunu görmekteyiz. Ülkemizde ise, ortaöğretimi bitiren bireylerin % 21-37’si yükseköğretime devam etmiştir.

Tablo 5: 1998-2007 Yılları Arası Yükseköğretime Kayıt Oranları (%)

	Yıllar									
Ülkeler	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Çin	-	6,566	7,797	10,02	12,75	15,42	17,57	19,15	20,93	22,05
Fransa	-	52,59	53,3	53,95	53,61	55,26	55,42	55,33	55,24	54,66
İngiltere	55,02	59,66	58,13	58,97	62,9	62,73	59,95	59,42	59,34	58,99
ABD	69,95	71,49	67,5	68,41	78,85	80,9	81,01	81,55	81,42	81,62
Japonya	43,56	45,18	47,68	49,46	50,97	52,48	54,18	55,33	57,19	57,87
İsveç	-	63,55	67,19	70,25	75,4	81,26	83,12	80,99	78,31	74,53
Kanada	59,33	60,27	59,33	-	60,19	-	62,27	-	-	-
Türkiye	21,08	21,62	23,24	23,42	24,49	28,18	29,24	31,5	35,28	37,1

Kaynak: www.worldbank.org

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE YÜKSEÖĞRETİM HİZMETİNİN FİNANSMANI

3.1. Türk Yükseköğretim Sistemi

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda ülkemizde yükseköğretim kurumu olarak yalnızca İstanbul Darülfünunu vardı. 1933 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstanbul Darülfünunu kaldırarak yerine İstanbul Üniversitesini kurmuştur (<http://yogm.meb.gov.tr>).

Aşağıdaki ülkemizde bulunan devlet ve vakıf üniversitelerine ait liste incelendiğinde ise, yükseköğretim kurumlarının 1946’dan sonra yayılmaya başladığı görülmektedir. Bu tabloya göre, 1933 – 1946 arasında üç tane üniversite kurulabilmişken izleyen yıllarda bu rakam artan bir hızla yükselmeye devam etmiştir. Özellikle 1992 yılı yükseköğretim kurumları için bir patlama yılı olmuştur. 1992 yılında kurulan toplamda 26 üniversite (23 devlet, 3 vakıf) yükseköğretim hizmetinin sunumu açısından büyük öneme sahiptir.

Tablo 6: Ülkemizdeki Üniversitelerin Kuruluş Yıllarına Göre Listesi

KURULUŞ YILLARINA GÖRE DEVLET ÜNİVERSİTELERİ					
İl	Üniversite	Kuruluşu	İl	Üniversite	Kuruluşu
İstanbul	İstanbul	1933	Elazığ	Fırat	1975
İstanbul	İstanbul Teknik	1944	Konya	Selçuk	1975
Ankara	Ankara	1946	Malatya	İnönü	1975
İzmir	Ege	1955	Samsun	19 Mayıs	1975
Trabzon	KTÜ	1955	Kayseri	Erciyes	1978
Erzurum	Atatürk	1955	Ankara	Gazi	1982
Ankara	ODTÜ	1959	Antalya	Akdeniz	1982
Ankara	Hacettepe	1967	Edirne	Trakya	1982
İstanbul	Boğaziçi	1971	İstanbul	Marmara	1982
Adana	Çukurova	1973	İstanbul	Mimar Sinan Güzel Sana.	1982

İl	Üniversite	Kuruluşu	İl	Üniversite	Kuruluşu
Diyarbakır	Dicle	1973	İstanbul	Yıldız Teknik	1982
Eskişehir	Anadolu	1973	İzmir	9 Eylül	1982
Sivas	Cumhuriyet	1974	Van	Yüzüncü Yıl	1982
Bursa	Uludağ	1975	Gaziantep	Gaziantep	1987
Afyon	Afyon Kocatepe	1992	Erzincan	Erzincan	2006
Aydın	Adnan Menderes	1992	Giresun	Giresun	2006
Balıkesir	Balıkesir	1992	Kastamonu	Kastamonu	2006
Bolu	Abant İzzet Baysal	1992	Rize	Rize	2006
Çanakkale	18 Mart	1992	Tekirdağ	Namık Kemal	2006
Denizli	Pamukkale	1992	Uşak	Uşak	2006
Hatay	Mustafa Kemal	1992	Yozgat	Bozok	2006
Isparta	Süleyman Demirel	1992	Ağrı	İbrahim Çeçen	2007
İzmir	Yüksek Tek.Enst.	1992	Artvin	Çoruh	2007
K.Maraş	Sütçü İmam	1992	Batman	Batman	2007
Kars	Kafkas	1992	Bilecik	Bilecik	2007
Kırıkkale	Kırıkkale	1992	Bingöl	Bingöl	2007
Kocaeli	Gebze Yük.Tek.Enst.	1992	Bitlis	Eren	2007
Kocaeli	Kocaeli	1992	Çankırı	Karatekin	2007
Kütahya	Dumlupınar	1992	Karabük	Karabük	2007
Manisa	Celal Bayar	1992	Karaman	Karamanoğlu Mehmetbey	2007
Mersin	Mersin	1992	Kırklareli	Kırklareli	2007
Muğla	Muğla	1992	Kilis	7 Aralık	2007
Niğde	Niğde	1992	Mardin	Artuklu	2007
Sakarya	Sakarya	1992	Muş	Alparslan	2007
Şanlıurfa	Harran	1992	Nevşehir	Nevşehir	2007
Tokat	Gaziosmanpaşa	1992	Osmaniye	Korkut Ata	2007
Zonguldak	Karaelmas	1992	Siirt	Siirt	2007
Eskişehir	Osmangazi	1993	Sinop	Sinop	2007
İstanbul	Galatasaray	1994	Ardahan	Ardahan	2008
Adıyaman	Adıyaman	2006	Bartın	Bartın	2008
Aksaray	Aksaray	2006	Bayburt	Bayburt	2008
Amasya	Amasya	2006	Gümüşhane	Gümüşhane	2008
Burdur	M.Akif Ersoy	2006	Hakkari	Hakkari	2008
Çorum	Hitit	2006	Iğdır	Iğdır	2008
Düzce	Düzce	2006	Şırnak	Şırnak	2008
Kırşehir	Ahi Evran	2006	Tunceli	Tunceli	2008
Ordu	Ordu	2006	Yalova	Yalova	2008

KURULUŞ YILLARINA GÖRE VAKIF ÜNİVERSİTELERİ					
İl	Üniversite	Kuruluşu	İl	Üniversite	Kuruluşu
Ankara	Bilkent	1984	Ankara	TOBB	2003
İstanbul	Ticaret	1992	İstanbul	Bilim	2006
İstanbul	Kadir Has	1992	İstanbul	Acıbadem	2007
İstanbul	Koç	1992	İstanbul	Arel	2007
Ankara	Başkent	1993	İstanbul	Aydın	2007
İstanbul	Fatih	1996	İstanbul	Özyeğin	2007
İstanbul	Işık	1996	İzmir	İzmir	2007
İstanbul	Bilgi	1996	İstanbul	Piri Reis	2008
İstanbul	Sabancı	1996	İstanbul	Kemerburgaz	2008
İstanbul	Yeditepe	1996	İstanbul	Şehir	2008
Ankara	Atılım	1997	İzmir	Gediz	2008
Ankara	Çankaya	1997	Gaziantep	Gazikent	2008
İstanbul	Beykent	1997	Kayseri	Melikşah	2008
İstanbul	Doğuş	1997	Gaziantep	Zirve	2009
İstanbul	Kültür	1997	İstanbul	Yeni Yüzyıl	2009
İstanbul	Maltepe	1997	Mersin	Toros	2009
Mersin	Çağ	1997	İstanbul	Medipol	2009
İstanbul	Bahçeşehir	1998	Konya	Karatay	2009
İstanbul	Haliç	1998	Konya	Mevlana	2009
Ankara	Ufuk	1999	Kayseri	Nuh Hacı Yazgan	2009
İstanbul	Okan	1999	Ankara	Turgut Özal	2009
İzmir	Ekonomi	2001	Ankara	TED	2009
İzmir	Yaşar	2001			
KURULUŞ YILLARINA GÖRE VAKIF MESLEK YÜKSEKOKULLARI					
İl	MYO	Kuruluş Y.	İl	MYO	Kuruluş Y.
İstanbul	Anad. Eğ.ve Kül.Vak.	1995	İstanbul	İstanbul Gelişim MYO	2008
Mersin	İlke Eğt. Ve Kült.Vak.	2003	İstanbul	Beykoz Lojistik MYO	2008
Mersin	İlağa Eğt.Kültür Vak.	Kapalı	İstanbul	Plato MYO	2009
İstanbul	Kavram MYO	2008	İstanbul	Avrupa MYO	2009
Nevşehir	Kapadokya MYO	2008	İstanbul	Nişantaşı MYO	2009

Kaynak: <http://yogm.meb.gov.tr>

Ülkemizde yükseköğretim hizmetinin sunumu devlet ve vakıfların kuruculuklarını yaptığı vakıf üniversiteleri tarafından yürütülmektedir. Vakıf üniversitelerine ait 55 (45 üniversite ve 10 meslek yüksek okulu) yükseköğretim kurumu toplam kurumlar içerisinde küçümsenemeyecek bir yere sahiptir. İlgili dönem hükümetinin bir politikası olarak şekillenmeye devam eden yükseköğretim kurumları son yıllarda “her ilde bir üniversite” sloganıyla birlikte amacına ulaşmış ve ülkemizde üniversite bulunmayan il kalmamıştır. Toplamda 94 devlet üniversitesi, 45 vakıf üniversitesi ve 10 tanede yine vakıflara ait meslek yüksek okulları ile ülkemizde 149 tane yükseköğretim kurumu bulunmaktadır (<http://yogm.meb.gov.tr>).

1923 – 1924 eğitim-öğretim yılında 1 üniversite, 307 öğretim elemanı ve 2914 öğrencisi bulunan yükseköğretimimiz bugün 149 üniversite 85.841 öğretim elemanı ve 2.419.214 öğrenciye ulaşmıştır (<http://yogm.meb.gov.tr>).

Bu gelişmelerle birlikte 4 Kasım 1981 tarihinde kabul edilen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yükseköğretim sisteminde yapısal değişiklikler gerçekleşmiş ve yükseköğretim kurumları bu kanun çerçevesinde şekillenmeye başlamıştır.

Türkiye kabul edilen bu kanun ile “Anglo-Sakson” modelini benimsemiştir (Karataş, 2006: 28). Bu modeli benimseyen bazı ülkeler ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya, İrlanda Cumhuriyeti ve İsrail’dir. Bu model “Kıta Avrupası” modeline göre daha adem-i merkezîyetçidir. “Kıta Avrupası” modeli ise büyük ölçüde merkezîyetçidir. “Kıta Avrupası” modeline örnek olarak ise, Almanya, Avusturya, Fransa, İspanya, İsveç, Hollanda, İsviçre, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Danimarka, Norveç ve Japonya’yı gösterebiliriz (Erdem, 2006: 300). 2547 sayılı bu kanunun yükseköğretimde getirdiği önemli değişiklikler ise şunlardır (Karataş, 2006: 39);

- ✓ Ülkedeki tüm üniversite, fakülte, yüksekokul ve enstitüler YÖK’e bağlanmıştır,
- ✓ Üniversitelere bilimsel özerklik ve kamu tüzel kişiliği tanınmıştır,
- ✓ Fakültelerin kürsüleri kaldırılmış, bölüm sayısı azaltılmış, anabilim dalları oluşturulmuştur,
- ✓ Öğretim üyelerinin haftalık ders yükü asgari 6 saatten 10 saate çıkarılmıştır,

- ✓ Asistanlık statüsü kaldırılıp, araştırma görevliliği ve yardımcı doçentlik statüleri getirilmiştir,
- ✓ Tüm yükseköğretim kurumlarında Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi, Türk Dili ve Yabancı Dil zorunlu ders haline getirilmiştir.

2547 sayılı kanunla, yükseköğretim; Milli Eğitim sistemi içinde ortaöğretime dayalı, en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim ve öğretimin tümü olarak tanımlanırken, üniversite bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul, benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumu olarak belirtilmektedir. 22 Haziran 1982’de yükseköğretim kurumlarını düzenlemeye yönelik çıkarılan 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile, özel kanun hükümlerine tabi olan Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları dışındaki tüm yükseköğretim kuruluşları Yükseköğretim Kurulu’na (YÖK)’e bağlanmış bulunmaktadır (Alaşahin, 2007: 17).

Ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarının finansman kaynakları da 2547 sayılı kanunda belirtilmiştir. Buna göre ilgili kanunun 55. maddesinde sayılan gelir kalemleri şunlardır; her yıl bütçeye konulacak ödenekler, kurumlarca yapılacak yardımlar, öğrencilerden alınacak harç ve ücretler, yayın ve satış gelirleri, taşınır ve taşınmaz malların gelirleri, döner sermaye işletmelerinden elde edilecek karlar ve bağışlar, vasiyetler, diğer gelirlerdir. Bu gelirler içerisinde en büyük paya ise, hazine tarafından yapılan bütçe ödenekleri sahiptir.

Vakıf üniversitelerinin gelirleri ise, 26040 sayılı vakıf yükseköğretim kurumları yönetmeliğinde belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe göre vakıf üniversitelerinin temel gelirleri; kurucu vakfın katkıları, öğrencilerden alınan ücretler ve devlet yardımlarıdır (<http://www.yok.gov.tr/content/view/490/183/lang.tr/>). Bu gelirler içerisinde ise en büyük paya, öğrencilerden alınan ücretler sahiptir.

Ülkemizdeki yükseköğretim hizmetinden faydalanan öğrenciler için Kredi ve Yurtlar Kurumu da önemli bir finansman kaynağıdır. Kurum, gerek öğrencilere vermiş olduğu burs ve krediler ile gerekse temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sunmuş olduğu

hizmetlerle yükseköğretim hizmetinde önemli bir yere sahiptir. Yurtkur'un yanında Tübitak, Dernek ve Vakıflar, Belediyeler ve Özel Şirketler ile Ticari Bankalarda yükseköğretim hizmetinin finansmanına katkıda bulunmaktadır.

3.2. Genel Olarak Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

Eğitim hizmeti hiçbir ülkede, hiçbir zaman ekonomik anlamdaki maliyeti temel alınarak sunulmamaktadır. Bugün yükseköğretimi paralı bir mal gibi gören ABD ve Japonya'da bile devletin yükseköğretime büyük oranda katkıda bulunduğu bilinmektedir (Meriç, 1998: 49).

Uluslararası standartlardaki bir yükseköğretim hizmetinin üretilmesi, büyük fiziki sermaye yatırımları ile niteliği yüksek beşeri sermaye yatırımlarını gerektirmektedir. Bu anlamda üniversitelerin ihtiyacı olan geniş ölçekli yatırımların finansman kaynaklarının sağlanması ve üniversitenin etkin bir biçimde fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için sağlam ve sürekli mali kaynakların bulunması büyük önem ve öncelik kazanmaktadır.

18. Yüzyılın sonlarından itibaren bugüne kadar, yükseköğretim hizmetinin finansal yükünün kamu kesimi, özel kesim ve bu hizmetten faydalananlar tarafından nasıl paylaşılacağı konusu tartışıla gelmiş olmasına rağmen halen tüm ülkelere bir görüş birliğine varılamamıştır (Demir, 2006: 57). Bugünkü uygulamalara bakıldığında, ülkelere eğitim kademelerine göre maliyete katılım oranları farklılaşmakla beraber, yükseköğretim hizmeti birçok ülkede kısmi finansman yöntemi benimsenerek hizmetten faydalananlara da başvurulmaktadır.

Ülkemizde yükseköğretim hizmeti kamu ve vakıf üniversiteleri tarafından sunulmaktadır. Kamu ve vakıf üniversiteleri finansman kaynakları açısından birbirlerine fazla benzerlik göstermemektedirler. Gösterdikleri farklılıklarla birlikte aynı kaynaktan temin edilen gelirlerden de farklı oranlarda gelir sağlanmaktadır.

Ülkemizde yükseköğretim hizmetinin finansmanı konusunda farklı finansman kaynakları mevcuttur. Kamu üniversitelerinde finansman kaynakları 2547 sayılı kanunun

55. maddesinde açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu kanun maddesine göre üniversitelerin gelir kaynakları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

- ✓ Her yıl bütçeye konulacak ödenekler,
- ✓ Kuruma yapılacak yardımlar,
- ✓ Yayın ve satış gelirleri,
- ✓ Taşınır ve taşınmaz malların gelirleri,
- ✓ Döner sermaye işletmelerinden elde edilecek karlar,
- ✓ Alınacak Harç ve Ücretler
- ✓ Bağışlar, vasiyetler ve diğer gelirler

Bu gelir kaynakları içerisinde devlet tarafından ilgili üniversiteye ayrılan bütçe ödenekleri büyük bir paya sahiptir. Bütçe gelirleri dışında taşınır ve taşınmaz malların gelirleri ile öğrenci katkı paylarının önemi de gözle görülebilecek seviyededir.

Türk yükseköğretim finansmanının kısmi finansman yoluna uygun olması amacıyla, 1984–1985 eğitim–öğretim döneminden itibaren Türk Yükseköğretim Sisteminde öğrencilerinde masraflara katılması esası kabul edilmiştir.

Böylece, 06.11.1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun 46. maddesinde harçlar konusu düzenlenmiş, 17.08.1983 tarihinde 2880 sayılı kanunla yapılan değişiklikle maddeye, öğrenci harç kredileri esaslarının düzenlenmesi ve öğrenci harçlar fonu fıkraları eklenmiştir (Tek, 1987: 49).

Yapılan araştırmalarda yükseköğretim sisteminin hakim finansman kaynağının kamuya ait olduğu görülmektedir. Devlet gerek kurumlara direk tahsisatlarla ve gerekse özel harcamalara yönelik sübvansiyonlarla eğitimin finansmanında ağırlıklı bir rol oynamaktadır. Türkiye’de de yükseköğretimin finansman kaynakları belli dönemlerde uygulanan özel öğretim kurumları dışında, ağırlıklı olarak devlet tarafından karşılanmaktadır (Meriç, 1998: 50).

Türkiye’de yükseköğretim hizmetlerinin finansmanı çeşitli kamu kaynaklarından karşılanmaktadır. Yükseköğretim finansman sistemi içinde esas olarak katma bütçe metodu

uygulanmaktadır. Bunun yanında, Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun öğrencilere verdiği yardımlar ile TÜBİTAK'ın araştırma yardımları da yükseköğretimin finansmanı içerisinde yer almaktadır (Meriç, 1998: 50).

Ülkemizdeki vakıf üniversitelerinin gelirleri incelendiğinde ise kamu üniversitelerine göre farklılıklar gözlemlenmektedir. Vakıf üniversitelerinin gelirlerini ele alacak olursak;

- ✓ Öğrencilerden alınan öğrenim ücretler (harçlar),
- ✓ Kurucu vakıf ve derneklerin kuruluş maliyetlerine yapmış oldukları yardımlar,
- ✓ Devlet yardımları,
- ✓ Özel bağış ve yardımlar.

Vakıf üniversitelerinde ise finansman kaynakları kamu üniversitelerine nazaran daha dar kapsamlıdır. Kamu üniversitelerinde başrol oynayan devlet bütçesinden ayrılan ödenekler her vakıf üniversiteye verilmediği gibi bazı kriterler sonucu vakıf üniversitelerine aktarılmaktadır. Temel kriter olarak, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun ek 18. maddesine göre, vakıf üniversitelerine bütçede (YÖK Bütçesi içerisinde) yer alan ödenekle sınırlı olmak üzere, ilgili üniversitenin başvurusu, Yükseköğretim Kurulu'nun görüşü ve Milli Eğitim Bakanlığının teklifi üzerine Maliye Bakanlığınca devlet yardımı yapılabilir, denilmektedir (Söyler, 2008: 63). Aynı zamanda ayrılan ödenekler kamu üniversitelerinde olduğu gibi üniversitenin talep ettiği miktara bağlı değildir. Yani devlet tarafından yapılacak yardımların bir sınırı vardır. Bu konu ileride daha geniş bir şekilde ele alınacaktır.

3.3. Kalkınma Planlarında Yükseköğretim Hizmeti ve Finansmanı

Türkiye, 1930'lardaki sanayi planları da dikkate alınırsa yaklaşık 70 yıllık bir planlama deneyimine sahiptir. 1961 Anayasası ile kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması amacıyla ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel planlama hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde etkin, düzenli ve süratli olarak görülebilmesi için Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.

Kalkınma planları, sosyal adalet ilkesine uygun bir şekilde demokratik sistem içinde insan kaynaklarının geliştirilmesini, sermaye birikiminin sağlanmasını, istikrarlı ve yüksek bir büyüme hızına ulaşılmasını, dünya ile bütünleşilmesini ve Avrupa Birliğine üyelik sürecinin tamamlanmasını amaçlamıştır. Ülkenin beş yıllık kalkınma planları ile bu planların yıllık uygulama programları 1963 yılından itibaren yapılmaya başlanmıştır (Tuna, 2003).

Planlı kalkınma dönemi öncesinde yükseköğretim durumu aşağıdaki tabloda özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 7: Yükseköğretimde Sayısal Durum (1961)

	Eğitim Çağı Nüfusu (19-22 Yaş)	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci Öğretim Elemanı Oranı (%)
Yükseköğretim Kurumları	1.816.000	61.000	3,4	41.000	14,90

Kaynak: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1.pdf>

Yukarıda ki tablodan da anlaşılacağı üzere planlı döneme geçilmeden önce mevcut yükseköğretim kurumlarının genel olarak ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı yeterli derecede desteklemediği, belli teknolojileri uygulayacak ve uzun dönemde teknoloji üretecek yeterli sayıda teknik iş gücünü yetiştirecek yapıdan uzak bulunduğu gözlemlenmektedir.

1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı öncülüğünde hazırlanmaya başlanan kalkınma planlarında genel anlamda yükseköğretim hizmetinin sürdürülebilirliği ve finansmanı ile alakalı aşağıdaki gelişmeler yaşanmıştır (www.dpt.gov.tr).

- ✓ Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla öğrencilere burs, kredi, yurt, sosyal ve sağlık hizmetlerinin sağlanması çabalarının geliştirileceği,
- ✓ Uzun dönemde gerekli kapasiteyi yaratacak, niteliği yükseltecek, sorunları kapsamlı bir şekilde ele alacak merkezi bir örgütün kurulacağı,

- ✓ Ülke çapında tek bir yüksek öğretim politikasının uygulanacağı ve bunun için süratle örgütsel düzenlemenin yapılacağı,
- ✓ Yüksek öğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun program ve standartların geliştirilmesi ile eşgüdümü sağlamak üzere Üniversiteler Arası Kurul bünyesinde yeterli yetkilerle donatılmış bir örgütün kurulacağı,
- ✓ Vakıfların özel üniversite kurmalarının teşvik edileceği,
- ✓ Yükseköğretimin finansman yapısının geliştirilerek, bütçe dışı kaynaklardan da destek sağlanacağı ve döner sermayenin bir kaynak olarak kullanımının etkinleştirileceği,
- ✓ Yükseköğretim sisteminin bürokratik ve merkeziyetçi yapıdan kurtarılacağı ve rekabeti geliştirici düzenlemelerin yapılacağı, üniversitelere bilimsel özerkliğin kazandırılacağı, eğitim-öğretim sistem ve programlarının uluslararası eğitim sistem ve standartlarına uygun hale getirileceği, bilimsel içerikli yayınların üniversitelerin kütüphanelerine kazandırılmasına önem verileceği,
- ✓ Yükseköğretim kurumlarında finansman kaynaklarının geliştirileceği ve çeşitlendirileceği; etkin bir harç – burs - kredi sisteminin kurularak ödeme gücüne bağlı olarak öğrencilerden alınan eğitime katkı paylarının yükseköğretim finansmanında kaynaklardan biri haline gelmesinin sağlanacağı hususları gündeme gelmiştir.

Son olarak şuan uygulanmakta olan dokuzuncu beş yıllık kalkınma planı ile, Yükseköğretim kurumlarında finansman kaynakları geliştirilecek ve çeşitlendirilecek; öğrenci katkı paylarının, mali gücü olmayan başarılı öğrencilere burs ve kredi sağlanması şartıyla yükseköğretimin finansmanındaki payının artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılması hedeflenmektedir (www.dpt.gov.tr).

Yine bu planla birlikte eğitime ayrılan özel kaynaklar eğitimde fırsat eşitliğine imkân sağlayacak şekilde yönlendirilecektir. Bütün eğitim kademelerinde özel sektörün payı artırılacak, kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyan kesimlere yönlendirilmesi sağlanacaktır. Etkin bir kalite değerlendirme ve denetim sistemi kurulması koşuluyla özel yükseköğretim kurumlarının açılabilmesine imkân sağlanacaktır (Karataş, 2006: 136).

3.4. Yükseköğretim Hizmetlerinde Finansman Seçenekleri

Çağdaş dünyada bugün geçerli olan temel düşünce şu şekildedir; yükseköğretim eğitimi yarı kamusal bir hizmettir. Bu durum hem yükseköğretim eğitim sisteminin finansmanı için hem de sağlamış olduğu fayda ile alakalıdır. Konuyu finansman açısından ele alacak olursak, yükseköğretim hizmetini sunan devlet ve vakıf üniversitelerinin hizmetin devamı için sağladıkları finansman kaynakları yanında, hizmetten yararlanan öğrencilerden de öğrenim ücreti gibi bir takım gelirler temin edilerek finansman yapısına katılmaları sağlanmaktadır. Kamu yatırımları daha çok temel ve ortaöğretime yöneliktir. Yükseköğretim kurumları devletin katkısı yanında kendileri kaynak yaratmakta, öğrenci katkıları ile eğitimlerini sürdürmekte ve geliştirmektedirler (Tüsiad, 2000: 66). Yükseköğretim hizmetinin bireye ve çevreye sağlamış olduğu fayda ile yarı kamusal hizmet haline dönüşmesi ise, öncelikle bireyin eğitim seviyesini yükseltip kendisine maddi anlamda bir kazanç sağlaması, diğer taraftan ise eğitim seviyesinin yükselmesi ile topluma sağlamış olduğu sosyal fayda ile alakalıdır. Konumuz gereği yükseköğretim yarı kamusal hizmetinin finans boyutu incelenecektir.

Yükseköğretim hizmetinin finansman seçenekleri olarak; doğrudan finansman, kısmi finansman ve dolaylı finansman yöntemleri karşımıza çıkmaktadır. Dünya ülkelerinin birçoğu, yükseköğretim hizmetinin finansmanını kısmi finansman yöntemine göre yürütmektedir.

3.4.1. Doğrudan Finansman

Bu görüşe göre yükseköğretim salt kamusal mal olarak değerlendirilmektedir. Buna göre yükseköğretim alanında yapılacak harcamaların tümünün, doğrudan devletçe karşılanması ve bu harcamaların vergilerle finanse edilmesi gerekmektedir. Bu yöntemde yükseköğretime finanse eden yalnızca devlet olacaktır. Bu yöntemi uygulayan ülkelere örnek olarak İsveç ve Norveç verilebilir (Alaşahin, 2007: 24).

Bu finansman yöntemi ile eğitimde fırsat eşitliği sağlanması suretiyle düşük gelirli aile çocuklarının da eğitim hizmetlerinden yararlanması sağlanacak, nitelikli ve üretken yapılarıyla kolay bir şekilde çalışma hayatında kendilerine yer bulabilecek olan bu

bireylerin toplam tasarruf düzeyine katkı sağlamaları gerçekleştirilmiş olacaktır (Demir, 2006: 70).

Vergilerle finansman olarak ta adlandırılan doğrudan finansman yönteminde dolaysız ve dolaylı olmak üzere iki farklı yöntem mevcuttur. Dolaysız yönetime göre, tüm giderler vergilerden karşılanarak, öğrencilerden hiçbir ücret talep edilmemektedir. Dolaylı yönetime göre ise, ABD’de Pell yardımları (Pell Grants) olarak adlandırılan ve giderlerin bir bölümü için doğrudan üniversiteye katkı; ayrıca öğrencilere de karşılıksız yardım etmek suretiyle yükseköğretim hizmeti finanse edilir. Pell yardımları üniversite harçları için federal yardımı ifade etmekte ve günümüz itibarıyla 6.9 milyon kişiye verilmektedir. Bu yardımlarda verilebilecek maksimum miktar \$4360’ dir. Pell yardımları adı altında yapılan toplam yardım miktarı ise, yıllık \$16.9 milyar’ dir (Aydoğan, 2009).

3.4.2. Kısmi Finansman

Bu yöntemde, yükseköğretim karma mal olarak kabul edilmekte ve doğrudan sosyal harcamaların bir kısmının veya tamamının fiyatlandırılarak, harçlarla finansmanı söz konusu olmaktadır. Harçlar, hizmetten yararlanan öğrencilerden alınmaktadır. Ancak genellikle devlet hizmetin üretimini gerçekleştirmektedir (Ata, 1998:37).

Ülkemizde de bu sistem uygulanmakta olup, öğrencilerden alınan harçlar devlet üniversitelerinin toplam gelirleri içerisinde ortalama %4-5’lik bir paya sahiptir. Vakıf üniversitelerinde ise öğrencilerden alınan harçlar üniversiteden üniversiteye değişmekle birlikte %46-92 arasında değişmektedir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; yükseköğretim kurumlarında finansman kaynaklarının çeşitlendirilerek geliştirileceği, etkin bir burs - harç - kredi sistemi kurularak; ödeme gücüne bağlı olarak, öğrencilerden eğitime katkı paylarının alınacağı öngörülmüştür (Koç, 2007: 46).

Kısmi finansman yöntemiyle özel bütçe içerisinde yer alan üniversite bütçelerinin özel bütçe uygulamasına tabi tutulmasının en önemli nedeni, genel bütçe kapsamındaki kuruluşların tam kamusal nitelikte yani bölünemez, pazarlanamaz, zorunlu tüketime konu

olan özellikle kamu mal ve hizmeti üretmelerine karşın, özel bütçeli kuruluşların genelde yarı kamusal mal nitelikte mal ve hizmet üretmeleridir. Dolayısıyla genel bütçeli kuruluşların hizmetleri için gerekli tutarlar tamamen vergilerle karşılanırken, vergilerle karşılanması gerekirken, özel bütçeli kuruluşların hizmetlerinin finansmanı, hizmetten faydalananlardan harç veya ücret şeklinde alınan paralarla ve vergilerle sağlanmaktadır (Tüğen, 2005: 45-46).

Fakat bu durum bütçe birliği ilkesini zedeleyen en büyük durumdur. Yani, giderlerini kendi öz gelirleri ile karşılamaya çalışan ve genel bütçe dışında yürütülen kamu kuruluşlarının bütçeleri bütçenin birliği ilkesini uygulamada bozmaktadır (Edizdoğan, 1998: 60).

2009 yılı itibariyle bütçeden 91 devlet üniversitesine ayrılan toplam bütçe miktarı 8.734.104.225 TL'dir. Aynı yıl diğer özel bütçeli kuruluşlara ayrılan bütçe ödeneği 7.650.286.653 TL'dir. Toplamda da özel bütçeli kurumlara ayrılan bütçe 16.423.005.878 TL'dir. Bu rakamlar doğrultusunda, üniversitelere ayrılan bütçe ödenekleri toplamının toplam özel bütçe içerisinde ortalamasının %25 civarında olduğunu görmekteyiz (www.bumko.gov.tr).

3.4.3. Dolaylı Finansman

Gerek doğrudan finansman, gerek kısmi finansman biçimlerinde devlet yükseköğretim hizmetinin üretimini üzerine almaktadır. Burada ise yükseköğretim hizmeti devlet yada özel kesim tarafından üstlenilebilir. Fakat burada devlete düşen görev, öğrencilere eğitim hizmetlerini satın alma gücünü sağlamak amacı ile kredi, hibe biçiminde transferler bulmaktır (Ata, 1998: 38).

Çok eskilere dayanan öğrenci borçlanması yada öğrenci kredi kullanım sistemi ilk kez 1806 yılında, Dartmouth Üniversite'sinde uygulanmıştır. Bu üniversiteden mezun olan 39 öğrenciden 33'ü, yaklaşık 1222 dolar borçlanarak eğitimlerin tamamlamışlardır. Sistemin daha sonra özellikle yoksul aile çocuklarının yükseköğretime girişlerini kolaylaştırması amacıyla 1930'larda İngiltere'de teorik olarak ele alınmaya başlandığı görülmektedir (Ergen, 2006a: 135).

1970’lerde Yale Üniversitesi ve uluslararası alanda da İsveç (1980’lerde) borçlanma modelini uygulamaya koymuştur. Daha sonra da 1989’da Avustralya sisteme dahil olmuştur. Avustralya, ulusal gelire bağlı borçlanma mekanizması olarak sistemi uygulamaya koymuştur. Yeni Zelanda da 1991’de sistemi uygulamaya koymuştur (Ergen, 2006a: 135).

Sonradan ödemeli finansman olarak ta adlandırılan bu yöntemde genel kabul gören ilke; yükseköğretim “bedava” olmamalı, ancak öğrenci öğrenim görürken ücret ödememelidir. Bu finansman biçimine örnek olarak ABD’de uygulanan ABD Federal öğrenci kredileri gösterilebilir. Bu kredilerde faiz oranı %5,60’dır. Krediyi alan öğrenci öğrenim görürken faiz ödememektedir ve kredinin esnek ödeme planı vardır. Bu kredi ABD’de toplam 57.500 USD olarak lisans öğrencilerine dağıtılmıştır (Aydoğan, 2009).

Dolaylı finansmanın temelinde incelenen kupon yöntemi, fiyat karşılığı sunulabilmesi mümkün olan bazı kamusal nitelikli mal ve hizmetlerin serbest piyasa ekonomisinde de pazarlanmasını kolaylaştıran ve söz konusu mal ve hizmetlerin düşük gelirli kesimler tarafından da tüketilebilmesini sağlayan bir yöntemdir. Burada eğitim hizmetinin bir karma mal olarak değerlendirilebileceği söylenebilir. Eğitimin devlet yada özel kesim tarafından örgütlenebildiği bu yaklaşımda devlet, öğrencilere kuponlarla kredi yada hibeler biçiminde bir satın alma gücü transfer etmekte, öğrenci de bu kuponlarla eğitim kurumlarına başvurarak bir eğitim programına dahil olmaktadır. Özel eğitim kurumları başta olmak üzere nitelikli kamu eğitim kurumları için de söz konusu olan kupon yönteminin, ilk olarak 1970’li yıllarda ABD’de kullanıldığı söylenebilir (Devrim, 2006: 72).

3.5. Türkiye’ deki Yükseköğretim Hizmetlerinde Finansman

Finansman, eğitimin maliyetlerini karşılamak için gereken parasal kaynaklardır. Eğitim finansmanı kavramı, eğitim hizmetinin sunumu için gerekli olan parasal kaynakların sağlanmasıyla ilgilidir.

Türkiye’de yükseköğretim hizmeti devlet ve vakıflar tarafından yürütülmektedir. Bu farklılıkla birlikte kamu ve vakıf üniversitelerinin finansman kaynakları da farklıdır. Kamu üniversitelerinde finansman kaynağını bütçeden ayrılan ödenekler ağırlıklı olarak korumakla birlikte, vakıf üniversitelerinde ağırlıklı finansman kaynağı öğrencilerden alınan öğrenim ücretleridir.

Dünya’da devletin, devlet üniversitelerine bütçeden aktarmış oldukları ödeneklerin boyutları ve amaçları değişiklik gösterebilmektedir. Birinci bölümde yükseköğretim hizmetinin işlevi, amacı ve görevi konusu göz önüne alındığında ülkemizin de yükseköğretim politikasının geniş boyutlu bir şekilde ele alındığı sonucuna varabiliriz.

Ülkeler beşeri sermaye teorisini ciddi anlamda dikkate alarak, yükseköğrenimin ekonomik ve kültürel hayatı etkilediğini ve desteklediğini fark etmişlerdir. Bu anlamda ülkemizde içinde olmakla birlikte dünya ülkelerinin yükseköğrenime bakış açıları değişmiştir. Bu değişikliklerle birlikte yükseköğretim hizmetinin finansman çeşitliliği de kendisini göstermiş ve gerekli finansman kaynaklarının temini için birçok finansman kaynaklarına başvurulmuştur.

Bu kısımda sırasıyla, devlet ve vakıf üniversitelerinin finansman kaynakları, elde edilen bu gelirlerin vergisel anlamda bir yükümlülük taşıyıp taşımadığı ve son olarak da elde edilen gelirin yasal dayanaklarına değinilecektir.

3.5.1. Devlet Üniversitelerinde Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

Devlet üniversitelerindeki başlıca finansman kaynakları şunlardır:

- ✓ Her yıl bütçeye konulacak ödenekler,
- ✓ Kuruma yapılacak yardımlar,
- ✓ Yayın ve satış gelirleri,
- ✓ Taşınır ve taşınmaz malların gelirleri,
- ✓ Döner sermaye işletmelerinden elde edilecek karlar,
- ✓ Alınacak Harç ve Ücretler

- ✓ Başışlar, vasiyetler ve diğer gelirlerdir. Diğer gelirler içerisinde vakıfların ve firmaların (işverenlerin) sağlayacağı burslar, devlet kredileri (Öğrenim kredisi ve katkı kredisi) sayılabilir.

Fakat yukarıda da belirtildiği gibi ülkemizde yükseköğretim hizmetinin finansmanı konusunda başı kamu kaynaklarından aktarılan btdenekleri çekmektedir.

Konunun daha somut bir görünüm kazanması açısından, Karadeniz Teknik niversitesi ‘ne ait ve 2010 yılının Ocak ayında yayınlanan Avrupa niversiteler Birliği Kurumsal Değerlendirme Programı dahilinde hazırlamış olan Karadeniz Teknik niversitesi z Değerlendirme Raporu incelenecektir.

Bu raporda ilgili niversitenin 2005 – 2009 yılları arasındaki mali kaynakları incelenecektir. Böylelikle, niversitenin finansman kaynaklarının dağılımı da daha net bir şekilde incelenmiş olacaktır.

Tablo 8: Karadeniz Teknik niversitesi’nin 2005 – 2009 Yıllarına Ait Mali Kaynaklar Tablosu(TL)

	2005	2006	2007	2008	2009
Hazine yardımı	96.483.277	69.599.713	120.007.000	112.158.259	131.129.240
Örgün ğretim geliri	8.908.341	8.702.868	7.950.856	8.153.432	9.586.359
II. Öğretim geliri	8.122.067	5.699.934	5.335.139	9.047.766	11.346.749
Araştırma projeleri geliri*	4.581.894	3.094.512	3.840.964	4.858.426	5.351.693
Gayrimenkul kira geliri	1.713.337	1.507.594	1.627.734	1.804.525	1.822.682
Diğer gelirler	2.444.418	4.736.282	6.569.731	5.819.402	6.029.388
Bt toplamı	122.253.334	93.340.903	145.331.424	141.841.810	165.266.111
Toplam ğrenci sayısı	45.968	33.653	35.742	37.442	41.223
MYO ğrenci sayısı	8.058	10.660	7.122	7.385	8.411
MYO ğrenci katkısı**	2.001.179	2.214.434	1.401.296	1.427.317	1.470.366
* Döner sermaye gelirlerinden ayrılan pay					
** MYO ğrenci katkısı ğretim gelirlerine dahil edilmiştir					

Kaynak: KT, 2010.

3.5.1.1. Kamu Kaynakları Yoluyla Finansman

Yükseköğretim hizmetinin sunulduğu üniversitelerin bütçeleri katma bütçe içerisinde yer almaktadır. Kısmi finansman olarak da nitelendirilen bu yöntemde, eğitim hizmetlerinin finansmanının bir kısmı devlet tarafından karşılanırken, yarı kamusal mal niteliği itibarıyla de sosyal harcamaların bir kısmı veya tamamı fiyatlandırılarak harçlar vb. diğer gelir türleriyle hizmetten yararlananlara da başvurulmuştur.

Bir ülkenin eğitime verdiği değer ölçütü, ekonomik anlamda o ülkenin Gayri Safi Milli Hasıla(GSMH) içerisinde eğitim harcamalarına ayırdığı miktarlarla ölçülmektedir. GSMH oranının ölçüt olarak kullanılmasının sebebi, milli sermayedeki yıpranma payının dikkate alınmadığı net milli gelir üretim miktarı olmasıdır. Genellikle Milli Gelir anlamında kullanılmaktadır (Keskin, 2001: 43).

Kamu kaynaklarının bir üniversitenin gelir kalemleri içerisindeki önemini göstermek açısından Karadeniz Teknik Üniversitesine ait 2005–2009 yılları arasındaki mali kaynaklar tablosunu incelememiz yerinde olacaktır.

Bu tabloya göre, ilgili üniversitenin en önemli finans kaynağı olarak hazine yardımları birinci sırada yerini almaktadır. Tablo incelendiğinde; 2005 yılında toplam hazine yardımı 96.483.277 YTL’ dir. Üniversitenin 2005 yılına ait bütçesinin toplamı ise, 122.253.334 YTL’ dir. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere hazine tarafından yapılan yardımların ilgili üniversiteye ait toplam bütçe içerisindeki payı oldukça yüksektir. Olayı oransal olarak netleştirmek gerekirse, hazinenin ilgili üniversiteye 2005 yılında yapmış olduğu yardım ilgili üniversitenin toplam bütçesinin % 78’ini oluşturmaktadır.

Karadeniz Teknik Üniversitesi’ne ait 2006 yılı hazine yardımı rakamları incelendiğinde ise, tablonun pek değişmediği görülmektedir. 2006 yılında hazineden yapılan yardımın tutarı 69.599.713 YTL’ dir. Üniversitenin toplam bütçesi ise 93.340.903 YTL’dir. 2006 yılında hazinenin ilgili üniversiteye yapmış olduğu yardım, üniversitenin toplam bütçesinin %74’ünü oluşturmaktadır. 2006 yılında üniversiteye hazineden aktarılan ödeneklerde rakamsal olarak 30.000.000 YTL civarında bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu düşüşün sebebi ise üniversitenin 2006 yılındaki öğrenci sayısının 2005 yılına göre

azalmasıdır. 2005 yılında 45.968 olan toplam öğrenci sayısı 2006 yılında 33.653'e düşmüştür. Bu azalmadaki en büyük faktör ise, 2006 yılına kadar Karadeniz Teknik Üniversitesine bağlı bulunan Rize ve Giresun'daki fakültelerin kendi bünyelerinde kurulan üniversitelere dahil olmalarıdır. Yani 2006 yılında kurulan Rize Üniversitesi ile Giresun Üniversitesinin Karadeniz Teknik Üniversitesindeki toplam öğrenci rakamlarının azalmasıdaki payı çok büyüktür. Bu düşüşle doğru orantılı olarak da hazine yardımlarında bir azalma görülmüştür.

2007 yılına ait veriler incelendiğinde, hazineden ilgili üniversiteye aktarılan tutarın 120.007.000 YTL olduğu görülmektedir. Yine aynı yıl, Karadeniz Teknik Üniversitenin toplam bütçesinin 145.331.424 YTL olduğunu görmekteyiz. Hazinenin ilgili üniversiteye aktarmış olduğu ödeneğin büyüklüğünü oransal olarak görmek gerekirse, yapılan ödeneğin üniversitenin toplam bütçesi içerisindeki payı %82 'dir. 2007 yılında üniversitedeki toplam öğrenci sayısında ise 2000'den fazla bir artış yaşanmıştır.

2008 yılında ise hazinenin Karadeniz Teknik Üniversitesine yapmış olduğu yardımın tutarının 112.158.259 YTL olduğunu ve aynı yıl ilgili üniversitenin toplam bütçesinin ise 141.841.810 YTL olduğu görülmektedir. 2008'de hazineden üniversiteye aktarılan ödenek toplam bütçe içerisinde %79'luk bir paya sahiptir. Yine aynı yıl üniversitedeki öğrenci sayısında 2000 civarında bir artış yaşanmıştır.

2009 yılı verileri incelendiğinde ise, hazinden Karadeniz Teknik Üniversitesine ayrılan ödeneğin tutarının 131.129.240 TL olduğunu görmekteyiz. Aynı yıl ilgili üniversiteye ait toplam bütçenin rakamı ise 165.266.111 TL'dir. 2009 yılında hazineden aktarılan ödeneğin toplam bütçe içerisindeki payı %79'dur. 2009 yılında ise toplam öğrenci sayısında 4000 civarında bir artış yaşanmıştır. Bu artıştaki en büyük etken bazı bölümlerin 2. öğretimlerinin açılmasıdır. Bu etkenin yanında mevcut kontenjanların artırılması da 4000 kişilik artışta önemli bir yere sahiptir.

Karadeniz Teknik Üniversitesinin hazineden almış olduğu yardımların artışı oransal olarak incelendiğinde ise, 2005 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede %36'lık bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Görüldüğü gibi hazine yardımları Karadeniz Teknik Üniversitesinin gelirleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. 2005 yılından 2009 yılına kadar hazine yardımının toplam bütçe içerisindeki payı %74 - %82 arasında değişmektedir.

3.5.1.2. Döner Sermaye Gelirleri

Özellikle Tıp Fakültesi ve Diş Hekimliği Fakültelerinin bulunduğu üniversitelerde döner sermayeden elde edilen gelirler, hazine yardımlarından sonra en önemli gelir kaynağı niteliğini taşımaktadır.

Üniversitelerde döner sermaye işletmeleri ilk defa, 1946 yılında çıkarılan 4936 sayılı Üniversitelerarası Kanuna göre kurulmuştur. Üniversiteler ve bunlara bağlı fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuar ile üniversiteyi oluşturan ve kapsamına giren birimlerin çalışma alanları ile ilgili olarak tek başına veya bir arada oluşturulacak eğitim- öğretim, araştırma ve uygulama faaliyetleri için 2547 sayılı Kanun'un 58. maddesi hükümleri ve bu yönetmelik esasları çerçevesinde döner sermaye işletmeleri kurulabilir (Karataş, 2006: 90).

Müteakip yasal düzenlemelerde de yer alan üniversite döner sermaye işletmelerinin başlıca faaliyet alanları;

- ✓ Her türlü tıbbi teşhis, tedavi bakım ve üretimi,
- ✓ Laboratuar ve atölyelerde üretilen iş ve hizmetler,
- ✓ Çeşitli teçhizat, tesisat, alet ve araçların üretim, bakım, tedavi ve yan ürünleri imali,
- ✓ Araştırma faaliyetler,
- ✓ Kitap, dergi ve her türlü basılı malzeme,
- ✓ Üniversite dışından gelecek proje, bilirkişilik, görüş, rapor organizasyon, analiz, deney ve benzeri hizmetler,
- ✓ Teknoloji üretimi, sosyal tesisler olarak özetlenebilmektedir.

Yukarıda sayılan faaliyetler sonucunda elde edilen gelirler ise döner sermaye geliri olarak kabul edilir ve yükseköğretim hizmetinin finansmanına dahil olur.

Döner sermayeden elde edilen ve her yıl sonunda kullanılmayan gelir ertesi yılın döner sermaye gelirlerine eklenir. Mali yılın bitiminden başlayarak dört ay içinde hazırlanacak bilanço ve ekleri ile bütün gelir ve gider belgeleri denetim için Sayıştay’a, birer örneği de aynı süre içinde Maliye Bakanlığı’na verilir (<http://www.yok.gov.tr/content/view/435/183/lang.tr/>).

Her eğitim–öğretim, araştırma veya uygulama birimi ile ilgili öğretim elemanlarının katkısıyla toplanan döner sermaye gelirlerinin en az yüzde otuzu o kuruluş veya birimin araç, gereç, araştırma ve diğer ihtiyaçlarına ayrılır. Kalan kısım ise üniversite yönetim kurulunun belirleyeceği oranlar çerçevesinde bağlı bulunduğu birimde görevli öğretim elemanları ve aynı birimde görevli 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi personel arasında paylaştırılmaktadır (<http://www.yok.gov.tr/content/view/435/183/lang.tr/>).

Karadeniz Teknik Üniversitesi’ de 2010 yılında yayınlamış olduğu öz değerlendirme raporunda döner sermaye gelirlerinin hazine yardımlarından sonra ki en önemli gelir kaynağı olduğunu açıklamıştır. KTÜ, sağlık alanında birimleri (Tıp Fakültesi, Farabi Hastanesi ve Diş Hekimliği Hastanesi) bulunan bir üniversite olarak önemli bir döner sermaye girdisine sahiptir. Bu girdinin en az %5’i her yıl araştırma faaliyetlerine ayrılmaktadır. 2009 yılında ayrılan kaynak 5.351.693 TL’dir.

3.5.1.3. Bağış ve Yardımlar

Bağış ve yardımlar, yükseköğretim hizmetini sunan üniversitelerin hazine yardımı, döner sermaye gelirleri ve öğrenci katkı paylarından sonra gelmektedir. Karadeniz Teknik Üniversitesinin 2010 yılında yayınlamış olduğu Öz Değerlendirme Raporuna göre, bağış ve yardımlarında içerisinde bulunduğu; bağış, hizmet ve proje gelirlerinin toplam tutarı 8.000.000 TL ‘dir. Bu tutarın toplam bütçe içerisindeki payı ise %3.2 ‘dir.

Bağış ve yardımlardan elde edilen gelirler vergi, resim, damga resmi ve harçlardan muaf tutulmaktadır. Bu bağış ve yardımların kullanılmasında ise, bağış yapan kişilerin bağış yaparken koydukları şartlara ve bu kanun düzenlemelerinde geçerli sayılan kayıtlara uyulması zorunludur (YÖK, 2005b).

3.5.1.4. Öğrenci Katkıları (Harçlar)

Öğrencilerden her yarı yılın başında alınan katılım payları da hazine yardımları ve döner sermaye gelirlerinden sonra bütçe kaynakları içerisinde üçüncü derecede bir öneme sahiptir.

Türkiye’de 1984-1985 öğretim yılından itibaren öğrenci harç uygulaması başlatılmıştır. 1990-1991 öğretim - öğretim yılından itibaren “cari hizmet maliyetine öğrenci katkısı” adını alan bu öğrenci ödemeleri, bir öğrenim harcı niteliğini taşımamakta, yani öğretimi finanse etmek üzere kullanılmamaktadır. Öğrenciden alınan harçlar, Öğrenci Harçlar Fonunda toplanmakta ve öğrencilerin beslenme, kültür ve spor gibi faaliyetleri için harcanmaktadır.

Harç miktarları, her yıl Bakanlar Kurulu’nca eğitim programlarına göre ayrı ayrı ve bu programların maliyetlerinin %20’sini aşmayacak bir miktar olarak belirlenmektedir. Ayrıca, harç tutarı isteyen öğrenciye “harç kredisi” olarak ödenmektedir.

Anayasa’nın 130. maddesinde yükseköğretimin paralı olduğuna dair herhangi bir düzenleme yer almamakla birlikte, 14.6.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun halen yürürlükte olan 38. maddesinde “... Yükseköğretim paralıdır.” hükmü yer almaktadır. Öğrenim harç ve ücretlerinin tutarları ve bunların ödenme tarzları ile burs ve kredilerin tutarları ve bunların veriliş esasları, Maliye Bakanlığı ile birlikte hazırlanacak yönetmelikle tespit edilir.

Bu düzenleme, açılan bir iptal davası çerçevesinde Anayasa Mahkemesi’nin 26.3.1974 tarih E.1973/22 ve K.1974/11 sayılı kararıyla “...yükseköğretimin parasız olacağı yolunda ne 1961 Anayasası’nın öğrenimin sağlanmasını düzenleyen 50. maddesi ne de başka bir maddesinde kural olmadığı, özel hizmet olamayacak yükseköğretim hizmetinin kamu hizmeti olmasının vergi yoluyla finansmanı dışında harç, ücret, gider ve benzeri özel karşılık istenmesine engel teşkil etmeyeceği, yükseköğretimin paralı olmasının akçalı kaynakları yetersiz bir ülkede sosyal devlet ilkesinin bir alan ve oranda bir çeşit uygulanaşı sayılabileceği...” gerekçeleri ile anayasaya aykırı görülmemiştir (www.yok.gov.tr/component/option,com_docman/task.../lang,tr/)

Öğrencilerden alınacak katılım paylarına ilişkin düzenlemelerde, normal sürelerinde mezun olmayan öğrencilerin katılım payları bir yıl gecikme halinde yüzde elli, ikinci yıl gecikme halinde yüzde yüz artırılma yoluna gidilerek, yükseköğretimde yığılmayı caydırıcı bir tutum izlenmiştir.

Yükseköğretim sistemi ile ilgili yürürlükteki Yükseköğretim Kurumlarında İkili Öğretim Yapılması hakkındaki, 27.11.1992 tarih ve 3843 sayılı yasanın 7. maddesinde belirtildiği üzere, yükseköğretim kurumlarında normal örgün öğretimin bitimini takiben yapılan ikinci öğretim de paralıdır. 3843 sayılı yasa ikinci öğretimin finansman şeklini de belirlemiş ve alınacak ücretlerin “...normal örgün öğretim için belirlenen cari hizmet maliyetinin yarısından az olamayacağını ...” hükme bağlamıştır.

1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Yasasının 50/c maddesi ile lisansüstü öğretim hizmetinin ücretsiz olarak sunulması öngörülmüştür. Ancak, 1.8.1996 tarih ve 4160 sayılı yasa ile lisansüstü öğrenimden de harç alınmaya başlanmıştır.

Öğrenci katkı payı bizzat öğrenci tarafından karşılanır. Öğrenci tarafından ödenecek olan katkı payının bir kısmı veya tamamı öğrencinin talebi halinde öğrenim gördüğü yükseköğretim kurumunun normal öğretim süresi kadar süre ile Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunca bütçe imkanları çerçevesinde katkı kredisi olarak verilebilir. Bu kredinin verilmesine ilişkin esas ve usuller ile kredi alan öğrencilerin yükümlülükleri Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Katkı Kredisi Yönetmeliğine göre belirlenir. Ancak herhangi bir yükseköğretili bitirmiş öğrenciler ikinci bir yükseköğretim hakkını kazandıklarında öğrencilerin ödeyecekleri katkı payı kredi olarak kendilerine ödenmemektedir. Ancak, önlisans öğrenimini bitirdikten sonra ara vermeden lisans öğrenimine devam eden öğrencilere intibak programı süresi hariç katkı payı kredi olarak verilebilir. Yabancı dille eğitim yapan yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden (yabancı dilde eğitim yapan eğitim fakülteleri hariç) öğrenci katkı payı iki katı olarak alınır (Karataş, 2006: 93-94).

Bu açıklamalardan sonra diğer gelir kalemlerinde de incelediğimiz Karadeniz Teknik Üniversitesinin Mali Kaynaklarını harçlar boyutuyla ele alacağız. Öz

Değerlendirme Raporundaki verilerden yararlanılarak harçlarla ilgili 2005 – 2009 yılları arasındaki örgün eğitim (I. Öğretim) ile II. Öğretim gelirlerini inceleyebiliriz.

Bu verilere göre 2005 yılında örgün eğitim gelirleri 8.908.341 YTL, II. Öğretim gelirleri ise 8.122.067 YTL'dir. Yani, toplamda 17.030.408 YTL öğrenci katkı payı adı altında gelir elde edilmektedir. Bu tutar ise toplam gelirlerin %13'ünü kapsamaktadır.

2006'da örgün eğitimden elde edilen gelirler 8.702.868 YTL iken II. Öğretimden elde edilen gelirler 5.699.934 YTL'dir. Toplamda 14.402.802 YTL olan bu gelir kalemi, gelirler içerisinde ise %15'lik bir paya sahiptir.

2007 yılında ise, örgün eğitimden faydalanan öğrencilerden elde edilen gelirlerin tutarı 7.950.856 YTL iken, II. Öğretimden faydalanan öğrencilerden elde edilen gelirlerin tutarı 5.335.139 YTL'dir. Toplamda ise 13.285.995 YTL olan bu gelir kalemi, toplam gelirler içerisinde %9'luk bir paya sahiptir.

2008 yılında örgün eğitim gelirleri 8.153.432 YTL iken, II. Öğretim gelirleri 9.047.766 YTL'dir. II. Öğretim gelirlerinin bir önceki yıllara nazaran hızlı bir artışa uğramasının nedeni yeni açılan II. Öğretim bölümleridir. Yani öğrenci harçlarına, II. Öğretim gelirlerini bu derede artıracak bir zam yapılmamıştır. Toplamda ise 17.201.198 YTL olan bu gelir kalemi, toplam gelirlerin %12'sini kapsamaktadır.

2009 yılında örgün eğitim gelirleri 9.586.359 TL iken, II. Öğretim gelirleri 11.346.749 TL'dir. 2009 yılında elde edilen 20.933.108 TL toplam gelirlerin %12'sini kapsamaktadır.

Tablo 9: 2001-2004 Yılları Arasında Öğrencilerden Alınan Kaktı Payının Harcama Kalemlerine Oransal Dağılımı

Harcama Kalemi	2001 (%)	2002 (%)	2003 (%)	2004 (%)
Beslenme	35	34	33	34
Sağlık	11	11	10	9
Spor	7	7	8	6

Harcama Kalemi	2001 (%)	2002 (%)	2003 (%)	2004 (%)
Barınma	4	4	4	4
Kültür	4	4	4	3
Diğer Sosyal Hizmetler	8	8	8	7
Genel Yönetim	2	2	2	2
Transfer	4	4	4	4
Üniv.Cari ve Yat.Hiz.	25	26	27	31
TOPLAM	100	100	100	100

Kaynak: Karataş, 2006.

Yukarıdaki tablo da, 2001 – 2004 yılları arasında öğrencilerin ödemiş oldukları harçların harcama kalemlerine göre dağılımı gösterilmiştir. Bu tabloya göre, üniversitelerin elde etmiş oldukları harç gelirlerinden en büyük payı 2001 – 2004 yılları ortalaması alındığında %34'lük payla beslenme hizmetleri almıştır. İkinci olarak, üniversitelerdeki cari ve yatırım hizmetlerine ayrılan pay ortalama %28 civarındadır. Sağlık hizmetlerine yaklaşık olarak %11, diğer sosyal hizmetlere %7, barınma, kültür ve transfer harcamalarına %4 ve son olarak da genel yönetim hizmetlerine %2'lik bir pay ayrılmıştır.

Tablo 10: Cari Hizmetler Maliyetlerine Öğrenci Katkısı ve Toplam Gelirlere Oranı

Yıllar	Öğrenci Katkı Payı (TL)	Toplam Gelir Arasındaki Oranı (%)
1983	-	VY
1984	978	VY
1985	9.432	VY
1986	13.190	VY
1987	15.051	VY
1988	22.321	3
1989	24.349	2
1990	60.412	2
1991	65.718	1
1992	137.655	2
1993	425.157	2
1994	1.108.889	3
1995	2.214.730	4
1996	9.419.610	7

Yıllar	Öğrenci Katkı Payı (TL)	Toplam Gelir Arasındaki Oranı (%)
1997	17.019.333	5
1998	33.338.073	5
1999	51.198.604	5
2000	91.017.072	5
2001	113.783.097	4
2002	173.654.572	4
2003	245.729.959	4
2004	319.619.563	5
2005	391.134.188	4

Kaynak: YÖK, 2005b

Yukarıda ki tabloda 1983–2005 yılları arasında elde edilen öğrenci katkı paylarının tutarı ve bu tutarın toplam gelir içerisindeki payı gösterilmiştir. 1997 yılında %7 ile oransal olarak en üst seviyeye çıkan harç gelirleri, 1991 yılında %1 ile en düşük seviyeyi görmüştür. Rakamsal olarak ise, öğrenci katkı paylarında her yıl artış görülmüştür.

Harçlarla ilgili özellik arz eden bazı durumlar aşağıda sıralanmıştır (Küçük, 2005: 83);

- ✓ Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi sınavları sonucu girdiği yükseköğretim kurumundan başka bir yükseköğretim kurumunda öğrenim görmesi kesinlik kazanan öğrenciler, ikinci yükseköğretim kurumuna ait cari maliyetler miktarına tabidirler,
- ✓ Bakanlıklar ve kamu kuruluşları adına mecburi hizmet karşılığı öğrenim gören öğrencilerin öğrenci katkı paylarının tamamı ilgili Bakanlık veya kuruluş tarafından yükseköğretim kurumlarına ödenir,
- ✓ Kanun veya kararnamelerle adları değiştirilen, fakülte ve yüksekokula dönüştürülen yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler yeni fakülte ve yüksekokul adına göre öğrenci katkı payını öderler,
- ✓ Lisansüstü öğrenim yapan araştırma görevlilerinden öğrenci katkı payı alınmaz,(Ancak, vakıf üniversitelerinde çalışıp devlet üniversitelerinde lisansüstü eğitim

yapan öğrenciler ile ikinci öğretimde lisansüstü eğitim yapan öğrenciler katkı payı öderler.)

- ✓ Yabancı dille eğitim yapan yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden (yabancı dilde eğitim yapan eğitim fakülteleri hariç) öğrenci katkı payı iki katı olarak alınır.

3.5.1.5. Diğer Gelirler

Temel olarak yükseköğretim hizmetini sunan devlet üniversitelerin finansman kaynaklarını; hazine yardımları, döner sermaye gelirleri, harçlar ile bağış ve yardımlar olarak sınıflandırabiliriz. Bu gelir kaynakları dışında kalan gelir kalemlerini de diğer gelirler olarak adlandırabiliriz.

Diğer gelirler olarak adlandırılan gelir kaleminin içerisinde ise; kantin, kafeterya ve yurt işletmelerinin gelirleri ile kira gelirleri ve taşınır taşınmaz mallardan elde edilen gelirler bulunmaktadır. Bu kaynaklardan elde edilen gelir miktarı temel gelir kalemlerinden elde edilen kaynaklara nazaran daha az olduğundan diğer gelirler başlığı adı altında toplanmıştır.

Bir sonraki alt başlığa geçmeden önce, aşağıdaki tablo da 1995–2005 arasında üniversitelerin gelirlerinde en büyük paya sahip olan hazine yardımları, döner sermaye gelirleri ve öğrenci katkı paylarının üniversitelerin toplam gelirleri içerisindeki dağılımını incelenmiştir.

Tablo 11: Devlet Üniversitelerinin Gelirlerinin Kaynaklarına Göre Dağılımı (1995 – 2005)

Yıllar	Devlet Bütçesi(%)	Döner Sermaye ve Diğer(%)	Öğrenci Katkı Payları(%)	Devlet Bütçesi(TL)	Döner Sermaye Gelirleri(TL)	Öğrenci Katkı Payları(TL)
1995	69	27	4	43.268.165	15.926.889	2.214.730
1996	65	28	7	87.564.113	35.486.478	9.419.610
1997	57	38	5	192.234.761	119.196.099	17.019.333
1998	61	34	5	422.656.899	216.364.661	33.338.073

Yıllar	Devlet Bütçesi(%)	Döner Sermaye ve Diğer(%)	Öğrenci Katkı Payları(%)	Devlet Bütçesi(TL)	Döner Sermaye Gelirleri(TL)	Öğrenci Katkı Payları(TL)
1999	60	35	5	676.899.815	370.935.014	51.198.604
2000	57	38	5	1.054.610.700	646.272.899	91.017.072
2001	52	44	4	1.372.910.550	1.104.871.188	113.783.097
2002	52	44	4	2.495.967.700	2.041.637.912	173.654.572
2003	57	39	4	3.346.669.000	2.207.961.536	245.729.959
2004	56	40	5	3.894.070.670	2.642.872.594	319.619.563
2005	57	38	4	5.218.467.000	3.298.503.832	391.134.188

Kaynak: YÖK, 2005b.

Bu tabloya göre devlet tarafından yükseköğretim hizmetinin finansmanına aktarılan ödenekler ortalama olarak %60 civarındadır. İkinci önemli gelir kaynağı olan döner sermaye ve diğer gelirler ise ortalama olarak %35 civarındadır. Öğrenci katkı paylarının yükseköğretim hizmetinin finansmanına katkısı ise %5 dolaylarındadır.

Bu gelirlerin yanında öğrencilerin yüksek lisans başvurularında ödedikleri başvuru ücretleri de üniversiteler için ek gelir kaynağı olmuştur. Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK) Genel Kurulu, 22 Mayıs 2006 tarihinde yaptığı oturumda verdiği kararla yüksek lisans öğrenimi için başvuranlardan alınacak harç bedelinin belirlenmesi yetkisini üniversite rektörlüklerine bırakılmıştır. Üniversiteler ise yüksek lisans başvuruları için 30 - 200 TL arasında ücret almaktadır. 'Kırtasiye masrafı' olarak gösterilen ücretler, sınavı kazanamayan adaylara iade edilmemektedir (<http://www.etikhaber.com/content/view/21551/77/>).

1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Yasasının 50/c maddesi ile lisansüstü öğretim hizmetinin ücretsiz olarak sunulması öngörülmüştür. Ancak, 1.8.1996 tarih ve 4160 sayılı yasa ile lisansüstü öğrenimden de harç alınmaya başlanmıştır.

Yükseköğretim hizmetinin finansmanına dolaylı yoldan katkı yapan bir diğer finansman kaynağı ise üniversite-sanayi işbirliği yöntemidir. Üniversiteler, klasik eğitim-öğretim hizmetlerini yürüten kurumlar olmaktan ziyade, sanayi ile entegre olmuş ve bilgi üreten “araştırma kurumları” şekline dönüşmüş veya bu dönüşümü tamamlamaya çalışan

kurumlar halindedir. Söz gelimi ABD üniversitelerinde devlet desteklerinin büyük ölçüde AR-GE projelerine ait olduğu ortaya çıkmıştır. Üniversite - sanayi işbirliğinin en çarpıcı örneklerinden birisi, özellikle ABD’de sadece endüstriye yönelik kurulan üniversitelerdir. ABD’nin General Motors firmasına ait General Motors Üniversitesi ve McDonald’s Hamburger Üniversitesi adında eğitim merkezlerinin kurulması bu duruma örnek teşkil etmektedir (Söyler, 2008: 62-63). Böylelikle yükseköğretim hizmetinin sosyal faydasından yararlanan sanayi sektörü de yükseköğretim hizmetinin finansmanına dolaylı olarak katılmaktadır.

Birçok dünya ülkesinde görülen üniversite - sanayi iş birliği çalışmaları ülkemizde de giderek yayılmaktadır. Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi gerek teknolojik gerekse nitelikli öğrencilerin bulunduğu üniversiteler ile sanayi sektöründe çalışan firmalar iş birliği içerisine girmektedirler. Bunun yanında birçok Anadolu şehrinde de bu faaliyetler giderek yayılmaktadır. Örneğin Niğde Üniversitesi Makine Mühendisliği ile Vestel markasının aralarında yapmış oldukları ve savunma sanayi üzerine geliştirilen projeler bu çalışmalardan sadece birisidir.

3.5.1.6. Devlet Üniversitelerinin Gelirlerinin Vergisel Sorumlulukları Karşısındaki Durumu

Devlet üniversitelerinde elde edilen gelirlerin hepsi tüm vergi çeşitlerinden muaftır. Buna göre; kamu üniversiteleri Yükseköğretim Kanunu’nun 56/b maddesi uyarınca genel bütçeye dahil kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan mali muafiyetler, istisna ve diğer mali kolaylıklardan aynen yararlanır.

- ✓ Kamu idareleri tarafından tarım ve hayvancılığı, bilimi, fenni ve güzel sanatları öğretmek, yaymak amacıyla işletilen okullar, okul atölyeleri, konservatuarlar, kütüphaneler, tiyatrolar, müzeler, sergiler, numune fidanlıkları, tohum ve hayvan geliştirme ve üreme istasyonları ile yarış yerleri, kitap, gazete, dergi yayınevleri ve benzeri kuruluşlar Kurumlar Vergisi Kanunun 4. maddesince Kurumlar Vergisinden muaftır.
- ✓ Emlak Vergisi Kanununun 4-5. maddelerinde belirtilen muafiyetler kapsamında devlete ait binalar başlığının altında, katma bütçeli idareler, il özel idareleri,

belediyeler, köy tüzel kişiliği, kanunla kurulan üniversiteler ait binalar da daimi olarak bina vergisinden muaftır. Yine Emlak Vergisi Kanunun 14. maddesinde, devlete ait, il özel idarelerine ve belediyelere ait olan araziler de arazi vergisinden daimi muaftırlar.

- ✓ Motorlu Taşıtlar Vergisinin 4. Maddesine göre, genel bütçeli idarelere ve birer katma bütçeli idare olan devlet üniversiteleri adına tescil edilen taşıtlar motorlu taşıtlar vergisinden istisna edilmiştir.
- ✓ Devlet üniversiteleri, belediyelere ödenen çevre temizlik vergisinden de muaftırlar (Pehlivan, 2009: 378).

3.5.2. Vakıf Üniversitelerinde Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı

Anayasanın 130. maddesine göre kar amacı gütmeyen vakıflarca özel yükseköğretim kurumları açılabileceği belirtilmektedir. Ancak yasayla kurulabilen bu kurumlar, yalnızca akademik açıdan devlet kurumlarıyla aynı yasal düzenlemelere bağlıdırlar. Finansal ve yönetsel açıdan ise farklılaşabilmektedirler.

Bununla birlikte vakıf üniversiteleri kurulurken kar amacı gütmekten kurulmaları gerekmektedir. Fakat ülkemizde bulunan vakıf üniversitelerin bir çoğu temel amaçları olan ilim üretmek ve bu ilimi yayma amacının dışına çıkarak ticari bir yapıya bürünmüşlerdir. Ülkemizdeki vakıf üniversitelerindeki harç miktarları ABD’de bulunan üniversitelerde öğrencilerden alınan harç miktarı dolaylarındadır (Karacan, 2004: 12). Bu anlamda, vakıf üniversiteleri eğitim finansmanı konusunda üç temel kaynağa başvurmaktadır. Bu kaynaklar şunlardır.

- ✓ Kurucu vakfın katkısı,
- ✓ Öğrenci harçları,
- ✓ Devlet yardımlarıdır.

3.5.2.1. Kurucu Vakfın Katkıları

Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 9. maddesine göre, Bir yükseköğretim kurumu için gerekli derslik, laboratuvar, ofis, kütüphane, spor alanları vb.

gibi altyapıyı karşılayacak öz kaynağa sahip olan vakıflar yeni bir üniversite, yüksek teknoloji enstitüsü veya meslek yüksekokulu kurmak için bir takım belgelerle Yükseköğretim Kuruluna müracaat edebilirler. Bu belgelerden vakıf üniversitesinin finansmanı ile alakalı olanları şunlardır; (<http://www.yok.gov.tr/content/view/490/183/1ang.tr/>)

- ✓ Vakıflar Genel Müdürlüğünden anılan vakfın yükseköğretim kurumu kurabileceğine ve kurulmasını müteakip yeterli mal varlığının mülkiyetini bu yükseköğretim kurumuna bedelsiz devredeceğine ilişkin belge ve amaçları arasında yükseköğretim kurumları kurma yönünde hüküm bulunan vakıf senedinin Genel Müdürlükçe tasdikli bir örneği,
- ✓ Taahhütleri arasında, bir üniversite kurulması için mülkiyeti devredilecek asgari düzeyde yeterli mal varlığı dışında emlak ve mallar varsa bunlara ilişkin kira, aidat ve benzeri her türlü ödemelerin kurucu vakıf tarafından karşılanıp ödeneceğinin taahhüt edilmiş olması ve bu ödemelerin kurucu vakfın uhdesinde kalan taşınır ve taşınmaz mal varlığı ile karşılanabilecek durumda olması,
- ✓ Vakıf yönetim organı dışında yükseköğretim kurumunun mütevelli heyetinin yediden az olmamak üzere kaç kişiden oluşacağını, mali ve idari konularda mütevelli heyet ve dışındaki organlardan hangisinin karar almaya yetkili olduğunu belirten vakfın veya müşterek hareket eden vakıfların yetkili yönetim organlarının kararı ve mütevelli heyet üyelerinin özgeçmişlerini belirten belgeler,
- ✓ Kurulacak üniversitenin bir yıllık her çeşit işletme ve cari giderlerinin en az %20'sini karşılayacak nakdi veya ayni değer tahsisini gösterir belge.

Yukarıda ki kuruluş aşamasında ki gerekli belgelerden de görüldüğü gibi, temel olarak kurucu vakfın, kurulacak vakıf üniversitesinin arazi, araç - gereç ve benzeri fiziki yapı sorunlarını halletmesi gerekmekte, üniversitenin kuruluş maliyetlerini karşılayacak mal varlığına da sahip olması ve bu mal varlığını taahhüt etmesi gerekmektedir. Bunların yanında son maddeden de anlaşılacağı üzere, kurucu vakfın taahhüt ettiği veya sağladığı katkı, üniversitenin “kuruluş” aşamasına veya “bir yıllık” dönem için yapılacak giderlerin sadece %20'sini karşılamasına yönelik bulunmaktadır.

Kurucu vakfın mütevelli heyeti ile ilgili olan bir konu ise, mütevelli heyetinin kaç kişiden oluşacağı ve kaç yıl görev süresi olduğu ile ilgilidir. Buna göre, mütevelli heyet, kurucu vakıflar genel kurulu tarafından seçilmek üzere kanun ve yönetmeliklerde öngörülen şartlara ve niteliklere sahip en az 7 en çok 32 kişiden oluşur. Mütevelli heyetindeki her üyenin hizmet süresi dört yıldır (<http://www.bilkent.edu.tr/bilkent-tr/general/univadmin.html>).

3.5.2.2. Öğrenci Katkıları (Harçları)

Vakıf üniversitelerinin en önemli finansal kaynağını öğrenci katkı payları oluşturmaktadır. Öğrenci katkı payları mütevelli heyet kararı ile belirlenmektedir(Söyler, 2008: 64). Günümüzde vakıf üniversitelerinde finansman kaynağı açısından baş rol oynayan kurucu vakfın katkıları ve öğrenci harçları birbirlerinin ikamesi gibi düşünülebilir. Yani, üniversitenin finansmanında güçlü bir kurucu vakıf katkısı varsa, bu durum öğrencilerden alınan harçların miktarını da aynı ölçüde düşürebilir. Fakat kurucu vakfın üniversitenin finansmanına etkisi sadece kuruluş aşaması ile sınırlı ise, bu durumda öğrencilerden alınan harçların miktarı da doğal olarak yüksek olacaktır.

Yüksek tutarlarda alınan harçlar ise, temel amacı eğitim-öğretim olan vakıf üniversitelerinin bu amaçtan sapmalarına sebebiyet verecektir. Bu üniversiteler eğitim-öğretimden ziyade kar amacı güderek ticari bir yapıya bürünebileceklerdir. Ülkemizde de maalesef belirtilen uygulamalar geçerli olup vakıf üniversiteleri amaçlarının dışında gezinmeye başlamışlardır. Bu durumun en basit açıklaması, devlet üniversitelerinde alınan harç miktarları ile vakıf üniversitelerinde alınan harç miktarları ve bu miktarların toplam gelirleri içerisindeki paylarıdır. Devlet üniversitelerinin toplam gelirleri içerisinde %5 seviyelerinde olan öğrencilerden alınan katkı payları, vakıf üniversitelerinde %95'e kadar ulaşmıştır.

2007 yılında Yükseköğretim Kurulunun yayınlamış olduğu vakıf üniversiteleri raporunda, vakıf üniversitelerinin 2005-2006 yıllarına ait toplam gelir miktarı ile öğrencilerden elde edilen gelirlerin miktarı bulunmaktadır. Bu verilerden elde edilen, öğrenci gelirlerin toplam gelir içerisindeki payı da bir diğer veridir. Yine aynı raporda öğrencilerden alınan öğrenim ücretlerine de yer verilmiştir.

Tablo 12: Vakıf Üniversitelerinin Gelir, Ücret ve Öğrenci Başına Harcamaları (2005-2006)

Üniversite	Toplam Gelir (YTL)	Öğrenci Gelirlerinin Toplam Gelire Oranı (%)	Öğrenci Ücreti	Öğrenci Başına Harcama (YTL)
Bilkent	176.368.891	47,12	13.000 YTL	10.313
Yeditepe	166.417.903	83,05	13000-26.000 YTL	9.346
Sabancı	85.339.721	26,85	19.500 YTL	30.013
Başkent	71.619.904	67,65	6.480 \$	7.944
Koç	61.773.957	54,87	13.500 \$	16.640
Bilgi	61.179.272	91,82	15.900 YTL	6.432
Fatih	54.793.814	43,8	4.000-6.850 \$	11.395
Kültür	37.508.508	84,84	12.500 YTL	5.220
İzmir Ekonomi	29.372.704	91,21	6.000 \$	9.480
İstanbul Ticaret	28.439.933	84,52	9.500 YTL	4.949
Kadir Has	28.188.117	83,5	10.000-13.000 YTL	4.789
Beykent	27.804.076	87,11	11.500 YTL	2.611
Bahçeşehir	25.097.303	92,7	12.500 YTL	4.508
Maltepe	22.231.383	49,34	11.000-18.000 YTL	4.447
Atılım	20.299.903	95,51	7.500 \$	5.056
Çankaya	19.295.378	92,66	5.800 \$	4.175
Işık	18.019.619	87,69	13.600 \$	10.375
Haliç	14.770.174	90,55	7.500-12.000 YTL	4.538
Doğuş	13.932.168	92,17	12.600-13.800 YTL	6.766
TOBB ETÜ	12.865.522	21,03	11.000 YTL	19.430
Çağ	10.063.079	87,49	10.950 YTL	4.037
Ufuk	7.791.728	40,44	6.250 \$	7.024
Yaşar	6.937.660	89,87	9.000 YTL	3.838
Okan	5.759.815	91,72	10.850 YTL	5.349

Kaynak: [REFERANS](#), 2007.

Yukarıdaki tabloya göre, vakıf üniversitelerinin öğrenci ücretleri ortalama 6000-26.000 TL arasında değişmektedir. Üniversitelerin öğrenci başına yapmış oldukları

harcama miktarına baktığımızda ise sadece Sabancı, Fatih ve TOBB ETÜ' nün öğrencilerden alınan ücretlerden daha fazla harcama yaptığını görmekteyiz.

Birçok vakıf üniversitesinin de toplam gelirleri içerisinde öğrenci gelirlerinin payı %80'in üzerindedir. Atılım Üniversitesi 2005-2006 eğitim-öğretim yılındaki 20.299.903 YTL toplam gelirinin %95.51 ile öğrencilerden alınan harçlara en çok başvuran üniversite konumundadır. TOBB ETÜ ise 2005-2006 eğitim-öğretim yılındaki 12.865.522 YTL gelirinin %21.03'lük kısmı için öğrenciye başvurmuştur.

3.5.2.3. Devlet Yardımları

Vakıf üniversitelerinin bazılarında devlet üniversitelerinde olduğu gibi hazineden yardım yapılmaktadır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun Ek 18. maddesinde vakıf üniversitelerine hangi durumlarda hazineden yardım yapılabileceği belirtilmiştir. Bu maddeye göre, vakıflar tarafından kurulmuş yükseköğretim kurumlarının giderlerine katkıda bulunmak amacıyla ilgili yükseköğretim kurumunun müracaatı, Yükseköğretim Kurulunun görüşü ve Mili Eğitim Bakanlığının teklifi üzerine Maliye Bakanlığınca devlet yardımı yapılabilir (Ata, 1998: 86).

Vakıf üniversitesine yapılacak devlet yardımının bazı şartlara bağlandığı belirtilmektedir. Bunlar (Alaşahin, 2007: 38-40);

- ✓ En az iki eğitim-öğretim yılını tamamlamış olması,
- ✓ Öğrencilerin en az %15'ine eğitim-öğretim masraflarını karşılayacak düzeyde tam burs vermesi,
- ✓ Öğrenci alınan her lisans programı için, öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla, vakıf üniversitelerince seçilerek Yükseköğretim Kurulu tarafından yurtiçinde veya yurtdışında belirlenen üniversitelere yerleştirilen ve izlenen doktora öğrencilerine, kontenjanı 50'ye kadar olan programlar için bir öğrenciye, 50 ile 100 arasında olan programlar için iki öğrenciye ve kontenjanı 100'den fazla olan programlar için üç öğrenciye eğitim-öğretim ve diğer masraflarını karşılayacak düzeyde burs vermesi veya üniversitelerin bu doktora öğrencilerinin sayısı kadar, yurtdışında yerleşik

Türk uyruklu öğretim üyesini en az bir eğitim-öğretim yılı sözleşmeli tam gün statüsünde çalıştırdığını Yükseköğretim Kurulu'na belgelemesi,

- ✓ Üniversitelerin lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında en az bir eğitim-öğretim yılı sözleşmeli tam gün statüsünde çalışan (kısmi statüde görevli, ek ders veya diğer üniversitelerden görevlendirme suretiyle çalışanlar hariç) öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının, bu esasa göre hesaplanan tüm devlet üniversitelerinin öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının ortalamasına eşit veya daha az olması,
- ✓ Üniversitelerarası Kurulca görevlendirilen komisyonca yapılacak değerlendirme sonucunda; bir önceki yılsonu itibarıyla tespit edilen tanınmış bilimsel dergilerde, üniversitede en az bir eğitim-öğretim yılı sözleşmeli tam gün statüsünde çalışan (kısmi statüde görevli, ek ders veya diğer üniversitelerden görevlendirme suretiyle çalışanlar hariç) öğretim üyesi başına düşen yayın sayısı bakımından, bu esasa göre sıralanan tüm devlet üniversitelerinin ilk yarısına girecek durumda olması,
- ✓ Öğrenci seçme ve yerleştirme sisteminde sayısal, sözel ve eşit ağırlığa göre, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezince o yıl yerleştirilen örgün öğretim öğrencileri arasında ilk %5'e giren öğrenci almış olması ve üniversitenin örgün öğretim programlarına o yıl yerleştirilen toplam öğrenci sayısı ile her bir puan türünün ikinci fıkrada belirtilen göreceli önemini yansıtan ağırlıkları dikkate alınarak yapılan değerlendirmede, bu esasa göre sıralanan tüm devlet üniversitelerinin ilk yarısına girmesidir.

Vakıf üniversitelerinin devlet yardımlarından yararlanmaları için belirtilen şartlardan, asgari yukarıdaki sıralamaya göre ilk dört bendi yerine getirmeleri gerekmektedir. Buna göre, ikinci fıkrada belirtilen miktarın;

- Tüm şartları yerine getiren vakıf yükseköğretim kurumlarına tamamına kadar,
- Asgari şartlardan ilk dört bendin yanı sıra beşinci ve altıncı bentlerden birini yerine getiren vakıf yükseköğretim kurumlarına %80'ine kadar,
- Sadece asgari şartları yerine getiren vakıf yükseköğretim kurumlarına %60'ına kadar, devlet yardımı verilir. Asgari şartları sağlamayan vakıf üniversitelerine ise devlet yardımı yapılmaz.

Vakıf üniversitelerine yapılacak devlet yardımında yukarıdaki şartların yanında bazı kriterlere de dikkat edilir. Bu kriterler şunlardır (Keskin, 2001: 84);

- ✓ Kamu üniversitelerine tahsis edilen ödenek,
- ✓ Kamu üniversitelerindeki öğrenci sayısı,
- ✓ Belirli vakıf üniversitelerindeki öğrenci sayısı,
- ✓ Vakıf üniversitelerinin toplam bütçesi,
- ✓ Vakıf kurumunun toplam faaliyet süresi
- ✓ Yayın sayısı,
- ✓ Öğrenciler tarafından tercih edilme oranı,
- ✓ Vakıf kurumunun burs sağlayabilme yeteneği gibi faktörlere bağlanmış durumdadır.

Bu maddede belirtilen azami ve asgari düzeyler arasında yer alan vakıf yükseköğretim kurumlarına yapılacak yardım miktarı, Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılacak değerlendirme esas alınmak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından tespit edilir. Vakıf yükseköğretim kurumlarına yapılacak yardım her yılın en geç Ekim ayı sonuna kadar iki eşit taksit halinde ödenir (<http://www.yok.gov.tr/content/view/490/183/lang.tr/>).

Yapılacak yardım, devlet yükseköğretim kurumlarına o yıl tahsis edilen toplam bütçe ödeneklerinin örgün öğrenci sayısına bölünmesiyle elde edilen miktarın, ilgili vakıf yükseköğretim kurumunda okuyan öğrenci sayısı ile çarpılmasıyla bulunacak meblağın yarısını geçemez. Aynı zamanda yardım miktarı vakıf yükseköğretim kurumunun toplam bütçe giderlerinin %45'ini geçemez (Ata, 1998: 86). Bu durumu bir örnek yardımı ile açıklamada fayda vardır.

Örneğin A devlet üniversitesinde okuyan öğrenci sayısı 100 olsun. Devlet üniversitelerine o yıl ayrılan toplam tutar ise 100.000 TL olsun. B vakıf üniversitesinde okuyan öğrenci sayısı ise 50 olsun. Bu tabloya göre, ilgili vakıf üniversitesi en fazla $[(100.000/100).50/2]$ kadar yardım alabilir. Bu tutarda $(1000.50)/2= 50.000/2=25.000$ TL'dir. Yani oluşturulan şablona göre B vakıf üniversitesi o yıl devletten en fazla 25.000 TL yardım alabilir. Aynı zamanda 25.000 TL'nin ilgili vakıf üniversitesinin o yıl ki toplam

bütçesinin %45'ini aşmaması gerekmektedir. Buna göre B vakıf üniversitesinin o yıl ki toplam bütçesinin %45'i 25.000 TL'yi aşıyorsa devletten yardım alamaz.

Yardım alan vakıf yükseköğretim kurumu her yıl Nisan ayı sonuna kadar bir önceki yılın gelir ve giderlerini Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretim Kuruluna göndermek zorundadır (<http://www.yok.gov.tr/content/view/490/183/lang,tr/>)

Bu maddenin uygulanmasıyla ilgili olarak Maliye Bakanlığı vakıf yükseköğretim kurumlarından her türlü belge ve bilgiyi istemeye ve gerektiğinde merkez denetim elemanları vasıtasıyla denetim ve inceleme yaptırmaya yetkilidir (<http://www.yok.gov.tr/content/view/490/183/lang,tr/>)

Devlet yardımından yararlanmak isteyen vakıf yükseköğretim kurumları başvurularını en geç yardım yapılacak mali yılın 31 Mart tarihine kadar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına iletmek zorundadırlar. Bu süre içerisinde müracaatta bulunmayan vakıf yükseköğretim kurumları herhangi bir hak ve talepte bulunamazlar (<http://www.yok.gov.tr/content/view/490/183/lang,tr/>).

Aşağıdaki tabloda 2003-2007 yılları arasında vakıf üniversitelerine tahsis edilen ve fiilen yapılan devlet yardımları gösterilmiştir. Bu tabloya göre, devlet tarafından vakıf üniversitelerine tahsis edilen ödenek 11.484.000–14.235.000 YTL arasında değişirken, fiilen ödenen ödenek tutarı 4.913.000–12.684.523 YTL arasında değişmektedir. Aynı zamanda fiilen ödenen yardımları da 9–11 vakıf üniversitesi paylaşmaktadır.

Tablo 13: Vakıf Üniversitelerine Tahsis Edilen ve Fiilen Yapılan Devlet Yardımları (YTL)

Yıllar	Tahsis Edilen Ödenek (Yardım)	Yaralanan Üniversite Sayısı	Fiilen Ödenen Yardım
2003	12.000.000	9	4.913.000
2004	11.484.000	11	8.039.000
2005	12.485.000	10	9.081.000
2006	14.235.000	9	12.684.523
2007	13.085.000	10	9.326.000

Kaynak: REFERANS: 2007.

Aşağıdaki tabloda ise, vakıf üniversitelerine yapılan yardımların ilgili üniversitelerin toplam gelirleri içerisindeki payları gösterilmiştir. Bu tabloya göre, 1.934.000 YTL ile Başkent Üniversitesi devlet yardımlarından en fazla yararlanan üniversite iken 68.000 YTL ile Ufuk Üniversitesi devlet yardımlarından en az yararlanan üniversite konumundadır. Toplam gelirler içerisinde devlet yardımlarının payına baktığımızda ise, Çankaya Üniversitesi %3.6 ile ilk sırada yer almaktadır. Sabancı Üniversitesi ise, toplam gelirlerinin %0.8’lik kısmını devlet yardımlarından karşılayarak toplam gelirleri içerisinde oransal olarak devlet yardımlarından en az yararlanan üniversitedir.

Tablo 14: Vakıf Üniversitelerine Yapılan Devlet Katkısı ve Oranları (2005)

Üniversite Adı	Toplam Gelir	Devlet Yardımı	Devlet Yardımı Oranı
Bilkent	176.368.891	2.901.000	% 1.6
Sabancı	85.339.721	681.000	% 0.8
Başkent	71.619.904	1.934.000	% 2.7
Koç	61.773.957	815.000	% 1.3
İst. Kültür	37.508.508	960.000	% 2.6
Çankaya	19.295.378	700.000	% 3.6
Işık	18.019.619	435.000	% 2.4
Haliç	14.770.174	402.000	% 2.7
Çağ	10.063.079	185.000	% 1.8
Ufuk	7.791.728	68.000	% 0.9

Kaynak:REFERANS: 2007.

3.5.2.4. Vakıf Üniversitelerinin Gelirlerinin Vergisel Sorumlulukları Karşısındaki Durumu

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası yükseköğretim kurumları başlığını taşıyan 130. maddesinde üniversitelerin devlet tarafından kurulabileceğini belirttikten sonra, söz konusu maddenin devamında da , “Kanun’da gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir.” hükmünü getirmiştir. Diğer taraftan, yine Anayasa’nın aynı maddesinin son fıkrasında da vakıf üniversiteleri ile ilgili olarak,

“Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konular dışındaki akademik çalışmaları , öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasa’da belirtilen hükümlere tabidir.” hükmüne yer verilmiştir (Öner, 2005: 32). Yine Anayasa’nın 130. maddesine göre, “Vakıf üniversiteleri de dahil olmak üzere tüm üniversiteler, devletin gözetim ve denetimine tabi olarak kanunla kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşlardır.” Görüldüğü gibi Anayasa’nın 130. maddesinde vakıf üniversiteleri açısından iki konu üzerine vurgu yapılmaktadır. Bunlardan birincisi, kazanç amacı gütmemek ikincisi ise, devletin gözetim ve denetimine tabi olmaktır.

Bununla birlikte, 2547 sayılı kanunun Mali Kolaylıklar başlıklı 56. maddesinin (b) fıkrası uyarınca; “Üniversiteler ve ileri teknoloji enstitüleri genel bütçeye dahil kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan mali muafiyetler, istisnalar ve diğer mali kolaylıklardan aynen faydalanır.” denilmektedir.

2547 sayılı kanunun Ek 7. maddesine göre, vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumları, bu kanunun 56. maddesinde yer alan mali kolaylıklardan, muafiyetlerden ve istisnalardan aynen istifade ederler ve bunlar emlak vergisinden muaf tutulurlar.

Vakıf üniversiteleri aynı zamanda bina vergisinden de daimi şekilde muaf tutulmuştur. Emlak Vergisi Kanunun 4-5 maddelerine göre, mazbut vakıflarda dahil olmak üzere katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine, belediyelere, köy tüzel kişiliğine, kanunla kurulan üniversitelere ait binalar bina vergisinden daimi şekilde muaf tutulmuştur.

Emlak Vergisi Kanununun 14. maddesine göre vakıf üniversiteleri kamu yararına çalışan derneklere ait arazi (kiraya verilmeme şartıyla) içerisinde bulunduklarından arazi vergisinden de daimi olarak muaf tutulmuşlardır.

2464 sayılı belediyelere ait vergi ve harçlara ilişkin olarak, vakıf üniversitelerine ait binalar kanunla kurulan üniversitelere ait binalar kapsamına girdiğinden çevre temizlik vergisinden muaftır.

Vakıf üniversitelerinin Katma Değer Vergisi mükellefiyeti konusunda çok fazla tartışmalı görüşlerin varlığına rağmen, vakıf üniversiteleri öğrencilerden almış oldukları öğrenim ücretleri dolayısıyla Katma Değer Vergisi mükellefi sayılmaktadır.

Üniversitelerde yapılan faaliyetler eğitim ve öğretimdir. Eğitim ve öğretim nitelik itibariyle hizmet ifası kapsamına giren bir faaliyettir. Bu anlamda konuya yaklaşıldığında, üniversiteler tarafından verilen eğitim ve öğretim hizmetinin KDV kapsamında hizmet ifası olduğu tartışmasızdır. Ancak bu hizmet ifasının ticari faaliyet niteliğinde kazanç getirici bir faaliyet olduğu ve KDV'ye tabi tutulması gerektiği Anayasanın 130. maddesi ve üniversitelere yönelik diğer temel mevzuat hükümleri karşısında ciddi anlamda tartışmalıdır. Aksi bir görüşle, üniversiteleri ticari faaliyet işleriyle uğraşan birer birim olarak görürsek, vakıf üniversitelerini Anayasanın 130. maddesine ve 2547 sayılı kanununda belirtilen tanımların aksine kar amaçlı işletme olarak görmüş oluruz (Erol, 2007a: 33-34).

Anayasa ve 2547 sayılı yasa uyarınca vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları kazanç sağlamak amacıyla kurulup, hareket edemezler. Hatta var olan anayasal ve yasal hükümler bir arada değerlendirildiğinde kazanç gayesi ile hareket ettiği saptanan bir vakıf üniversitesinin faaliyetlerini sürdürmesine izin verilmez. Böyle bir durum tespiti halinde söz konusu hükümlere göre vakıf üniversitesi YÖK'e geçer ve devlet üniversitesi haline gelir (Erol, 2007b: 36).

Bu konu ile ilgili bir uygulamayı, Ankara 5. Vergi Mahkemesi 18.11.1996 gün ve E.1996/38, K. 1996/1250 sayılı karar ile haksız bulmuş iken, konuyu temyizen inceleyen Danıştay 11. Dairesi 19.10.1998 gün ve E. 1997/785, K. 1998/3508 sayılı kararıyla onaylayarak ilgili vergi dairesinin uygulamasını doğru bulmuştur (Damar, 2000).

Vergi Mahkemesinin söz konusu kararında özetle; “ 2547 sayılı Kanun'a göre üniversitelerin bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak üzere kuruldukları, bu görevlerinin gereği olarak öğrencilerden ücret alınmış olmasının bu kurumlara ticari işletme vasfını kazandırmayacağı” ifade edilmiştir.

Danıştay 11. Dairesi kararında ise, özetle; “ Gelir Vergisi Kanunu’nun 37/3 bendinde özel okul işletmeciliğinden sağlanan kazançların ticari kazanç sayılacağı, TTK’nın 12/6 bendi ile de özel okulların ticarethane sayılacağı, dolayısıyla üniversitelerin bir iktisadi işletme olarak kabul edilmesi ve elde edilen okul ücretlerinin de KDV’ne tabi tutulması işlemi uygun görülmüştür.

Yine, Danıştay 7. Dairesi Kararı’nda özetle, vakıf üniversitelerinin sadece eğitim – öğretim ve araştırma yaptıkları; ilim, fen ve güzel sanatlar ile bunun gibi faaliyetleri yayma hususunda herhangi bir girişimleri olmadığını ileri sürerek, bu kuruluşların faaliyetlerinin vergiden istisna edilemeyeceğini belirtmişlerdir.

Vakıf üniversitelerinde okuyan öğrencilerden alınan ücretlerden Katma Değer Vergisi alınması kanunlarla tamamıyla ters düşmektedir. Çünkü kanunlar vakıf üniversitelerini devlet üniversitelerinden ayırmamış ve vakıf üniversitelerinin gayelerini kar olarak kabul etmemiştir. Vakıf üniversitelerinin öğrencilerden almış oldukları ücretlerin, kanunlarda, son kuruşuna kadar öğrenciye geri harcandığı kabul edilirken, bu hizmetten Katma Değer Vergisi alınması kanunlara ters düşmektedir.

Vakıf üniversitelerinin öğrencilerden almış oldukları ücretlerden Katma Değer Vergisi alınmasının eleştirilecek bir boyutu daha vardır ki o da; devlet üniversitelerinde okuyan öğrencilerden alınan öğrenim ücretlerinden kesinti yapılmaması, dolayısıyla vakıf üniversitelerinde okuyan öğrencilerle devlet üniversitelerinde okuyan öğrenciler arasındaki Anayasa’nın eşitlik ilkesine aykırılık düşüncesidir.

3.5.3. Yükseköğretim Hizmetlerindeki Finansal Kaynakların Yasal Dayanakları

Anayasamızın 130. maddesinin 6. fıkrasında yer alan yükseköğretim kurumu bütçelerinin anayasal özellikleri aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir(Kesik, 2003: 187);

- ✓ Bütçelerin yükseköğretim kurumlarınca hazırlanması,
- ✓ Bu bütçelerin YÖK tarafından tetkiki ve onaylanması,
- ✓ YÖK tarafından onaylandıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına sunulması,

- ✓ Genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tabi tutularak yürürlüğe konması ve denetlenmesi.

Yükseköğretim hizmetinin sunumuna ilişkin düzenlemeler vakıf üniversiteleri için 31.12.2005’de resmi gazetede yayınlanan 26040 sayılı Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği ile, kamu üniversiteleri için ise 06.11.1981 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile hayata geçirilmiştir.

Gerek vakıf üniversitelerinin gerekse kamu üniversitelerinin finansal kaynaklarına ait yasal dayanakları yukarıda belirtilen yönetmelik ve kanunda ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Vakıf üniversitelerinin finansal kaynaklarının yasal dayanaklarını inceleyecek olursak; ilgili alt başlıkta da belirtildiği gibi vakıf üniversitelerinin finansal kaynaklarını kurucu vakfın katkıları, öğrencilerden alınan eğitim ücreti, devlet yardımları olarak belirtmiştik. Buna göre,

- ✓ *Kurucu vakfın katkıları*, 26040 sayılı Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 9. ve 11. maddelerinde belirtilmiştir. İlgili maddelerde “Vakıflar Genel Müdürlüğünden alınan, anılan vakfın yükseköğretim kurumu kurabileceğine ve kurulmasını müteakip yeterli mal varlığının mülkiyetini bu yükseköğretim kurumuna bedelsiz devredeceğine ilişkin belge ve amaçları arasında yükseköğretim kurumları kurma yönünde hüküm bulunan vakıf senedinin Genel Müdürlükçe tasdikli bir örneği.” hükmü ile kurucu vakfın ilgili vakıf üniversitenin kuruluş aşamasında finansör görevini üstlendiğin görmekteyiz.
- ✓ Vakıf üniversitelerinin en önemli gelir kaynağı olarak görünen öğrencilerden alınan *öğrenim ücretleri* de 26040 sayılı Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliğinde belirtilmiştir. 26040 sayılı yönetmeliğin 20. maddesinde mütevelli heyeti açıklanırken, mütevelli heyetinin aynı zamanda öğrencilerden alınacak ücretlerin belirlenmesindeki önemine vurgu yapılarak öğrencilerden alınacak öğrenim ücretlerinin de vakıf üniversiteleri için bir gelir kaynağı olduğu belirtilmiştir.
- ✓ Vakıf üniversitelerinin bir diğer gelir kaynağı ise devlet yardımlarıdır. Devlet yardımları da yukarıda belirtilen yönetmelikte yer almıştır. İlgili yönetmeliğin 30. maddesinde vakıf üniversitelerine veya yüksek teknoloji enstitülerine yardım adlı

başlıkta vakıf üniversitelerinin de devletten yardım alabileceklerine vurgu yapılmıştır.

Kamu üniversitelerinin gelirleri ise, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda belirtilmiştir. Bu kanunun 55. maddesinde kamu üniversitelerinin gelir kaynakları belirtilmiştir. 55. maddeye göre, kamu üniversitelerinin gelir kaynakları şunlardır; her yıl bütçeye konulacak ödenekler, kurumlarca yapılacak yardımlar, öğrencilerden alınacak harç ve ücretler, yayın ve satış gelirleri, taşınır ve taşınmaz malların gelirleri, döner sermaye işletmelerinden elde edilecek karlar, bağışlar, vasiyetler ve diğer gelirlerdir. İlgili kanunun 58. maddesinde ise, döner sermaye gelirleri ayrı bir şekilde ele alınmıştır. 58. maddede döner sermaye işletmelerinin nasıl kurulabileceği, nasıl sermaye artırımına gidilebileceği ve döner sermaye ile ilgili diğer mevzuatlar belirtilmiştir.

3.6. Türkiye’de Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanında Diğer Kurumlar

Yükseköğretim hizmetinin finansmanında her üniversite kendisi doğrudan birer finansal kaynak olarak yer almaktadır. Üniversitelerin kendilerinin haricinde birçok kurum ve kuruluşlarda dolaylı yollardan yükseköğretim hizmetinin finansmanına katkıda bulunmaktadır. Bu kurum ve kuruluşlardan bazıları şunlardır.

- ✓ Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu,
- ✓ Tübitak,
- ✓ Ticari Bankalar,
- ✓ Dernek ve Vakıflar,
- ✓ Özel Şirketler ve Belediyeler.

3.6.1. Yükseköğretim Hizmetinde Kredi ve Yurtlar Kurumunun Yeri ve Önemi

Devletin üniversitelerin bütçelerine aktarmış oldukları ödeneklerden sonra yükseköğretim hizmetinin devamı için Kredi ve Yurtlar Kurumunun icra ettiği hizmetler gerek sosyal anlamda gerekse finansman açısından önemli bir yere sahiptir. Çünkü

kurumun faaliyet alanı öğrencilerin barınmasından, almış oldukları burs, öğrenim kredileri ve katkı kredilerine, beslenme, sağlık hizmetleri ve sosyal tesislere kadar uzanmaktadır.

1961 Anayasası'nın 50'nci maddesi; devlete halkın eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılamayı öncelikli ödev olarak vermiş ve maddi imkanlardan yoksun başarılı Türk gençlerinin öğrenimlerini sağlıklı ve düzenli bir biçimde sağlamak, sosyal ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla burs ve diğer yollarla gerekli yardımların yapılmasını öngörmüştür.

Anayasa ile devlete ait olduğu bildirilen bu görevlerin yerine getirilmesi için 22 Ağustos 1961 tarihinde yürürlüğe giren 351 sayılı Kanun ile Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu kurulmuştur.

Kurum temel olarak; yüksek öğrenim öğrencilerinin çağdaş ve güvenilir barınma, beslenme, kredi - burs hizmetleriyle öğrenimlerine, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle de kişisel gelişimlerine sosyal devlet yaklaşımıyla katkıda bulunmayı kendisine misyon edinmiştir.

Kurum; tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tâbi ve Başbakanlığa bağlı, sosyal amaçlı hizmet veren bir kamu kuruluşudur.

Kurum, başlangıçta Millî Eğitim Bakanlığının denetiminde iken, bu denetim 6 Şubat 1970 tarihli Cumhurbaşkanlığı tezkeresi gereğince Gençlik ve Spor Bakanlığına devredilmiş, daha sonra 179 sayılı KHK ve 3046 sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığının bağlı kuruluşu, 04.05.2009 tarih ve 27218 (mükerrer) sayılı resmi gazetede yayınlanan Cumhurbaşkanının onayı ile Başbakanlığa bağlı kuruluş hâline getirilmiştir.

Kurum; özel bütçeli olup, hesap ve işlemleri 31.12.2005 tarihine kadar Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunca denetlenmekte iken, 5108 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereğince 01.01.2006 tarihinden itibaren Sayıştay'ın denetimine tabi tutulmuştur. Ayrıca kurumun hesap ve işlemleri, Maliye Bakanlığı tarafından da her zaman denetlenebilmektedir.

Kurum hizmetleri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi memur, aynı Kanun'un 4/B maddesine göre sözleşmeli personel ile 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi işçi personel tarafından yürütülmektedir. Ayrıca personel yetersizliği sebebiyle, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 36'ncı maddesi ile 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un ilgili hükümlerine istinaden hizmetli, kaloriferci ve koruma güvenlik görevlerinde hizmet alımı yoluna gidilmektedir.

Kurumun başlıca gelir kaynakları ise, devlet bütçesinden alınan pay, spor toto-loto ve at yarışlarından alınan paylar, kredi geri dönüşümlerinden elde edilen gelirler ile yurt işletme gelirlerinden oluşmaktadır (Meriç, 1998: 55).

3.6.1.1. Kredi ve Yurtlar Kurumunun Yükseköğretimin Finansmanındaki Rolü

Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, kısa adıyla Yurtkur, yüksek öğrenim gören öğrencilere kredi vermek, yurtlar yaptırmak ve yurtların işletmesini sağlamak suretiyle, Türk gençlerinin yüksek öğrenimlerini, sosyal ve kültürel gelişimlerini kolaylaştırmak amacıyla 22 Ağustos 1961 gün ve 351 sayılı kanunla kurulmuştur.

Kurumun bütçe ve finansman yapısını da yükseköğretim hizmetine vermiş olduğu önem açısından incelemekte fayda vardır. 2002 yılında 494 Milyon TL olan Kurum Bütçesi %456'lık bir artışla 2010 yılında 2 Milyar 746 Milyon 851 Bin TL olarak tasarlanmıştır. 2010 Yılı Bütçe Tasarısında, 2009 Yılı bütçe başlangıç ödeneğine göre % 14,42'lik bir artış olmuştur. Kurum, özel bütçeli kurumlar arasında en büyük bütçeye sahip olup, genel bütçeli kurum ve kuruluşlar arasında da bütçe büyüklüğü açısından 14 üncü sırada yer almaktadır.

Tablo 15: 2009-2010 Yılı KYK'nın Bütçesindeki Artış Oranı

Gider Türü	2009 Yılı Bütçesi (KBÖ)	2010 Yılı Bütçe Tasarısı	Artış Oranı (%)
Cari Giderler	422.557.000	424.996.000	0,58
Burs, Öğrenim ve Katkı Kredisi	1.727.000.000	2.009.503.000	16,36

Gider Türü	2009 Yılı Bütçesi (KBÖ)	2010 Yılı Bütçe Tasarısı	Artış Oranı (%)
Öğrenci Beslenme Yardımları	98.000.000	113.102.000	15,41
Yatırım(Sermaye) Giderleri	153.139.000	199.250.000	30,11
Toplam	2.400.696.000	2.746.851.000	14,42

Kaynak: www.kyk.gov.tr

Tablo 16: Kredi ve Yurtlar Kurumunun Kaynak Analizi (2009)

	TL	Oran
Özel Bütçe (Hazine Yardımı)	1.877.278.050	%76.3
Diğer (Öz Gelirler)*	582.500.000	%27.3
* Diğer (Öz Gelirler): Kredi Tahsilatları, Yurt Yatak Ücretleri, Diğer Kurumlardan Alınan Paylar, Küçük İşletmelerin Kiraları, Lojman Kiraları vb.		

Kaynak: www.kyk.gov.tr

Yukarıdaki tabloda kurumun 2009 yılındaki kaynakları verilmiştir. Bu tabloya göre, kurum 1.877.278.050 TL hazineden, 582.500.000 TL diğer öz gelirlerinden gelir sağlamıştır.

Kurumun başlıca amacı ve verdiği hizmetler şunlardır (Meriç, 1998:55);

- ✓ Kredi vermek (öğrenim kredisi ile öğrenci katkı kredisi),
- ✓ Yurtlar yaptırmak ve işletmek,
- ✓ Sosyal ve kültürel yönden öğrencilerin gelişimlerini kolaylaştırmak,
- ✓ Kuruma bağlı yurtlarda barınan öğrencilerin beslenmelerine katkıda bulunmak (akşam yemeği),
- ✓ Sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı teşvik fonundan sağlanan yardımlarla öğrencilere ücretsiz sabah kahvaltısı vermek.

Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumunun yükseköğretim hizmetlerine sağlamış olduğu faydaları ayrıntılı olarak şu şekilde ele alabiliriz.

3.6.1.1.1. Öğrenim Kredisi

Öğrenim kredisi, memleket içerisinde yüksek öğrenim gören T.C. uyruklu öğrencileri maddi yönden desteklemek, sosyal ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmak amacıyla devam ettikleri yüksek öğretim kurumlarının normal öğrenimi süresince verilen, zorunlu hizmet yükümlülüğü bulunmayan borç paradır.

Kurumdan öğrenim kredisi alan öğrencilerin borcu, öğrenim kredilerinin verildiği tarihten öğrenim süresinin bitimine kadar geçen sürede veya herhangi bir sebeple kredisinin kesildiği tarihe kadar öğrenim kredisi olarak verilen miktarlara, Devlet İstatistik Enstitüsünün Toptan Eşya Fiyat Endeksindeki (TEFE) artışlar uygulanarak hesaplanacak miktarın ilave edilmesi suretiyle tespit edilmektedir.

Öğrenim kredisinden yararlanacak öğrenciler (www.kyk.gov.tr);

- ✓ Ön lisans öğrencileri,
- ✓ Lisans öğrencileri,
- ✓ Açık Öğretim öğrencileri (Sadece öncelikli öğrenciler; şehit veya gazi çocuğu, anne ve babası her ikisi de ölü vb.),
- ✓ İki yıllık okullardan mezun olup, dört yıllık okulların üçüncü sınıfına dikey geçiş sınavı ile ara vermeden kayıt yapan öğrenciler (intibak veya hazırlık sınıfında öğrenim kredisi verilmez),
- ✓ Yüksek lisans (Master ve Doktora) öğrencileri,
- ✓ Vakıf Üniversitesinde okuyan öğrenciler,
- ✓ İkinci öğretim de okuyan öğrencilerdir.

Öğrenim kredisinden yararlanamayacak olan öğrenciler (www.kyk.gov.tr);

- ✓ Yetim maaşı ve nafaka alanlar dışında, en az asgari ücret düzeyinde aylık veya ücretle sürekli bir işte çalışan veya gelire sahip öğrenciler,
- ✓ Bir yüksek öğretim kurumundan mezun olan öğrenciler, (dikey geçiş ve master-doktora hariç)
- ✓ Ek süre öğrenim gören (artık yıl) öğrenciler,

- ✓ Sağlık sebebi dışında önlisans mezunlarından ara vermek suretiyle intibak programına başlayan öğrenciler,
- ✓ Önlisans lisan öğrenimine geçmek için intibak eğitimi yapan öğrenciler, (intibak programı süresince)
- ✓ Kredi isteğinde bulunduğu tarihte kayıtlı olduğu öğretim kurumunda bir öğretim yılından fazla başarısız olan öğrenciler,
- ✓ Kurumdan daha önce burs yada öğrenim kredisi almış olan öğrenciler,
- ✓ Gerçeğe aykırı beyanda bulunan öğrenciler,
- ✓ Yabancı uyruklu öğrenciler,
- ✓ Öğrenim Kredisi Yönetmeliği hükümlerine göre kredi almaya yeterli bulunmayan öğrencilerdir.

3.6.1.1.2. Katkı Kredisi

Katkı kredisi, yükseköğretim kurumlarında bir öğrenci için cari hizmet ödeneği karşılığı Bakanlar Kurulunca tespit edilen miktarın devlet katkısı dışında kalan ve borçlanma karşılığı kurumca öğrenci adına öğretim kurumu hesabına ödenen paradır.

Katkı kredisi borcu ise, katkı kredilerinin verildiği tarihten itibaren öğrenim süresi bitimine kadar geçen sürede veya herhangi bir sebeple kredisinin kesildiği tarihe kadar; kurumca öğrenci adına üniversitesi hesaplarına ödenen miktarlara, katkı kredisi verilen öğretim yılının Ocak ayından başlamak üzere en son kredi aldığı yılın Aralık ayındaki Devlet İstatistik Enstitüsü Toptan Eşya Fiyat Endeksindeki (TEFE) artışlar uygulanarak hesaplanacak miktarın ilave edilmesi suretiyle tespit edilmektedir.

Ayrıca, Bakanlar Kurulu kararına istinaden öğretim kurumlarına ilk defa kayıt yaptıracak öğrencilerden katkı kredisi almak için kuruma başvuranlar, öğretim kurumlarına kayıt esnasında birinci taksit katkı payını ödemeksizin kayıt yaptırabilmektedirler.

Katkı kredisinden yararlanacak olan öğrenciler (www.kyk.gov.tr);

- ✓ Ön lisans öğrencileri,
- ✓ Lisans öğrencileri,

- ✓ Açık Öğretim öğrencileri, (Sadece öncelikli öğrenciler; şehit veya gazi çocuğu, anne ve babası her ikisi de ölü vb.)
- ✓ İki yıllık okullardan mezun olup, dört yıllık okulların üçüncü sınıfına dikey geçiş sınavı sonucu ara vermeden kayıt yapan öğrencilerdir. (İntibak veya hazırlık sınıfında katkı kredisi verilmez).

Katkı kredisinden yararlanamayacak olanlar (www.kyk.gov.tr);

- ✓ Yetim maaşı ve nafaka alanlar dışında en az asgari ücret düzeyinde aylık veya ücretle sürekli bir işte çalışan veya gelire sahip öğrenciler,
- ✓ Bir yükseköğretim kurumundan mezun olan öğrenciler,(dikey geçiş hariç)
- ✓ Sağlık sebebi dışında önlisans mezunlarından ara vermek suretiyle intibak programına başlayan öğrenciler,
- ✓ Önlisans lisan öğrenimine geçmek için intibak öğrenimi yapan öğrenciler, (intibak programı süresince)
- ✓ Kredi isteğinde bulunduğu tarihte kayıtlı olduğu öğretim kurumunda bir öğretim yılından fazla başarısız olan öğrenciler,
- ✓ Ek süre öğrenim gören (artık yıl) öğrenciler,
- ✓ Kurumdan daha önce katkı kredisi almış olan öğrenciler,
- ✓ Gerçeğe aykırı beyanda bulunan öğrenciler,
- ✓ Yabancı uyruklu öğrenciler,
- ✓ İkinci öğretim veya vakıf üniversitesinde okuyan öğrenciler ile yüksek lisans(master-doktora) öğrencileri,
- ✓ Yurtdışında öğrenim gören ve denklikleri yapılarak,memleket içerisinde bir üniversitede lisans tamamlamalarına karar verilerek, üniversitelere yerleştirilen ve geçiş yaptıkları öğretim kurumuna ikinci öğretim öğrencileri düzeyinde katkı payı ödeyen öğrenciler,
- ✓ Üniversite tarafından özel muafiyetle katkı payı üniversite tarafından karşılanan öğrenciler,
- ✓ Üniversitelere yabancı uyruklu öğrenci sınavı (YÖS) veya YÖS'e eşdeğer kabul edilen diğer sınav sonuçlarını kullanarak, yabancı uyruklu öğrenci kontenjanından yararlanarak kayıt yaptıran ve sonradan T.C. Vatandaşlığına geçen öğrenciler,
- ✓ Şehit veya gazi çocukları,

- ✓ Katkı Kredisi Yönetmeliği hükümlerine göre kredi almaya yeterli bulunmayan öğrencilerdir.

3.6.1.1.3. Burslar

Burs, memleket içerisinde yüksek öğrenim gören başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi verilmesine ilişkin Kanun hükümlerine göre karşılıksız verilen paradır.

Burstan yararlanacak öğrenciler (www.kyk.gov.tr);

- ✓ Ön lisans öğrencileri,
- ✓ Lisans öğrencileri,
- ✓ Açık Öğretim öğrencileri,(Sadece öncelikli öğrenciler; şehit veya gazi çocuğu,anne ve babası her ikisi de ölü olanlar vb.)
- ✓ İki yıllık okullardan mezun olup, dört yıllık okulların üçüncü sınıfına dikey geçiş sınavı ile ara vermeden kayıt yapan öğrenciler,(intibak veya hazırlık sınıfında burs verilmez)
- ✓ Yüksek Lisans(Master ve Doktora) öğrencileri, (hazırlık sınıfında burs verilmez)
- ✓ Vakıf Üniversitesi öğrencileri,
- ✓ ÖSS sonucunda sayısal, sözel, eşit ağırlık ve yabancı dil dallarında ilk 100'e giren öğrenciler,(öncelikli olarak)
- ✓ Ülke adına müsabakalara katılan, Milli olmuş Amatör Sporcu olan öğrenciler,
- ✓ İkinci öğretim de okuyan öğrencilerdir.

Burstan yararlanamayacak olan öğrenciler (www.kyk.gov.tr);

- ✓ Kurumdan burs yada öğrenim kredisi alan öğrenciler,
- ✓ 5102 sayılı Kanunun 2 nci maddesi kapsamında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarından burs almakta olan öğrenciler,
- ✓ Kurumdan daha önce burs veya öğrenim kredisi almış olan öğrenciler,
- ✓ Öğretim kurumuna kayıt tarihi itibari ile bir öğretim yılı kaybı olan öğrenciler,
- ✓ Yabancı uyruklu öğrenciler,

- ✓ Polis akademisi ile askeri okul öğrencileri,
- ✓ Ek süre öğrenim gören (artık yıl) öğrenciler,
- ✓ Yüksek lisans öğrencilerinden hazırlık sınıfında öğrenim gören öğrenciler,
- ✓ Yetim maaşı ve nafaka alanlar dışında , en az asgari ücret düzeyinde aylık veya ücretle sürekli bir işte çalışan veya gelire sahip olan öğrenciler,
- ✓ Gerçeğe aykırı beyanda bulunan öğrenciler,
- ✓ Burs Yönetmeliği hükümlerine göre burs almaya yeterli bulunmayan öğrencilerdir.

Bazı durumlarda ise öğrencilere karşılıksız olarak verilen burslar kesilmektedir. Bu durumlar (www.kyk.gov.tr);

- ✓ Başarısız olması,
- ✓ Öğretim kurumundan ayrılması, çıkarılması veya geçici olarak uzaklaştırılması,
- ✓ Vazgeçme, izin alma, kayıt dondurma,
- ✓ Sağlık sebebiyle öğretim kurumuna devam etmemesi,
- ✓ Öğretim kurumunu değiştirmesi esnasında, eski öğretim kurumunda bir yıl başarısız olması yada öğretimine bir yıl ara vermesi,
- ✓ Öğretim kurumunun kapatılması,
- ✓ Kurum yurtlarından süresiz çıkarılma cezası alması,
- ✓ Asgari ücret düzeyinde devamlı gelirle çalışması,
- ✓ Kesin hükümle mahkum olmasıdır.

Burs alan öğrenciye öğrenim kredisi, öğrenim kredisi alan öğrenciye ise burs verilmemektedir. Yani bir öğrenci hem burs hem de öğrenim kredisi alamaz.

3.6.1.1.4. Barınma(Yurtlar) ve Beslenme

Üniversiteyi kazanan hemen hemen her öğrencinin temel problemi kalacak yer problemidir. Kredi ve Yurtlar Kurumu yükseköğretim hizmetinden faydalananak öğrencilere barınma konusunda da yardım etmektedir.

Kurum; halen 80 il, 93 ilçede bulunan toplam 250 yurttan 226.411 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. 2009–2010 eğitim - öğretim yılında başvuran öğrencilerden,

öğretim yılı başı itibarıyla 98.547 öğrenci doğrudan, diğer öğrenciler ise yedeklik sırasına göre yurtlara yerleştirilmiştir. Ayrıca, yedekteki öğrencilere sıra gelinceye kadar kurum bu öğrencileri yurtlarda misafir olarak barındırmaktadır.

Yurtlarda barınan ve maddi yetersizlik içerisinde bulunan öğrenciler ile şehit ve gazi çocukları, devletin koruması altındaki öğrenciler, Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları öğrencileri ile Hükümet Burslusu yabancı uyruklu öğrencilerden yurt ücreti alınmamakta olup; bu imkândan 2008 - 2009 eğitim - öğretim döneminde 11.898 öğrenci yararlanmıştır.

1992 yılından itibaren de Türk dünyası ile bütünleşen Yurtkur, Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve akraba topluluklarından gelen öğrencilere bugüne kadar barınma hizmeti vermektedir. 2008 - 2009 eğitim - öğretim döneminde yaklaşık 4.000 öğrenci kurum yurtlarında ücretsiz olarak barındırılmaktadır. Ayrıca hükümetimizle Kültür Antlaşması olan ülkelerin yanı sıra kendi imkânlarıyla ülkemize gelip kurum yurtlarında barınan öğrenci sayısı da 877, hükümet burslusu öğrenci sayısı da 728'dir.

2009 yılında Yurtkur Yönetim Kurulunca öğrencilerin ekonomik koşulları da dikkate alınarak aylık yurt yatak ücreti 90 TL olarak belirlenmiştir. Standardı yüksek, özel nitelikli yurtların aylık ücreti ise 102–174 TL arasındadır.

Bir öğrencinin kuruma maliyeti 2008 yılında yaklaşık 185 YTL, 2009 yılında ise 19.11.2009 tarihi itibarıyla 225 TL olarak belirlenmiştir (www.kyk.gov.tr).

2009 yılında 1.50 TL'si sabah kahvaltısı, 2.10 TL'si akşam yemeği olmak üzere 3.60 TL yapılan beslenme yardımı, 2010 yılında sabah kahvaltısı 1.60 TL, akşam yemeği yardımı 2.40 TL olmak üzere 4 TL'ye yükseltilmiştir. Devlet koruması altındaki öğrencilere yapılan günlük yardım ise; 2009 yılında 10.60 TL iken, 2010 yılında 13 TL'ye yükseltilmiştir (www.kyk.gov.tr).

Kurum yurtları 2005 yılından itibaren kaynakların etkin kullanılması amacıyla yaz aylarında iç ve dış turizme açılmıştır. Kurum çeşitli dernek, vakıf, spor federasyonları, sivil

toplum kuruluşları ile kamu kurum ve kuruluşlarının tüm etkinliklerine de barınma hizmetiyle destek vermektedir.

Yurtlarda barınan öğrencilerin sağlıklı, dengeli ve ucuz beslenebilmeleri için müstecirler aracılığı ile işletilen lokanta, kantin, kafeterya gibi hizmet yerleri bulunmaktadır. Yurtlarda barınan öğrencilere yapılan günlük beslenme yardımı; 2006 yılında ilk defa başlatılan sabah kahvaltısı uygulaması ile birlikte 1,00 YTL' si sabah kahvaltısı, 1,50 YTL'si akşam yemeği yardımı olmak üzere toplam 2,50 YTL iken ,1 Ocak 2009 tarihinden itibaren kahvaltı yardımı 1.50 TL akşam yemeği ise 2.10 TL olmak üzere toplam 3,60 TL'ye yükseltilmiştir. Beslenme yardımında 2002 yılına nazaran % 560'lük bir artış sağlanmıştır (www.kyk.gov.tr).

3.6.1.1.5. Sosyal Hizmetler

Yurtlarda barınan öğrencilerin, dersleri dışında arta kalan serbest zamanlarını verimli şekilde değerlendirmelerini sağlamak, onların bedensel, zihinsel ve kültürel yönden gelişimlerine katkıda bulunmak, her türlü kötü alışkanlıklardan uzak tutmak, aralarında birlik, beraberlik, dostluk ve kardeşlik bağlarını güçlendirmek amacıyla voleybol, basketbol, futbol, halk oyunları, satranç, tiyatro, gençlik şölenleri v.b. sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmektedir.

Bu faaliyetler, yurdun fiziki yapısı da dikkate alınarak öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda belirlenmektedir. Yıl içerisinde faaliyetlere ait çalışmalar sürdürülerek, yurtlarda bloklararası ve katlararası, bölge müdürlüğü içerisinde de yurtlararası turnuva ve yarışmalar yapılmakta, yıl sonunda da bölgelerarası basketbol, voleybol, futbol ,masa tenisi ile yurtlararası satranç turnuvaları, atletizm, yüzme ve halkoyunları yarışmaları düzenlenmekte; konser, konferans, sergi, şenlik, tiyatro, gezi gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Kredi ve Yurtlar Kurumunun yükseköğretim hizmetinin finansmanını rakamlarla açıklamak gerekirse; 2008 yılında 578.009 öğrenciye 1.036 Milyon TL öğrenim kredisi, 181.490 öğrenciye 320 Milyon TL burs, 466.492 öğrenci adına üniversitelerin hesabına 129 Milyon TL katkı kredisi ödenmiş olup, 2008 yılında aylık burs-öğrenim kredisi miktarı

önlisans - lisans öğrencileri için 160 TL, yüksek lisans öğrencileri için 320 TL, doktora öğrencileri için 480 TL olarak ödenmiştir (www.kyk.gov.tr).

2009 yılında ise 191.798 öğrenciye burs, 625.904 öğrenciye öğrenim kredisi olmak üzere toplam 817.702 öğrenciye aylık 180 TL burs ve kredi, 483.993 öğrenciye de katkı kredisi verilmektedir. Yüksek lisans öğrencilerine 360 TL, doktora öğrencilerine ise 540 TL olarak ödenmektedir. 2010 yılında ise aylık burs ve kredi tutarı 200 TL olmuştur. Böylece, yüksek lisans öğrencilerine aylık 400 TL, doktora öğrencilerine ise 600 TL ödenmektedir (www.kyk.gov.tr).

Burs ve öğrenim kredisi ödemeleri üçer aylık dönemler halinde yapılmakta iken, 01 Ocak 2005 tarihinden itibaren aylık olarak ödenmeye başlanmıştır. Öğrenciler burs ve öğrenim kredilerini Bank Kart ile T.C. Ziraat Bankasının herhangi bir şubesindeki ATM'lerden süre tahdidi olmaksızın, istedikleri zamanda, ATM'lerin bulunmadığı yerlerde ise herhangi bir T.C. Ziraat Bankası şubesinden masraf ödmeden alabilmektedirler.

1962-2002 yılları arası 40 yılda 27,4 Milyon TL kredi tahsilatı yapılmış iken, yapılan etkin çalışmalar sonucu 2003 yılında 23,9 Milyon TL, 2004 yılında 88,2 Milyon TL, 2005 yılında 164,2 Milyon TL, 2006 yılında 238 Milyon TL, 2007 yılında 371,9 Milyon TL, 2008 yılında 452,1 Milyon TL olmak üzere, son 6 yılda 1.338,5 Milyon TL tahsilat yapılmıştır (www.kyk.gov.tr).

Tablo 17: YURTKUR Bütçesinin Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı

Yıl	Konsolide Bütçe ↓↓↓↓↓↓↓↓	Yurtkur Bütçesi	Yurtkur Bütçesine Yapılan Yardımanın Konsolide Bütçeye Oranı %
2002(TL)	98.131.000.000	395.000.000	0.40
2003(TL)	147.230.170.000	515.000.000	0.35
2004(TL)	150.658.129.000	833.790.000	0.55
2005(YTL)	156.088.874.910	1.176.000.000	0.75

Yıl	Merkezi Yönetim Bütçesi ↓↓↓↓↓↓↓↓	Yurtkur Bütçesi	Yurtkur Bütçesine Yapılan Hazine Yardımının Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı
2006(YTL)	174.958.100.699	1.200.000.000	0.69
2007(YTL)	205.770.978.058	1.390.195.000	0.68
2008(YTL)	222.553.216.800	1.528.637.000	0.69
2009(TL)	262.110.416.000	1.853.376.000	0.71

Kaynak: MEB, 2008.

Kredi ve Yurtlar Kurumunun bütçesinin toplam bütçe içerisindeki payını inceleyecek olursak; merkezi bütçe içerisindeki payının 2006–2009 yılları arasında çok fazla değişmediği sonucuna ulaşmaktayız. Bu verilere göre, Kredi ve Yurtlar Kurumunun 2006 yılındaki bütçesi merkezi bütçenin %0.69'unu, 2007 yılında %0.68'ini, 2008 yılında %0.69'unu ve son olarak ta 2009 yılında %0.71'ini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Kredi ve Yurtlar Kurumunun yükseköğretim hizmetinin işleyişinde ve finansmanındaki rolünü kısaca üç başlıkta özetleyebiliriz (Pasinlioğlu, 2002: 19);

- ✓ Eğitime katkıları,
- ✓ Sosyalleşmeye katkıları,
- ✓ Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmeye katkıları.

3.6.2. Yükseköğretimin Hizmetinin Finansmanında TÜBİTAK

Tübitak 1963 yılında, Türkiye’de planlı ekonomi döneminin başlangıcında kurulmuştur. Kuruluş aşamasında en temel görevleri, özellikle doğa bilimlerinde temel ve uygulamalı akademik araştırmaları desteklemek ve genç araştırmacıları teşvik etmek, özendirme. Bu görevleri yerine getirebilmek amacıyla, temel bilimler, mühendislik, tıp, tarım ve hayvancılık alanlarında dört araştırma grubu (şimdi on araştırma grubunu içeren Araştırma Destek Programları Başkanlığı) ile Bilim Adamı Yetiştirme Grubu (şimdi Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı) oluşturulmuştur (www.tubitak.gov.tr).

Tübitak, kuruluş kanunu gereği, uluslararası ikili ve çok taraflı bilimsel ve teknolojik işbirliği faaliyetlerinde Türkiye’yi temsil etmekte ve bu alandaki koordinasyonu sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye’nin 2003 yılından itibaren AB Çerçeve Programlarına tam katılımı sonrasında bu programların ulusal koordinasyonunu sağlamaktadır.

Toplumda bilimsel, teknolojik ve yenilik faaliyetlerine yönelik farkındalığın ve bilim okuryazarlığının artırılmasına yönelik etkinliklerin gerçekleştirilmesi, Tübitak’ın kurulduğu ilk yıllardan başlayarak, yayınlanan dergi ve kitaplar, gerçekleştirilen yarışma ve şenlikler aracılığı ile hayata geçirilmektedir. 2007 yılından itibaren bu alanda yapılacak “Bilim ve Toplum Projeleri”ne destek verilmesine başlanmıştır. Ayrıca toplumun bilim ve teknoloji ile eğlenerek öğrenilen ortamlarda buluşmasını sağlayan çalışmalar da devam etmektedir.

Daha önce “Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu” olan Tübitak ismi, 7 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5376 sayılı Kanun ile, “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu” olarak değişmiştir. Kuruluş Kanunu ve bunu izleyen mevzuat ve metinlerde yer alan Tübitak’ın faaliyet alanının doğa bilimleri ile sınırlı olduğu izlenimini veren hükümler yeni yasada genişletilmiş, sosyal ve beşeri bilimler de kurumun görev alanına dahil edilmiştir. 5376 sayılı kanunla, kurumun sadece mali mevzuata uygunluk açısından değil, daha önemlisi kendisinden beklenen etkinlik performansı açısından somut ölçüler ve hedefler içeren stratejik plan ve yönetim ilkeleri doğrultusunda hesap verebilirliği esasları da tanımlanmıştır. 5376 sayılı Kanun ile ayrıca bilgi ve teknolojinin üretildiği ortamlardan, kullanıldığı ortamlara aktarılmasını sağlayacak, üniversite - sanayi işbirliğini geliştirecek çeşitli ve etkin mekanizmaların kullanımına olanak verecek hükümler getirilmiştir (www.tubitak.gov.tr).

Tübitak yükseköğretimin gelişimi açısından bir çok projeye destek olmuş ve hala da olmaktadır. Proje kapsamına dahil edilen çalışmalara projelerin boyutlarına göre kaynak aktarılmakta ve zaman zaman projenin işleyişi hakkında proje üzerinde çalışanlardan bilgi alınmaktadır. Böylece projeye aktarılmış olan kaynaklarında kullanımı denetlenmiş olmaktadır.

Tübitak'ın 2000–2009 yılları arasında yükseköğretim hizmeti için yapmış olduğu etkinlikler tezin ekler kısmındaki tablo ve grafikler yardımıyla daha da anlaşılır bir boyut kazanmıştır.

Bu tablo ve grafiklerden de çok net anlaşılacağı üzere Tübitak her yıl yükseköğretim hizmeti için daha fazla kaynak ayırmaktadır. Örneğin Ek 1 'de Tübitak Bideb'ten (Bilim İnsanları Destekleri) 2009 yılında yararlanan üniversitelerin sayısı 103 iken, aynı destekten yararlanan kamu kurum ve kuruluşlarının sayısı 50'de kalmıştır. Yine aynı grafikte bir önceki yıla bakarak, 2009 yılında Bideb'ten yararlanan üniversite sayısında bir artış olduğunu gözlemlenirken, Bideb'ten yararlanan kamu kurum ve kuruluşlarının sayısında bir değişim olmamıştır. Ek 1 'de yer alan tabloda, 2003 yılında Bideb tarafından sağlanan desteklenen üniversite sayısı 57 iken, yine aynı yıl bu destekten yararlanan kamu kurum ve kuruluşunun sayısı 10'dur. Fakat, bu destekten yararlanan üniversitelerin sayısı her geçen yıl artış göstermesine rağmen, destekten yararlanan üniversitelerin bu destekten yararlananlar içerisindeki yüzdelik payı da aynı oranda düşüş göstermektedir. 2003 yılında destekten yararlanan üniversitelerin toplam içerisindeki payı %84 iken bu rakam 2009 yılında %46'ya gerilemiştir.

Ek 2 'de yer alan grafiklerde ise, yine 2003–2009 yılları arasında Bideb tarafından ilgili yıl içerisinde desteklenen ve desteklenmeye başlanan bilim insanlarının sayısı verilmiştir. Bu grafiklere göre, ilgili yıl içinde desteklenmeye başlanan bilim insanı sayısı ile ilgili yıl içinde desteklenen bilim insanı sayısında farklılıklar mevcuttur. Bu durum ise, yıl içerisinde de Bideb tarafından desteklemenin devam ettiği ve bu desteğe yaklaşık olarak ilgili yıl içerisinde desteklenmeye başlanan bilim insanı sayısı kadar katılım olduğu görülmektedir.

Ek 2 'de ki grafikler incelendiğinde, 2003 yılında Bideb tarafından desteklenmeye başlanan bilim insanı sayısı 989 iken, yine aynı yıl içerisinde desteklenen toplam bilim insanı sayısının 1527 olduğunu görmekteyiz. 2009 yılına kadar aynı değişim gözlemlenmektedir. Fakat, 2009 yılında en büyük değişim gerçekleşmiştir. 2009 yılında, yıl içerisinde desteklenmeye başlanan bilim insanı sayısı 8620 iken, aynı yıl içerisinde desteklenen toplam bilim insanı sayısı 15219'dur. Bu rakam 2009 yılı başında desteklenmeye başlanan bilim insanı sayısının 1,76 katıdır.

Ek 3 ve 4 kısmındaki grafikleri incelendiğinde ise yine Bideb tarafından sağlanan desteklerle karşılaşmaktayız. Bu grafiklerde ise Bideb tarafından sağlanan desteklerden yararlanan Yüksek Lisans, Doktora ve Lisans öğrencilerinin dağılımını görmekteyiz.

Ek 3 ve 4'te yer alan grafiklerde de ilgili yıl içinde desteklenmeye başlanan bursiyer sayısı ile ilgili yıl içersinde desteklenen bursiyer sayıları arasında farklılığın mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Bu grafiklere göre, örneğin, 2003 yılının başında desteklenmeye başlanan bursiyer sayısı 147 iken, aynı yıl sonunda desteklenen toplam bursiyer sayısı 431'dir. 2009 yılında ise Bideb tarafından desteklenen bilim insanlarının sayısına benzer bir artış olduğunu görmekteyiz. 2009 yılı içinde desteklenmeye başlanan bursiyer sayısı 1344 iken, ilgili yıl içinde desteklenen toplam bursiyer sayısı 6893'tür. Bu rakam 2009 yılı başında desteklenmeye başlanan bursiyer sayısının 5,12 katıdır. Bu durum ise, Tübitak Bideb'in ilgili yıl başında desteklemeye başladığı bursiyer sayısına bağlı kalmayıp yine aynı yıl yükseköğretim hizmeti faaliyetlerinin en güzel şekilde devam etmesi için finansörlüğe devam ettiğini göstermektedir.

Ek 5'de ise, Bideb desteklerinden en çok yararlanan ilk beş üniversite ve üniversitelere verilen toplam destek içindeki destek oranları gösterilmiştir. Bu tabloya göre Bideb desteklerinden en çok yararlanan ilk beş üniversite sırasıyla; ODTÜ, Boğaziçi, İstanbul Teknik, Bilkent ve Hacettepe Üniversiteleridir.

Ek 5'deki tabloya göre, 2000–2009 yılları arasında toplamda ODTÜ 3420 kişi ile toplam desteğin %17'sini, Boğaziçi Üniversitesi 1932 kişi ile toplam desteğin %9'unu, İstanbul Teknik Üniversitesi 1355 kişi ile toplam desteğin %7'sini, Bilkent Üniversitesi 1251 kişi ile toplam desteğin %6'sini ve son olarak Hacettepe Üniversitesi 1091 kişi ile toplam desteğin %5'inden faydalanan üniversite konumundadır.

Ek 6'daki tabloda, Tübitak tarafından üniversitelere verilen Ar-Ge destek miktarları gösterilmiştir. Bu tabloda dikkat çeken en önemli nokta ilgili yıl içinde yürürlükte olan proje sayısı ile yine aynı yıl sonuçlanan proje sayılarının farklı oluşudur. Bu durum ise, ilgili dönem başındaki projelere ayrılan destek bütçesi ile ilgili dönem sonunda sonuçlanan projelere yapılan yıllık harcama arasında farklılıklara sebebiyet vermektedir. Böylelikle,

Tübitak tarafından yine yükseköğretim hizmetinin finansmanı için başka yerlere yapılabilecek desteklemeler bu şekilde Tübitak bütçesine geri gönderilmektedir.

Ek 7’de ise, 2003–2009 yılları arasında Tübitak Akademik Ar-Ge desteklerinden en fazla yararlanan ilk on üniversiteye ait tablo yer almaktadır. Bu tabloya göre bu destekten yararlanan ilk on üniversite sırasıyla; ODTÜ, İstanbul Teknik, Ankara, Bilkent, Ege, Hacettepe, Boğaziçi, İstanbul, Dokuz Eylül ve Çukurova Üniversitesidir. Bu tabloda dikkat çeken iki nokta vardır. Bunlardan ilki, İstanbul Üniversitesinin bu destekten 2003 yılına nazaran 2009 yılında 48 kat fazla yararlanmasıdır. İkinci dikkat çeken nokta ise, bu sıralamada üç büyük şehirde (İstanbul, Ankara ve İzmir) bulunan üniversitelerin dışında sadece Adana’da bulunan Çukurova Üniversitesinin yer almasıdır.

Yukarıdaki açıklamalardan da çok net anlaşılacağı üzere, Tübitak yükseköğretim hizmetinin gerek finansmanı gerekse düzenli bir şekilde sürdürülebilirliği açısından çok önemli bir konuma sahiptir.

3.6.3. Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanında Ticari Bankalar

Birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de ticari bankalar yükseköğretim hizmetinden faydalanmak isteyip de maddi imkanı olmayan öğrencilere krediler vererek yardımcı olmaktadır. Kimi ticari bankalar direk olarak eğitim kredisi kimi ticari bankalar ise ihtiyaç kredileri adı altında eğitim kredilerine yer vermektedir.

Tablo 18: Ticari Bankaların Eğitim Kredilerine Ait Vade Seçenekleri ve Faiz Oranları

Banka	Vade	Faiz Oranı(%)
Ziraat Bankası	1-24 Ay	1,45
HSBC	24 Ay	1,39
Halkbank (K.K.T.C. Eğitim Kredisi)	12 Ay	1,33
Halkbank (Mavi Kalem Kredisi)	24 Ay	1,4
Citibank	12-48 Ay	1,79
Akbank	12-60 Ay	1,59
İş Bankası	12 Ay	1,5
Şekerbank	3-60 Ay	1,19 - 1,39

Banka	Vade	Faiz Oran(%)
Tekstilbank	12 Ay	1,26
Türkiye Finans	2-24 Ay	1,2
Yapı Kredi	3-36 Ay	1,59
Garanti Bankası	36 Ay	1,49

Yukarıdaki bankalar yükseköğretim hizmetinden faydalanmak isteyen öğrencilere bazı temel şartları sağladıkları takdirde tabloda belirtilen şartlarda kredi verebilmektedirler. Tablodaki bankalardan Garanti Bankası ise sadece, İstanbul Bilgi Üniversitesi ile anlaşmış ve bu üniversitede eğitim gören yüksek lisans ve doktora öğrencilerine eğitim kredisi vermektedir.

Yine aynı tabloda eğitim kredisi veren bankaların vade olarak kısa orta vadeyi tercih ettikleri görülmektedir. Yükseköğretim eğitimi için verilen kredilerin faiz oranları ise, %1,20 ile %1,79 arasında değişmektedir.

Eğitim kredilerinin muhatabı öğrenci gibi gözükse bile bu kredinin gerçek muhatabı öğrencinin velisidir. Kredi değerlendirme aşamasında öğrenci velisinin elde ettiği kazanç baz alınarak kredi süreci başlatılır. Bu durumun en büyük gerekçesi ise, öğrencilere ait düzenli bir gelirin olmayışıdır. Böylelikle ticari bankalarda kredi riskini minimize etmiş olur.

Eğitim kredilerinde vadeyi inceleyecek olursak; vade yapısı kısa veya orta vadeli olup, verilen kredi genellikle bir yıllık eğitim-öğretim dönemini kapsamaktadır. Bu durumun ana gerekçesi ise, okullara her yıl kayıt yaptırılma zorunluluğu olup, aynı zamanda bankaların kredi riskini kısa vadeli kredi vererek en aza indirmek istemeleridir.

Verilen krediler yapı olarak incelendiğinde ise, kredinin hem bankaya ticari karı mevcutken aynı zamanda da eğitime yapılan bir yatırım olduğundan dolayı sosyal faydası mevcuttur.

Bankaların kredi değerlendirme politikalarına bakıldığında en önemli noktanın, verilen kredinin ne amaçla kullanılacağıdır. Nihai kredi kararı sürecinde göz önüne alınan

en önemli noktanın, eğitim kredileri açısından bakıldığında, verilen kredinin ne amaçla kullanılacağına belli olmasıdır.

Kredinin kullanılması aşamasında diğer önemli bir nokta ise, bankaların genellikle ilgili okullarla anlaşma sağlamak suretiyle krediyi nakdi olarak kredi lehtarına kullanılarak değil, kredinin direk olarak okul hesaplarına geçmesi suretiyle hem kredinin kullanım amacı teyit edilmiş olmakta hem de ilgili yükseköğretim kurumuyla koordinasyonlu bir şekilde çalışarak risk minimize edilmiş olmaktadır. Bu durum sonucunda da kredi lehtarının kendisini fonlaması önlenmiş olup, kredi amacına ulaşmış olmaktadır.

Sonuç olarak, diğer ülkelerde ve ülkemizde de en büyük fon kaynağı olan bankalar sahip olduğu fonların bir kısmını eğitim harcamalarına katkı olarak harcayarak hem sosyal sorumluluk görevini yerine getirmiş olmakta hem de ülke içerisinde eğitim seviyesinin yükselmesine katkı sağlamış bulunmaktadır.

3.6.3.1. Ticari Bankalar İle Kredi ve Yurtlar Kurumunun Vermiş Oldukları Kredilerin Karşılaştırılması

Ticari bankaların vermiş olduğu yükseköğretim eğitime yönelik kredileri ile Kredi ve Yurtlar Kurumunun vermiş olduğu krediler bazı nokta da farklılıklara sahiptir. Bunlar kısaca şunlardır.

- ✓ Ticari bankalar faiz oranlarını kendileri belirlerken, Kredi ve Yurtlar Kurumu TÜİK'in ilgili yılda belirlemiş olduğu TEFE oranını dikkate alır,
- ✓ Ticari bankalar vermiş oldukları kredilerin vadeleri kısa veya orta vadeli iken, Kredi ve Yurtlar Kurumunun vermiş olduğu kredilerin vadeleri en az 2 yıl (24 ay) dır,
- ✓ Ticari bankalar alınan krediyi ilgili yükseköğretim kurumuna öğretim ücreti olarak kendisi aktarabilirken, Kredi ve Yurtlar Kurumundan alınan kredi öğrencinin hesabına aktarılır,

- ✓ Yukarıdaki maddeye bağılı olarak, Kredi ve Yurtlar Kurumundan alınan kredinin kullanımı öğrenciye bırakılmıştır, fakat ticari banka alınan krediye müdahale edebilmektedir,
- ✓ Kredi ve Yurtlar Kurumundan alınan öğrenim kredisinde devlet garantörlüğü vardır, fakat ticari bankadan alınan kredide yoktur.

3.6.4. Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanında Dernek ve Vakıflar

Ülkemizde birçok dernek ve vakıf, yükseköğretim de eğitim gören öğrencilere aynı ve nakdi yardımlarda bulunmaktadır. Üniversite bulunan hemen hemen tüm şehirlerde karşımıza çıkan bu dernek ve vakıflar öğrencilere genellikle nakdi anlamda yardımda bulunmaktadır.

Kimi dernekler ise, maddi imkanları yetersiz olan öğrencileri, ilköğretim seviyesinden belirleyip, üniversite eğitimleri de dahil olmak üzere tüm eğitim masraflarını karşılamaktadır. Örneğin, 12 Aralık 1939 yılında kurulmuş olan Türk Eğitim Derneği bu anlamda en önde gelen derneklerdendir. Bu dernek, “Tam Eğitim Bursu” adı altında vermiş olduğu burs ile 5,6,7,8 ve 9. sınıflara devam eden öğrencilerden ilgili kurumun yapmış olduğu sınavlardan başarıyla geçmiş olanlarını, TED okullarına ve kurumun belirlemiş olduğu yurtlara kayıt için başvuruya çağırırlar. Yukarıda da belirtildiği gibi bu burs tüm eğitim süresini kapsamakta olup, ilgili bursu almaya hak kazanan öğrencinin, ilköğretimden yükseköğretim eğitiminin sonuna kadar, cep harçlığı da dahil olmak üzere, tüm masraflarını Türk Eğitim Derneği karşılamaktadır. Türk Eğitim Derneği 2010 – 2011 yılı eğitim - öğretim dönemi içinde de 1000 öğrenciye burs vermeyi planlamaktadır (<http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF8D40DBAF123EC275>).

Türk Eğitim Vakfı ile birlikte ülkemizdeki bir çok dernek ve vakıf da yükseköğretim hizmetinden faydalanan üniversite öğrencilerine belirli şartlar dahilinde, temel olarak maddi yetersizlik, burs vermektedir. Bu dernek ve vakıflara örnek vermek gerekirse; 1884 Eğitim Kültür ve Dayanışma Vakfı, 19 Mayıs Üniversitesi Vakfı, 21. Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı, Afyon Eğitim Vakfı, Alarko Eğitim ve Kültür Vakfı, Atatürk Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi Vakfı, Çağdaş Eğitim Vakfı, Çağdaş Yaşamı

Destekleme Derneği Vakfı, Deniz Feneri Derneği, Ege Bölgesi Sanayi Odası Vakfı, Galatasaray Eğitim Vakfı, Eskişehir Sanayi Odası Hacı Ömer Sabancı Vakfı, İstanbul Sanayi Odası Vakfı, İTO Vakfı, İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı gibi...

3.6.5. Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanında Özel Şirketler ve Belediyeler

Birçok şirket, üniversite eğitime başlayan üniversite öğrencilerine birinci sınıftan itibaren burs vererek maddi destekte bulunmaktadır. Bu özel şirketler aynı zamanda burs alan öğrenciler için ileride birer iş kapısı olma özelliğini de taşımaktadırlar. Hatta kimi özel şirketler, hem başarılı hem de maddi desteğe ihtiyacı olan öğrencileri belirleyip, bu öğrencilerin yükseköğretim eğitimi boyunca tüm masraflarını karşılamakta ve yükseköğretim eğitimi sona erdiğinde de kendi şirketlerinde istihdam etmektedirler.

Yükseköğretim öğrencilerine burs, kredi verilmesine ilişkin kanunun 2/2 fıkrası, kamu kurum ve kuruluşlarının yükseköğrenim öğrencilerine burs ve kredi vermelerini yasaklamıştır. Bu kuruluşlara sadece kredi ve burs verilmesini öngördükleri öğrencilerin isimlerini Kredi ve Yurtlar Kurumuna bildirebilme hakkı tanınmıştır. Ancak daha önceleri yasanın bu maddesinde bulunan “belediyeler hariç” ifadesi nedeniyle belediyelerin yüksek öğrenim öğrencilerine kredi ve burs verebilme olanağı sağlanıyordu. 5012 sayılı maddenin 2. maddesinde bu durum tam olarak; “genel bütçeli daireler, katma bütçeli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, bütçenin transfer tertibinden yardım alan kuruluşlar, il özel idareleri ve bunların kurdukları birlik, müessese ve işletmeler, özel bütçeli kuruluşlar, özelleştirme kapsam ve programına alınmış, hisselerinin yarısından fazlası kamuya ait olan özel hukuk hükümlerine tabi kuruluşlar, fonlar, döner sermayeler, kamu bankaları, kanunlarla veya kanunların verdiği yetkiye dayanarak kurulan kurumlar ile kurul/üst kurullar ve diğer tüm kamu kurum ve kuruluşları (belediyeler hariç) birinci fıkrafta belirtilen yüksek öğrenim öğrencilerine burs, kredi ve nakdi yardım adı altında herhangi bir ödeme yapamazlar; ilgili mevzuatları gereği burs, kredi verilmesini öngördükleri yüksek öğrenim öğrencilerini, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna bildirirler.” şeklinde belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi yasadaki “belediyeler hariç” ibaresini iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesinin bu kararının gerekçesi Resmi Gazetenin 10 Mart 2009 tarihli sayısında

yayınlanmıştır. Yasa'nın genel gerekçesinde, yüksek öğrenim gören öğrenci sayısı ve bunların içinde burs ve kredi talep edenlerin oranının yıldan yıla artış gösterdiği, buna karşılık burs ve kredi taleplerinin tamamının karşılanamadığı, yükseköğrenim gören öğrencilere sunulan bu hizmetin dengeli ve adil dağılımının gözetilmesi gerektiği, çok sayıda kurum ve kuruluşlarca burs sağlanması ve bunlar arasında koordinasyonun olmamasının bir kısım öğrencinin bir kaç yerden burs alabilmesine, bir kısım öğrencinin ise burs imkanından yararlanamamasına yol açtığı, veriliş amacı başarılı ve ihtiyaç sahibi olan öğrencilerin maddi yönden desteklenmesi olan bursların dağıtımının tek elden mümkün olduğunca daha fazla sayıda ihtiyaç sahibi öğrenciye yapılması da gerçekleştirilerek sosyal adaletin sağlanacağı belirtilmektedir.

Böylece 10 Mart 2009 tarihinden itibaren belediyelerin burs veya kredi verebilme ayrıcalığına son verilmiştir. Belediyeler de diğer kamu kurum ve kuruluşları gibi yüksek öğrenim öğrencilerine burs veremeyeceklerdir. Belediyeler burs verilmesini öngördükleri öğrencilerin isimlerini Yurtkur'a bildireceklerdir.

3.7. Devlete Ait Yükseköğretim Kurumlarının Performansını Ölçmeye Yönelik Bir Analiz

3.7.1. Araştırma Konusunun Önemi

Gerek bireysel gerekse toplumsal kazanımlarımızda çok büyük bir öneme sahip olan eğitim, devlet tarafından ilköğretimden yükseköğretime kadar çok uzun yıllardır desteklenmektedir. Bu desteklemelerin bireysel çıktısı bu eğitimi alan bireyin gelirinin artması, iş bulmada kolaylık, kişisel statünün yükselmesi olabileceği gibi, toplumsal kazanımları ise vergi gelirlerindeki artış, suç oranlarındaki azalma, sosyal kenetlenme, bağış ve topluma hizmetteki artış gibi kazanımlar olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Yapılan bu çalışmanın amacı, birçok getiriye sahip olan yükseköğretim hizmetinin performansını ölçmektir. Bu amaç doğrultusunda performans kriteri olarak devlet üniversitelerinin uluslararası (SCI, SSCI ve AHCI) alanda yapmış oldukları yayınlar kabul edilirken, performansı etkileyen değişkenler olarak ta bu üniversitelere devlet tarafından

ayrılan bütçe ödeneklerinin gerçekleşme (harcama) rakamları, bu üniversitelerdeki öğretim üyesi sayısı ve öğrenci sayıları ile bu üniversitelerin faaliyet süreleri kabul edilmiştir.

3.7.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Yapılan bu çalışmanın temel amacı, devlet üniversitelerindeki öğretim üyesi ve öğrenci sayılarının, bu üniversitelerin faaliyet sürelerinin ve bu üniversitelere ayrılan bütçe ödeneklerinin gerçekleşme (harcama) rakamlarının performans kriteri olarak kabul edilen uluslararası yayınlarla olan ilişkisini ölçmektir.

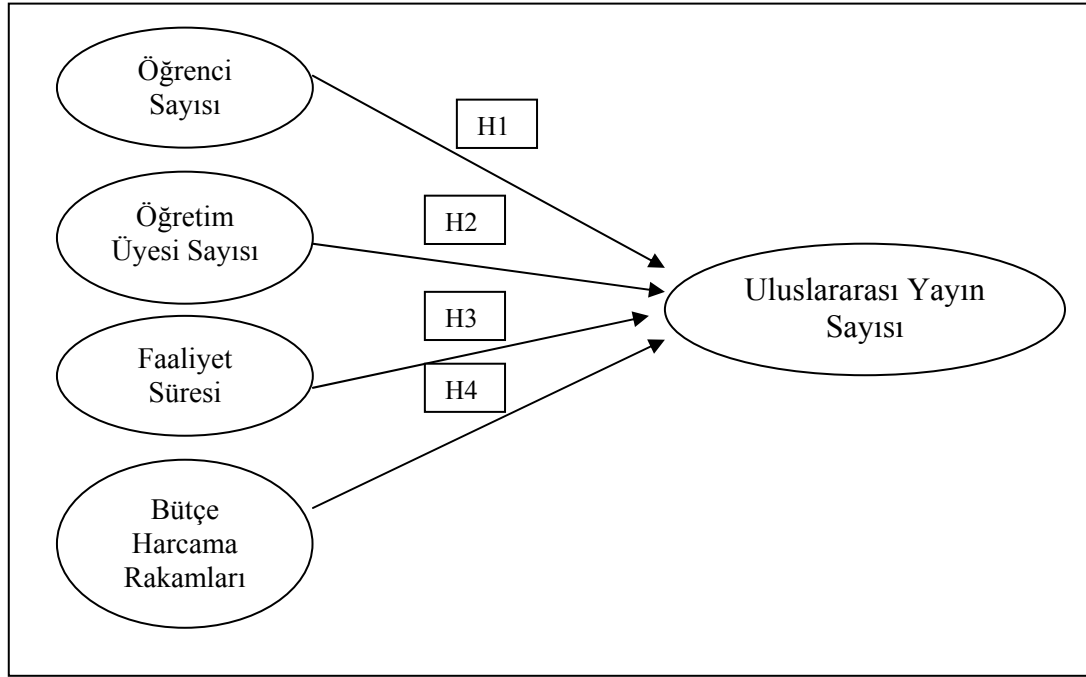
Bu amaç doğrultusunda araştırma yukarıdaki bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait 2005-2008 yılları arasındaki veriler ışığında gerçekleştirilmiştir.

3.7.3. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına uygun olarak kavramsal bir model geliştirilmiş ve bu model üzerinde değişkenler arası ilişkiler şekiller yardımıyla sembolize edilerek, kurulan hipotezler verilmiştir. Araştırmanın kavramsal modeli aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil incelendiğinde performans kriterinin dört temel boyutu ve uluslararası yayın sayısı değişkeni görülmektedir. Performans değişkeninin göstergeleri olan öğrenci sayısı, öğretim üyesi sayısı, faaliyet süresi ve bütçe harcama rakamları ile uluslararası yayın sayısı değişkenleri arasındaki ilişkiler tek yönlü oklar ile gösterilmiştir. Bu tek yönlü oklar aynı zamanda araştırmanın temel hipotezlerini oluşturmaktadır.

Şekil 1: Araştırmanın Kavramsal Modeli

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak, kavramsal modelde de gösterildiği gibi araştırma hipotezleri aşağıdaki gibi geliştirilmiştir.

H1= Toplam öğrenci sayısının performans kriteri olan yabancı yayın sayısı üzerinde etkisi vardır.

H2= Toplam öğretim üyesi sayısının performans kriteri olan yabancı yayın sayısı üzerinde etkisi vardır.

H3= Faaliyet süresinin performans kriteri olan yabancı yayın sayısı üzerinde etkisi vardır.

H4=Bütçe gerçekleşme (harcama) rakamlarının performans kriteri olan yabancı yayın sayısı üzerinde etkisi vardır.

3.7.4. Veri Toplama Aracı

Analizde kullanılan değişkenlere ait ölçekler somut verilere dayalı oransal ölçeklerden ibarettir. Bu somut verilere ise Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Yükseköğretim Kurulu, Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin resmi sitelerinden ulaşılmıştır. Aşağıdaki tabloda analizde kullanılan değişkenler ve kullanılan ölçekler yer almaktadır.

Tablo 19: Analizdeki Değişkenler ve Ölçekler

Değişkenler	Kullanılan Ölçek
Öğrenci Sayısı	Oransal Ölçek
Öğretim Üyesi Sayısı	Oransal Ölçek
Faaliyet Süresi	Oransal Ölçek
Bütçe Harcama Rakamları	Oransal Ölçek
Uluslararası Yayın Sayısı	Oransal Ölçek

3.7.5. Verilerin Analiz Yöntemi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde SPSS for Windows 15.0 (Statistical Program for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Araştırma hipotezlerinin test edilmesinde ise regresyon analizinden faydalanılmıştır.

3.7.6. Verilerin Analizi ve Bulgular

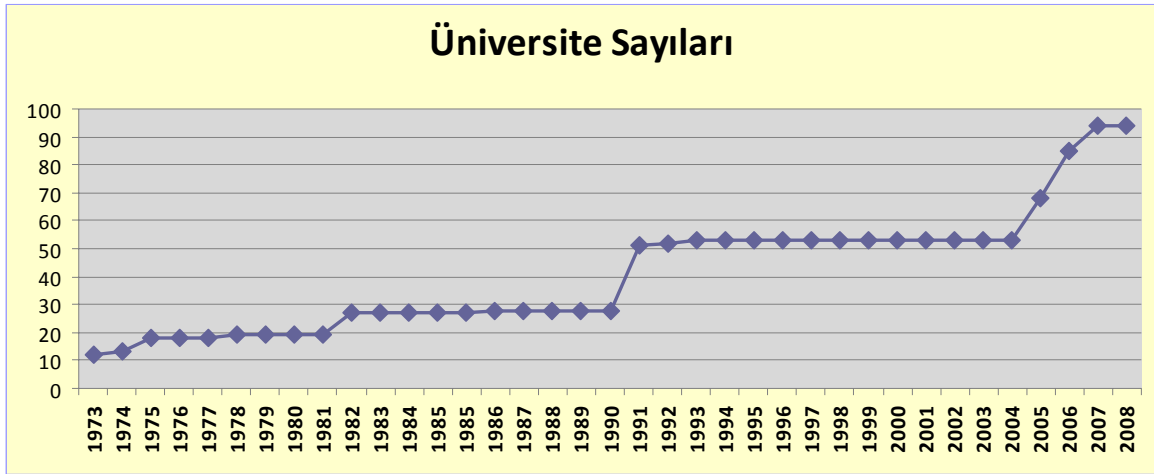
Yükseköğretim hizmetinin sunulduğu üniversiteler yıllar itibarıyla gelişerek değişime uğramaktadır. Bu durumun en somut göstergeleri; Yükseköğretim Kurulunun resmi sitesinde yayınlanan üniversite sayılarına ait rakamlar ile devlet üniversitelerine ait üniversitelerdeki öğretim üyelerinin SCI, SSCI ve AHCI düzeyindeki yayın sayıları, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğünün resmi sitesinde yayınlanan devlet üniversitelerine ait bütçe ödenekleri ve bu ödeneklerin gerçekleşme (harcama) rakamları ve yine Yükseköğretim Kurulunun hazırlayıp Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin (ÖSYM) resmi sitesinde her yıl düzenli olarak yayınladığı Yükseköğretim İstatistikleri kitabında yer alan devlet üniversitelerindeki toplam öğrenci ve öğretim üyelerine ait verilerdir.

Bu alt başlıkta yukarıda belirtilen veriler grafikler yardımıyla açıklanacak ve böylece devlet üniversiteleri tarafından sunulan yükseköğretim hizmetinin gelişimi daha somut bir şekilde analiz edilmiş olacaktır.

3.7.6.1. 1973-2009 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerinin Rakamsal Olarak Değişimi

Devlete ait üniversitelerin sayıları somut olarak 1973 yılından itibaren gözle görülür bir artışa uğramıştır.

Grafik 1: 1973-2008 Yılları Arasından Devlet Üniversitelerinin Sayılarındaki Değişim

Kaynak: <http://yogm.meb.gov.tr>

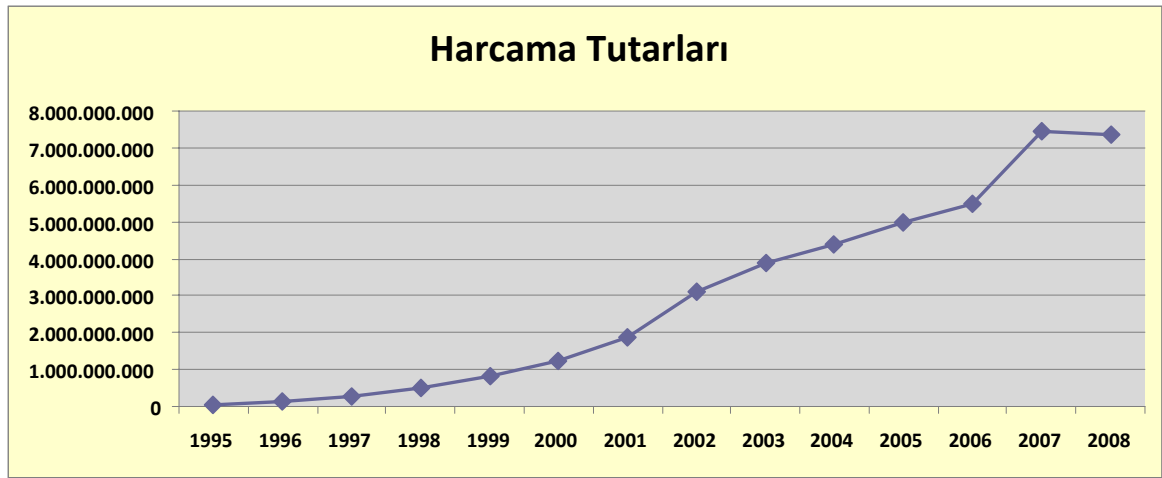
Yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi 1973 yılından itibaren devlet üniversitelerinin sayısında gözle görülen bir artış mevcuttur. Bu artışın en belirgin olarak 1991, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında kendisini göstermiştir. 1990 yılında devlete ait üniversite sayısı 28 iken 1991 yılında 51'e yükselerek neredeyse iki kat artışa uğramıştır. 2004'de 53 olan devlet üniversitesi sayısı 2005'de 68, 2006'da 85 ve 2007 yılında da 94'e yükselmiştir.

Son yıllardaki bu değişimin en büyük sebebi olarak mevcut hükümetin her ilde bir üniversite projesi gösterilebilir. Bu yaklaşımla gerçektende doğudan batıya, kuzeyden güneye ülkemizdeki tüm illerde bir üniversite kurulmuş olup öğrenci alımına başlayarak faaliyete geçmiştir. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerdeki devlet üniversitelerinin sayıları bir ile sabit kalmayarak 81 olan il sayısına paralel olarak 81 devlet üniversitesinin aksine devlete ait üniversite sayısını 94'e ulaştırmıştır.

3.7.6.2. 1995-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerinin Bütçe Ödeneklerini Harcama Rakamları

Devlete ait üniversitelerin sayısındaki artışa paralel olarak devlet tarafından yükseköğretim hizmetine ayrılmış olan bütçe ödeneklerinde de bu artışa paralel olarak bir artış meydana gelmiştir.

Grafik 2: 1995-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerinin Bütçe Ödeneklerini Harcama Rakamları

Kaynak: www.bumko.gov.tr

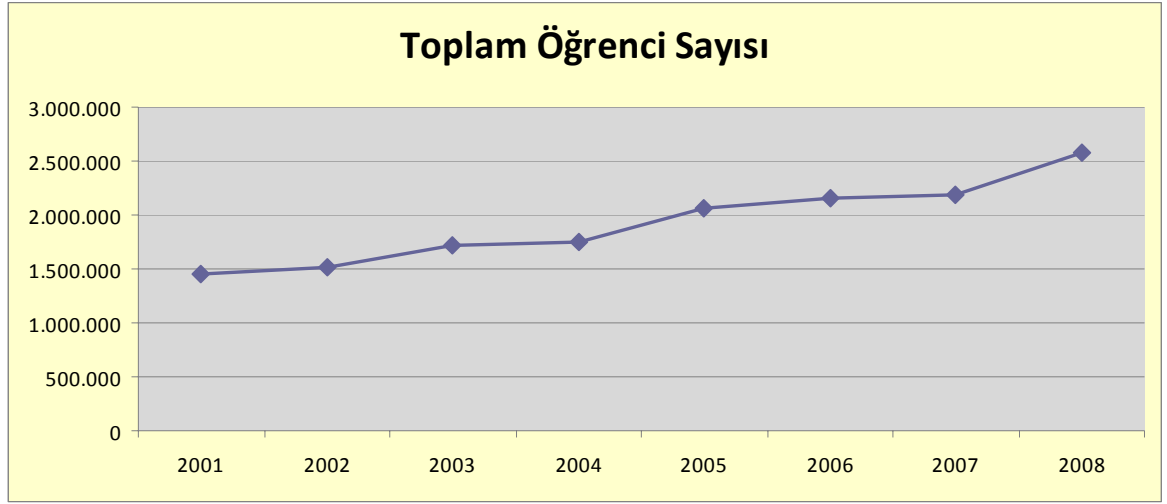
Yukarıdaki grafiğe bakarak devletin yükseköğretim hizmetine vermiş olduğu önemi üniversitelerin devlet kaynaklarından ayrılan bütçe ödeneklerini harcama rakamları ile bir kere daha görebiliriz.

1995 yılında 57.140.612 TL olan harcama miktarı 1996'da 123.654.219 TL, 1997'de 278.295.259 TL, 1998'de 496.431.839 TL, 1999'da 828.599.010 TL, 2000'de 1.253.531.414 TL, 2001'de 1.871.369.116 TL, 2002'de 3.101.809.386 TL, 2003'de 3.881.439.778 TL, 2004'de 4.399.111.264 TL, 2005'de 4.972.155.100 TL, 2006'da 5.507.019.000 YTL, 2007'de 7.469.144.000 YTL ve 2008'de 7.353.534.000 YTL olarak gerçekleşmiştir.

3.7.6.3. 2001-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerindeki Öğrenci Sayıları

Devlet tarafından kurulan yeni üniversitelere paralel olarak yükseköğretim hizmetinden faydalanan öğrencilerin sayısında da bir artış meydana gelmiştir.

Grafik 3: 2001-2008 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinde Okuyan Öğrenci Sayıları

Kaynak: www.osym.gov.tr

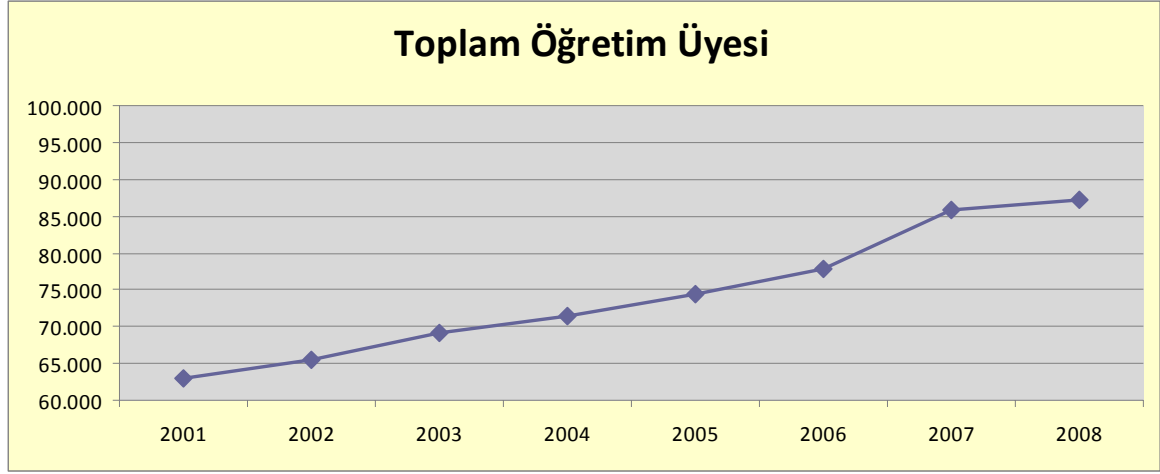
2001-2008 yılları arasında devlet üniversitelerinde okuyan öğrencilerin sayılarını gösteren yukarıdaki grafik aynı zamanda ülkemizin eğitim seviyesinin ne derece artışa uğradığının da bir göstergesidir. Bu artışla beraber bu hizmetten yararlanan bireylerin kazanımları dışında toplum olarak ta yükseköğretim hizmetinin sosyal bir gelişime katkı sağladığını söyleyebiliriz.

2001 yılında devlet üniversitelerinde okuyan öğrenci sayısı 1.454.953 iken 2002’de 1.510.528, 2003’de 1.722.640, 2004’de 1.752.297, 2005’de 2.055.973, 2006’da 2.155.033, 2007’de 2.186.486 ve 2008’de 2.571.254’e yükselmiştir.

3.7.6.4. 2001-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerindeki Öğretim Üyelerinin Sayıları

Üniversite ve bu üniversitelerdeki öğrenci sayılarındaki hızlı artış aynı doğrultuda öğretim üyesi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda açılan yeni üniversitelerdeki yeni bölümler ile önceki yıllarda faaliyette bulunan üniversitelerde açılan ikinci öğretim programı ile öğretim üyesi ihtiyacı daha da artmıştır.

Grafik 4: 2001-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerindeki Öğretim Üyesi Sayısı

Kaynak: www.osym.gov.tr

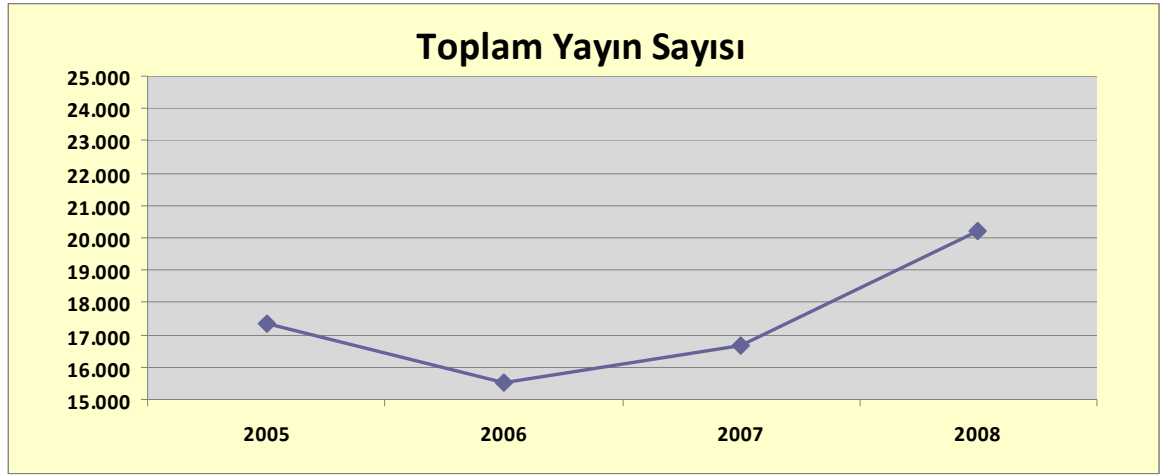
Devlete ait üniversitelerdeki öğretim üyesi sayılarının gösterildiği yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere devlete ait toplam üniversite ve bu üniversitelerdeki öğrenci sayısındaki artışa paralel olarak talebi karşılamaya yönelik öğretim üyesi sayısında da bir artış meydana gelmiştir.

2001 yılında 63.029 olan öğretim üyesi sayısı 2002 yılında 65.411, 2003’de 69.240, 2004’de 71.415, 2005’de 74.307, 2006’da 77.871, 2007’de üniversite sayısının da 94’e ulaşmasıyla 85.802’ye ve 2008’de de 87.300’e ulaşmıştır.

3.7.6.5. 2005-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerinde İstihdam Edilen Öğretim Üyelerine Ait SCI, SSCI ve AHCI Yayın Sayıları Toplamı

Tezin son kısmında yapılacak olan üniversitelere ait bütçe harcamaları, faaliyet süresi, öğretim üyesi sayısı ve öğrenci sayıları ile performans ilişkisini incelemek amacıyla elde edilen rakamlara ilişkin veriler aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 5: 2005-2008 Yılları İtibariyle Devlet Üniversitelerinde İstihdam Edilen Öğretim Üyelerine Ait SCI, SSCI ve AHCI Yayın Sayıları Toplamı

Kaynak: www.yok.gov.tr

2005 yılında 17.355 olan SCI, SSCI ve AHCI türündeki devlet üniversitelerinde istihdam edilen öğretim üyelerine ait toplam yayın sayısı, 2006'da 15.517, 2007'de 16.671, 2008'de ise 20.184 olarak gerçekleşmiştir.

3.7.7. Regresyon Analizi

Araştırmanın bu aşamasında araştırma hipotezlerinin test edilebilmesi için regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi bir bağımlı değişken ile bir ya da birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkileri test eden istatistiksel bir tekniktir (Nakip, 2003: 290). Regresyon modelinde bir bağımlı ve bir bağımsız değişken var ise basit regresyon analizi, bir bağımlı ve birden fazla bağımsız değişken var ise çoklu regresyon analizi olarak adlandırılmaktadır (Kurtuluş, 1998: 390).

Bu modelde yükseköğretim hizmetinin sunulduğu devlet üniversitelerindeki performansı ölçmeye yönelik kullanılan en somut veri olan öğretim üyelerinin uluslararası yayınlanmış yayın sayıları bağımlı değişken iken, performansı etkileyecek olan bağımsız değişkenler olarak üniversitelere ayrılan bütçe ödeneklerinin gerçekleşme (harcama) rakamları, bu üniversitelerdeki öğretim üyesi sayıları, yine bu üniversitelerdeki öğrenci sayıları ve bu üniversitelerin faaliyet süresi kabul edilmiştir. Bu arada değişkenlerin doğrusallığına bakılmış ve Scatterplot çizilmiştir. Çizilen grafiğe göre verinin doğrusal olmadığı görülmüştür. Verinin doğrusallaştırılması için 1. dereceden logaritması alınmıştır. Logaritması alınan veriler sonucunda uygulanan regresyon analizinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 20: Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Beta(Standardize Edilmiş Katsayılar)	T	Anlamlılık (Sig.)	R	R ²	F	Sig. F	Sonuç
Regresyon Modeli								
Sabit	-3.093	-6.274	0,000					
Toplam Yayın Sayısı- Öğrenci Sayısı	-0.35	-0.881	0.379					Ret*
Toplam Yayın Sayısı- Öğretim Üyesi Sayısı	0.659	9.118	0.000					Kabul
Toplam Yayın Sayısı- Bütçe Gerçekleşme (Harcama) Rakamları	0.54	1.738	0.083					Kabul**
Toplam Yayın Sayısı- Faaliyet Süresi	0.26	4.246	0.000					Kabul
				0.903	0.815	284.266	0.000	

* % 5-10 anlamlılık düzeyinde ret edilmiştir.

** % 5 anlamlılık düzeyinde ret, %10 anlamlılık düzeyinde kabul edilmiştir.

Araştırma amaçlarına uygun olarak geliştirilen hipotezler regresyon modeline dönüştürüldüğünde yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır. Tabloda regresyon sonuçları ve hipotezlerin değerlendirmelerine ilişkin sonuçlar verilmiştir. İlk olarak regresyon analizinde kurulan modelin istatistiksel olarak geçerliliği ve anlamlılığı test edilmiştir. Modelin geçerliliğini ve anlamlılığını test eden ANOVA analizi sonuçlarına bakıldığında (Albayrak, 2006: 252), F değerinin ($F=284.266$) ± 1.65 'den büyük olduğu ve anlamlılık değerleri olan p değerinin 0,10'den küçük ($p=0,000$) olduğu görülmektedir. Bu durumda kurulan model istatistiksel olarak geçerli ve anlamlı modeldir.

Modelin geçerliliği analiz edildikten sonra model için tüm değişkenlerin (bağımsız değişkenlerin) toplam uluslararası yayın sayısı (bağımlı değişken) ile arasındaki ilişkiyi gösteren regresyon katsayıları olan R ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki değişimini açıklayan R^2 değerlerine bakılmıştır (Kalaycı, 2009: 267). Modelde R değeri 0,903 ve R^2 değeri 0,815 olarak hesaplanmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin %81.5'ini açıkladığı bu modelde geriye kalan %18.5'lik kısım ise hata terimi vasıtasıyla modele dahil etmediğimiz değişkenler tarafından açıklanır. Bu durumda modelde bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Diğer bir anlatımla, bağımsız değişkenler olan toplam öğrenci sayısı, toplam öğretim üyesi sayısı, bütçe gerçekleşme (harcama) rakamları ve faaliyet süresi ile toplam uluslararası yayın sayısı olan performans kriteri değişkeni arasında yüksek düzeyde bir ilişki söz konusudur. Yine R^2 değerine bakıldığında bağımsız değişkenlerin performans kriteri olan toplam uluslararası yayın değişkeninin değişiminin yüksek bir miktarını açıkladığını söyleyebiliriz.

Tablodan görülebileceği gibi sabit terimi -3.093 olarak bulunmuştur. Bunun anlamı bağımsız değişkenlerin sıfır olması durumunda bağımlı değişken olan toplam uluslararası yayın sayısının -3.093 birim değişeceğini ifade etmektir.

Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin kuvvetini ve yönünü gösteren Beta katsayısına göre, toplam öğretim üyesi sayısı ve bütçe gerçekleşme (harcama) rakamları ile bağımlı değişken olan toplam uluslararası yayın sayısı arasında pozitif yönde ve kuvvetli, faaliyet süresi ile de pozitif yönlü olmakla birlikte düşük bir etki söz konusudur. Fakat, performans kriterinin alt boyutu olan toplam öğrenci sayısı ile toplam uluslararası yayın sayısı arasında negatif yönlü ve düşük bir etki olduğu gözlemlenmiştir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini daha açık bir şekilde ifade edebilmek için aşağıdaki açıklamaları yapmakta fayda vardır.

- ✓ Toplam öğrenci sayısına ait parametre değeri -0.35'dir. Bunun anlamı, öğrenci sayısındaki bir birimlik artış toplam yayın sayısını 0.35 birim azaltmaktadır.
- ✓ Toplam öğretim üyesi sayısına ait parametre değeri 0.659'dur. Bunun anlamı, öğretim üyesi sayısındaki bir birimlik artış toplam yayın sayısını 0.659 birim artırmaktadır.

- ✓ Bütçe gerçekleşme (harcama) rakamlarına ait parametre değeri 0.54'dür. Bunun anlamı, bütçe gerçekleşme rakamlarındaki bir birimlik artış toplam yayın sayısını 0.54 birim artırmaktadır.
- ✓ Devlet üniversitelerinin faaliyet sürelerine ait parametre değeri 0.26'dır. Bunun anlamı, faaliyet süresindeki bir birimlik artış toplam yayın sayısını 0.26 birim artırmaktadır.

Toplam öğrenci sayısı ile bağımlı değişken olan toplam uluslararası yayın sayısı arasında ters yönlü bir ilişki mevcuttur. Çünkü standardize edilmiş β değeri (-0.35) ve anlamlılık düzeyi de (0.379) olarak tespit edilmiştir. %10 anlamlılık düzeyine (hata payı) göre büyük olduğu için bu değişken analizlerde mantıklı bir biçimde kullanılamayacaktır. Bu durumda “Toplam öğrenci sayısının performans kriteri olan yabancı yayın sayısı üzerinde etkisi vardır” şeklindeki H1 hipotezi ret edilmiştir.

Toplam öğretim üyesi sayısı ile bağımlı değişken olan toplam uluslararası yayın sayısı arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Çünkü standardize edilmiş β değeri (0.659) ve anlamlılık düzeyi de (0.000) olarak tespit edilmiştir. %5 anlamlılık düzeyine (hata payı) göre analizlerde kullanılacak kadar güçlü bir ilişki vardır. Bu durumda “Toplam öğretim üyesi sayısının performans kriteri olan yabancı yayın sayısı üzerinde etkisi vardır” şeklindeki H2 hipotezi kabul edilmiştir.

Faaliyet süresi ile bağımlı değişken olan toplam uluslararası yayın sayısı arasında aynı yönlü bir ilişki mevcuttur. Çünkü standardize edilmiş β değeri (0.26) ve anlamlılık düzeyi de (0.000) olarak tespit edilmiştir. %5 anlamlılık düzeyine (hata payı) göre analizlerde kullanılacak kadar güçlü bir ilişki vardır. Bu durumda “Faaliyet süresinin performans kriteri olan yabancı yayın sayısı üzerinde etkisi vardır” şeklindeki H3 hipotezi kabul edilmiştir.

Bütçe gerçekleşme (harcama) rakamları ile bağımlı değişken olan toplam uluslararası yayın sayısı arasında aynı yönlü bir ilişki mevcuttur. Çünkü standardize edilmiş β değeri (0.54) ve anlamlılık düzeyi de (0.083) olarak tespit edilmiştir. %10 anlamlılık düzeyine (hata payı) göre küçük olduğu için aralarında güçlü bir ilişki vardır. Bu değişken bağımlı değişkendeki değişiklikleri açıklamada kullanılabilecektir. Bu durumda

“Bütçe gerçekleşme (harcama) rakamlarının performans kriteri olan yabancı yayın sayısı üzerinde etkisi vardır” şeklindeki H4 hipotezi de kabul edilmiştir.

Bu durumda H2, H3 ve H4 hipotezleri kabul edilmiş, H1 hipotezi ise ret edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde yükseköğretim hizmeti devlet ve vakıf üniversiteleri olmak üzere iki elden yürütülmektedir. Fakat hem devlette hem de vakıflarda gözlemlenen temel amaç, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, Türk milletinin ahlaki ve manevi değerlerini taşıyan, toplum yararlarını kişisel çıkarlarından üstün tutan, Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı sorumluluklarını bilen, geniş bir dünya görüşüne sahip bireyler yetiştirmektir. Ayrıca, Türk Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak, refah ve mutluluğunu artırmak amacıyla; ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak ve hızlandıracak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamaktır.

Yükseköğretim kurumlarının yukarıdaki sayılan amaçları gerçekleştirmesi gerek ülkedeki yükseköğretim sistemi gerekse ülkedeki üniversitelerin performanslarıyla alakalı olabilmektedir.

Ülkemizde yükseköğretim hizmetinin finansmanı konusunda devletin direkt olarak üniversitelerin bütçelerine aktarmış oldukları ödenekler yalnız başına kalıyormuş gibi görünse de dolaylı yoldan birçok kurum ve kuruluşun bu hizmetin finansmanına katkısı bulunmaktadır. Bu kurum ve kuruluşların önde gelenleri; Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, Tübitak, Dernek ve Vakıflar, Özel Şirketler ve Ticari Bankalardır. Özellikle Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu öğrencilerin barınma, sosyal yaşantı, beslenme ve öğrenimlerini sürdürmeleri için kredi ve burslarla gerekli finansal kaynağın sağlanmasında baş rol oynamaktadır. Yine Tübitak'da başarılı öğrencilere sağlamış olduğu finansal katkıyla hem öğrencileri başarıya teşvik etmekte hem de yükseköğretim hizmetinin finansmanına katkı sağlamaktadır.

Devlet ve vakıf üniversitelerinin finansman kaynakları da bu çalışmada incelenen bir diğer konudur. Yapılan inceleme sonucunda, devlet üniversitelerinde devletin üniversitelere aktarmış olduğu ödenekler, vakıf üniversitelerinde ise öğrencilerden alınan öğrenim ücretler ilk sırada yer almaktadır.

Bu çalışma ile ülkemizde devlete ait yükseköğretim kurumlarının performansını ölçülmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda devlet üniversitelerine ayrılan bütçe ödeneklerinin yıl sonu gerçekleşme rakamları, toplam öğretim üyesi ve öğrenci sayısı ile üniversitelerin faaliyet sürelerinin üniversitelerin performans kriteri olarak kabul edilen devlete ait üniversitelerin yayınlamış oldukları uluslararası yayın (SCI, SSCI, AHCI) sayıları üzerindeki etkileri ölçülmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda 2005-2008 yıllarına ait yukarıda sayılan veriler hazırlanarak regresyon analizi uygulanmış ve sayılan dört değişkenin (devlet üniversitelerine ait yıl sonu bütçe gerçekleşme rakamları, üniversitelerin faaliyet süreleri, toplam öğretim üyesi sayısı ve toplam öğrenci sayısı) performans kriteri olarak kabul edilen toplam uluslararası yayın üzerindeki etkileri ölçülmeye çalışılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre;

- ✓ Bağımsız değişkenlerden ***öğrenci sayısındaki*** bir birimlik artış bağımlı değişken olan toplam yayın sayısını 0.35 birim azaltmaktadır. Yani, öğrenci sayısı ile bağımlı değişken arasında ters yönlü bir ilişki vardır.
- ✓ Bağımsız değişkenlerden ***öğretim üyesi sayısındaki*** bir birimlik artış toplam yayın sayısını 0.659 birim artırmaktadır. Yani, öğretim üyesi sayısı ile bağımlı değişken arasında güçlü ve doğru yönlü bir ilişki vardır.
- ✓ Bağımsız değişkenlerden ***bütçe gerçekleşme rakamlarındaki*** bir birimlik artış toplam yayın sayısını 0.54 birim artırmaktadır. Yani, bütçe gerçekleşme rakamları ile bağımlı değişken arasında doğru yönlü ve orta seviyede bir ilişki mevcuttur.
- ✓ Bağımsız değişkenlerden ***faaliyet süresindeki*** bir birimlik artış toplam yayın sayısını 0.26 birim artırmaktadır. Yani, devlet üniversitelerinin faaliyet süresi ile bağımlı değişken arasında doğru yönlü fakat çok güçlü olmayan bir ilişki mevcuttur.

Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki anlamlılık düzeylerini gösteren Anlamlılık (Significant) değerleri incelendiğinde ise toplam öğrenci sayısı hariç diğer bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenle anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Fakat burada dikkat edilmesi

gereken bir nokta vardır. Bağımsız değişkenlerden toplam öğretim üyesi sayısı ve faaliyet süresi bağımlı değişkenle %0 hata payında anlamlı iken, bütçe gerçekleşme rakamları %10 hata payında anlamlı, %5 hata payında anlamsız bir ilişkiye sahiptir. Toplam öğrenci sayısı ise %37.9 hata payıyla ne %5 nede %10 hata payında anlamlıdır.

Yine yapılan regresyon analizi sonuçlarına bakarak çıkarılabilecek bir diğer sonuç ise, analizde tüm bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenle arasındaki ilişkiyi gösteren katsayı olan R (%90.3) katsayısına göre güçlü bir ilişkinin varlığıdır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki değişimi açıklayan R^2 (%81.5) değeri de güçlü bir ilişkinin göstergesidir. 0.815 olan R^2 değerine göre, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin %81.5'ini açıkladığı bu modelde geriye kalan %18.5'lik kısım ise hata terimi vasıtasıyla modele dahil etmediğimiz değişkenler tarafından açıklanmaktadır.

Regresyon analizi elde edilen -3.093 sabit terimi ise, bağımsız değişkenlerin sıfır olması durumunda bağımlı değişken olan toplam uluslararası yayın sayısının -3.093 birim değişeceğini ifade etmektedir.

Çalışma sonucunda yükseköğretim hizmetinin performansının ve kalitesinin artırılması için toplam öğretim üyesi sayısı ile üniversitelere ayrılan bütçe ödeneklerinin artırılması gerektiği ve üniversitelerin faaliyet süreleriyle performansları arasında doğru yönlü bir ilişkinin varlığı sonucuna ulaşılmıştır. Üniversitelerde okuyan öğrenci sayısı ile performans arasında ise ters yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, öğretim üyelerinin sayılarını artırarak, öğrenci sayısındaki artışı kontrol altına alıp üniversiteleri geliştirerek üniversitelerin performansları artırılabilir.

Son olarak, bu tür çalışmaların ve değerlendirmelerinin belli aralıklarla ve bilimsel yöntemlerle tekrarlanması gerekmektedir. Böylece üniversitelerin performansının gelişimi için hangi bağımsız değişkenin daha fazla önem arz ettiği konusunda bilgi sahibi olunabilecektir.

Bu konuda araştırma yapacak olan diğer araştırmacıların böyle bir çalışmayı daha uzun bir araştırma süresinde yapması da ayrıca önerilecek önemli bir konudur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Akdoğan, Abdurrahman (2006), **Kamu Maliyesi**, Genişletilmiş 11. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Aktan, Coşkun Can (2003), **Kamu Ekonomisi ve Kamu Maliyesi**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İzmir: Birleşik Matbaacılık.

————— (2002), **Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Bir Piyasa Başarısızlığı Nedeni Olarak ‘Gelir Dağılımında Adaletsizlik Ve Yoksulluk’ Sorunu: -Kamu Ekonomisinin Rolü Ve Kamu Politikası Araçları**, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.

Alaşahin, Mustafa Kemal (2007), **Üniversite Bütçelerinin Analizi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Albayrak, Ali Sait (2006), **Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şirk.

Ata, H. Ali (1998), **Yükseköğretim Finansman Sorunu ve Yeniden Yapılanma**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydoğan, Kürşat (2009), “ Yükseköğretimin Finansmanı: Dünyadaki Uygulama ”, Yükseköğretim Çalıştayı, İstanbul.

Bekmez, Selahattin ve diğerleri (2009), “Beşeri Sermayenin Türkiye’de Bölgeler Arası Ekonomik Gelişme Açısından Önemi”, **TİSK AKADEMİ**, 4 (7), 68-81.

Bilgin, Vedat (2009), **Türkiye’de Üniversite Sorunu ve Üniversite Çalışanları Üzerine Bir Araştırma**, Ankara: TÜRK EĞİTİM-SEN.

Bulutoğlu, Kenan (2003) , **Kamu Ekonomisine Giriş: Demokraside Ekonomik Bir Kuramı**, 6. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Damar, Emrullah (2000), “Vakıf Üniversiteleri Öğrencilerden Alınan Ücretlerden KDV Tahsilinin Gerekip Gerekmeyeceği”, www.archive.ismmmo.org.tr/.../13%20%2050%20EMRULLAH%20DAMAR.doc (10.02.2010).

Demir, Evrim (2006), **İlköğretim Hizmetinin Özel ve Kamu Kesimince Sunulmasının Etkinliğinin Ölçülmesi ve Denizli Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Devlet Memurları Kanunu (1965), **T.C. Resmi Gazete**, 12056, 23 Temmuz 1965.

Dura, Cihan ve diğerleri (2004), Beşeri Sermaye Açısından Türkiye’nin Avrupa Birliği Karşısındaki Kalkınma Seviyesi, Üçüncü Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir, 25-26 Kasım 2004.

EC (2004), “Projects in Economics of Education, The Financing of Higher Education in Europe”, http://ec.europa.eu/education/policies/2010/studies/financing3_en.pdf (14. 03.2010).

Edizdoğan, Nihat (1998), **Kamu Bütçesi**, 4. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.

Emlak Vergisi Kanunu (1970), **T.C. Resmi Gazete**, 13576, 11 Ağustos 1970.

Erdem, Ali Rıza (2006), “Dünyadaki Yükseköğretimin Değişimi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15, 299-314.

Erdoğan, Öner (2005), “Vakıf üniversitelerinin Katma Değer Vergisi Mükellefiyeti”, **Yaklaşım Dergisi**, 154, 32-38.

Ergen, Zuhale (2006a), “Yükseköğretim Finansmanında Öğrenci Borçlanma Yöntemi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15 (1), 133-150.

————— (2006b), “Yükseköğretim Karma Malının Niteliği ve Finansmanı Üzerine”, **Sosyo-Ekonomi Dergisi**, 3, 11-24.

Erol, Ahmet (2007a), “Vakıf Üniversitelerinin KDV Karşısında Durumu-II”, **Yaklaşım Dergisi**, 177, 32-37.

————— (2007b), “Vakıf Üniversitelerinin KDV Karşısında Durumu-I”, **Yaklaşım Dergisi**, 176, 36-40.

Gürüz, Kemal (2003), **Dünya’da ve Türkiye’de Yükseköğretim-Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri**, 2. Baskı, Ankara: ÖSYM Yayınları.

Hacıfazlıoğlu, Özge (2006), **Avrupa Birliği Yükseköğretim Kalite Göstergeleri Ve Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

IAU (2010), “Structure of Higher Education in Canada”, <http://www.iau-iau.net/onlinedatabases/pdf/Canada.pdf>, 10.03.2010.

Jonstone, D.Bruce (2009) , “ Financing Higher Education: Who Pays and Other Issues”, <http://gse.buffalo.edu/org/IntHigherEdFinance/> , (09.03.2010).

Jonstone, D.Bruce ve Marcucci Pamela (2007), “Worldwide Trends in Higher Education Finance: Cost-Sharing, Student Loans, and the Support of Academic Research”, http://gse.buffalo.edu/org/IntHigherEdFinance/files/Publications/foundation_papers/%282007%29_Worldwide_Trends_in_Higher_Education_Finance_CostSharing_%20Student%20Loans.pdf (09.03.2010).

————— (2009), “Student Loans in International Context: A Premier”, <http://gse.buffalo.edu/org/IntHigherEdFinance/> , (09.03.2010).

- Kalaycı, Şeref (2009), **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 4. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şirk.
- Karacan, Ali Rıza (2004), “Türkiye ve Bazı Ülkelerde Yükseköğretim Kurullarının Temel İşlevi ve Merkezi Düzenlemeye Karşı Üniversitelerin Kurumsal Özerklik Beklentileri”, **Ege Üniversitesi Dergisi**, 4 (2), 1-13.
- Karagül, Mehmet (2003), “Beşeri Sermayenin Ekonomik Büyümeyle İlişkisi ve Etkin Kullanımı”, **Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 5, 79-90.
- Karataş, Süleyman (2006), **Türkiye’de Yükseköğretim Finansman Politikaları ve Kurum Başarısına Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karatürk, Kasım (2006), “Yükseköğretimin Finansmanı”, **Milli Eğitim Dergisi**, 171, 219-242.
- Katma Değer Vergisi Kanunu (1984), **T.C. Resmi Gazete**, 18563, 25 Ekim 1984.
- Kesik, Ahmet (2003), **Yükseköğretimde Yeni Bir Finansman Modeli Önerisi: Bütünsel Model**, Maliye Bakanlığı APK Kurulu Yayını, No: 2003/362, Ankara.
- Keskin, İlker (2001), **Türkiye’de Eğitimin Kamu – Ekonomi Politikası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, Hakan (2007), “Eğitim Sisteminin Finansmanı”, **Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitimi Fakültesi Dergisi**, 20, 39-50.
- KTÜ (2010), “ Karadeniz Teknik Üniversitesi Öz Değerlendirme Raporu”, http://www.ktu.edu.tr/enformasyon/duyuru/KTU-Ozdegerlendirme_raporu.pdf (15.02.2010).

Kurtuluş, Kemal (1998), **Pazarlama Araştırmaları**, Genişletilmiş 6. Baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

Küçük, Şaban (2007), “Yükseköğretim Öğrenci Harçları”, **Yaklaşım Dergisi**, 154, 80-83.

Küçükcan, Talip ve Gür, Bekir S. (2009), **Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz**, Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı.

MEB (2008), “Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim”, http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2008_2009.pdf (15.02.2010).

Meriç, Metin (1995), **Türkiye’de Yükseköğretim Hizmetlerinin Finansmanına Alternatif Yaklaşımlar**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

————— (1998), “Türkiye’de Yükseköğretimde Finansman Sorunu”, **Dokuz Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, 13 (1), 49-66.

Musgrave, Richard A. (2004), **Kamu Maliyesi Teorisi: Kamu Ekonomisi Alanında Bir inceleme**, (Çev. Orhan Şener-Yaşar Methibay), Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Mutlu, Latif (2005), Yükseköğretim Talebinin Karşıllanması İçin Kaynak Araştırma Sonuç Raporu, <http://www.latifmutlu.com/projeler/yeniyuksekokretimsistemi.pdf> (10.04.2010).

Mutlu, S. Nihal (2008), **Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretim: “Kurum Tipleri ve Genel Amaçları”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nadaroğlu, Halil (1998), **Kamu Maliyesi Teorisi**, 10. Baskı, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım A.Ş.

Nakip, Mahir (2003), **Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar**, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

OECD (2007), **Financing Higher Education In The United States**, No. 584, Fransa: OECD Yayınları

_____ (2009), “Education at a Glance 2009 OECD Indicators”, <http://www.oecd.org/dataoecd/41/25/43636332.pdf> (18.04.2010).

Özdemir, Ercüment (2006), **Çevre Sorunlarının Ekonomik Niteliği Bağlamında Dışsalılıkların Ortadan Kaldırılması(Orman Kaynaklarının Dışsal Faydalarının İçselleştirilmesi)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pasinlioğlu, Yahya (2002), **Yükseköğretimde Yurtkur**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pehlivan, Osman (2003) , **Kamu Maliyesi**, Trabzon: Derya Kitabevi.

_____ (2009), **Vergi Hukuku-Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi**, Trabzon: Derya Kitabevi.

REFERANS (2007), “Yükseköğretim Kurulu Vakıf Üniversiteleri Raporu” http://www.referansgazetesi.com/UPLOAD/haber/dokuman/2007/12/yok_vakif_rap.pdf,(15.02.2010).

Söyler, İlhami (2008), “Eğitim Hizmetleri Bağlamında Vakıf Üniversitelerinin Finansal ve Vergisel Sorunları”, **Maliye Dergisi**, 154, 52-76.

Stuchtey, Tim H (2008), “Germany’s Struggle with University Tuition Fees”, <http://www.aicgs.org/analysis/c/stuchteyo61308.aspx>, (09.03.2010).

Tek, Zuhâl (1987), **Türk Yükseköğretiminde Maliyet – Fayda Analizi ve Harç Uygulaması**, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Yayını

Tuna, Yılmaz (2003) “ Kalkınma Planlarında Yükseköğretim”, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/tuna.htm> (15.02.2010).

Tüğen, Kamil (2005), **Devlet Bütçesi**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, İzmir: Bassaray Matbaası.

TÜSİAD (2000), **Yükseköğretim Finansmanı Yasal Düzenleme İçin Öneriler**, Yayın No: TÜSİAD-T/2000/10/287, İstanbul: TÜSİAD Yayınları.

University at Buffalo (2009), “A Brief Description of the Chinese Higher Education System”,http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Asia/China.pdf (08.02.2010).

————— (2009), “Higher Education Finance and Cost-Sharing in Japan”,http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Asia/Japan.pdf (08.02.2010).

————— (2009), “Higher Education Finance and Cost Sharing in France”,http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/France.pdf (08.02.2010).

————— (2009), “Higher Education Finance and Cost-Sharing in Germany”,http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/Germany.pdf (08.02.2010).

————— (2009), “Higher Education Finance and Cost-Sharing in Sweden”,http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/Sweden.pdf (08.02.2010).

_____ (2009), “Higher Education Finance and Cost-Sharing in the United Kingdom”, http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/Europe/United_Kingdom.pdf (08.02.2010).

_____ (2009), “Higher Education Finance and Cost-Sharing in Canada”, http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/North_America/Canada%20.pdf (08.02.2010).

_____ (2009), “Higher Education Finance and Cost-Sharing in the United States”, http://gse.buffalo.edu/org/intHigherEdFinance/files/Country_Profiles/North_America/United_States_of_America.pdf (08.02.2010).

UNESCO (2007), “Worldwide Trends in Higher Education Finance: Cost-Sharing, Student Loans, and the Support of Academic Research”, [http://UNESCO.ORG/Education/Higher Education/UNESCO Forum on Higher Education Research and Knowledge/ Papers and Publications/commissioned](http://UNESCO.ORG/Education/Higher_Education/UNESCO_Forum_on_Higher_Education_Research_and_Knowledge/Papers_and_Publications/commissioned) (10.02.2010).

URL, “ Market Efficiency, Market Failure and Government İntervention” (t.y.), <http://www.worthpublishers.com/html/staticcontent/nonstandard/include/1429206233/1429206233ch04.pdf>, (20.03.2009)

Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği (2005), **T.C. Resmi Gazete**, 26040, 31 Aralık 2005.

YÖK (2005a), **Uluslararası Yükseköğretim Konferansı**, Ankara: Meteksan A.Ş.

_____ (2005b), “Yükseköğretimin Bugünkü Durumu”, http://www.yok.gov.tr/egitim/rapor/kasim_2005/kasim_2005.zip (15.02.2010).

_____ (2007), “Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi”, www.yok.gov.tr/component?option=com_docman/task.../lang.tr/ (10.04.2010).

_____ (2009a), “Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu”, <http://www.yok.gov.tr> (10.04.2010).

_____ (2009b), “Bologna Süreci Nedir?”, <http://bologna.yok.gov.tr/index.php?page=yazi&c=1&i=3> (15.04.2010).

_____ (2009c), “Sorbonne Ortak Bildirgesi”, <http://bologna.yok.gov.tr/index.php?page=yazi&c=2&i=5> (15.04.2010).

_____ (2009d), “Leuven Bildirgesi”, <http://bologna.yok.gov.tr/index.php?page=yazi&c=2&i=85> (15.04.2010).

Yükseköğretim Kanunu (1981), **T.C. Resmi Gazete**, 17506, 6 Kasım 1981.

<http://www.bilkent.edu.tr/bilkent-tr/general/univadmin.html>, (15.02.2010).

www.bumko.gov.tr

http://www.canaktan.org/ekonomi/anayasal_iktisat/buchananlife-legacy/turkcekaynaklar/buchanan-kamusal-mallar.htm (02.03.2010).

www.dpt.gov.tr

<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1.pdf>

<http://www.etikhaber.com/content/view/21551/77/> (15.03.2010).

www.kyk.gov.tr

www.osym.gov.tr

<http://projeler.meb.gov.tr/pkm1/>

<http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF8D40DBAF123EC275> (20.03.2010).

www.tubitak.gov.tr

<http://yogm.meb.gov.tr>

www.yok.gov.tr

<http://www.yok.gov.tr/content/view/435/183/lang,tr/>, (11.02.2010).

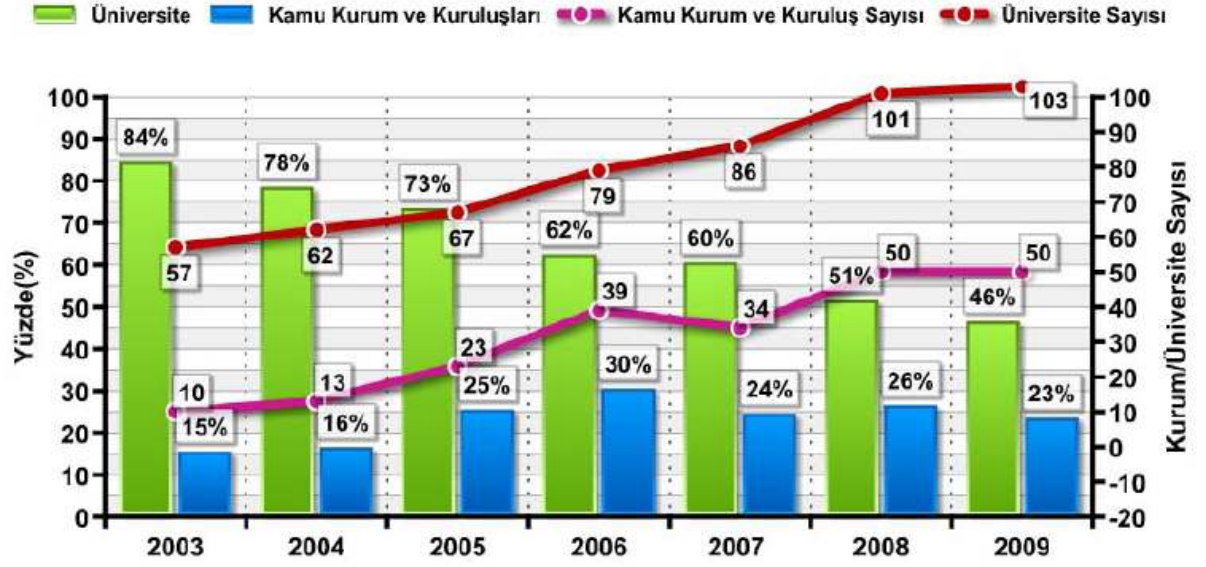
<http://www.yok.gov.tr/content/view/490/183/lang,tr/>, (11.02.2010).

www.worldbank.org

EKLER

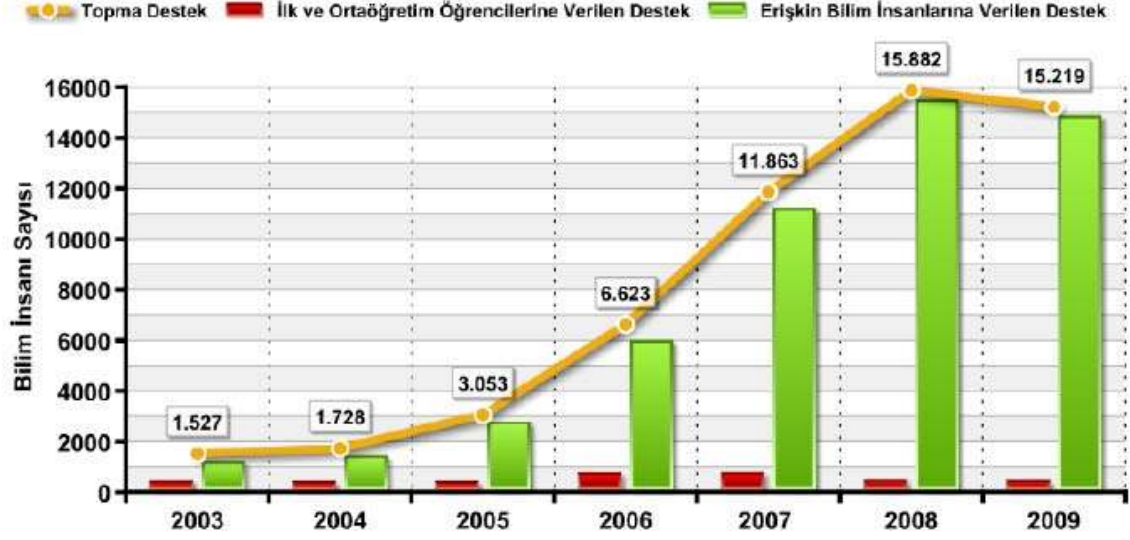
EK-1

TÜBİTAK BİDEB Tarafından Sağlanan Desteklerden Yararlanan Bilim İnsanlarının Bağlı Olduğu Üniversite ve Kamu Kurum ve Kuruluş Sayılarının Yıllara Göre Değişimi

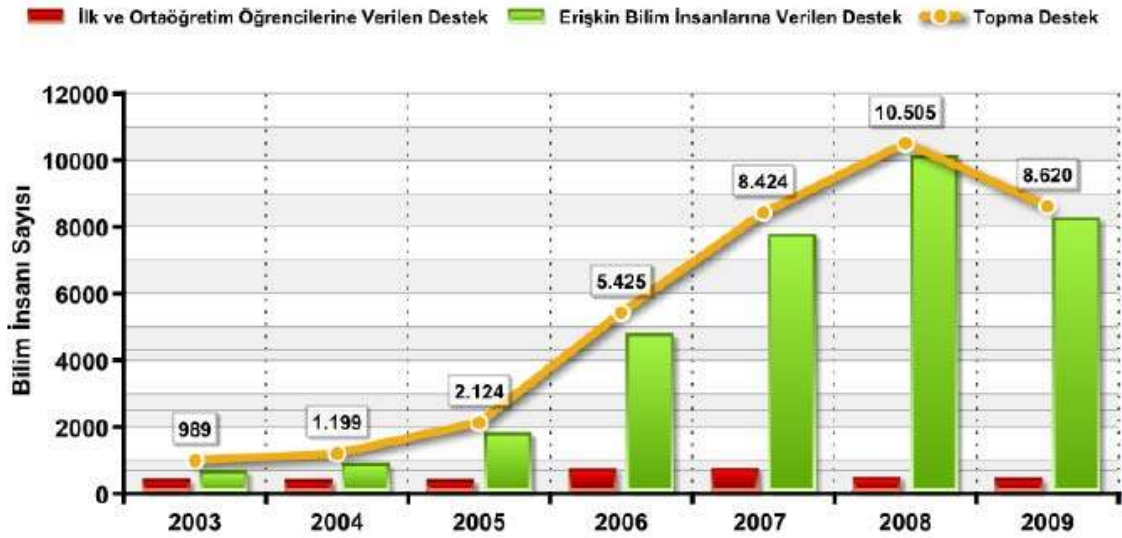

EK-2

Yıllara Göre BİDEB Tarafından Desteklenen İlgili Yıl İçinde Desteklenen Toplam Bilim İnsanı Sayısı

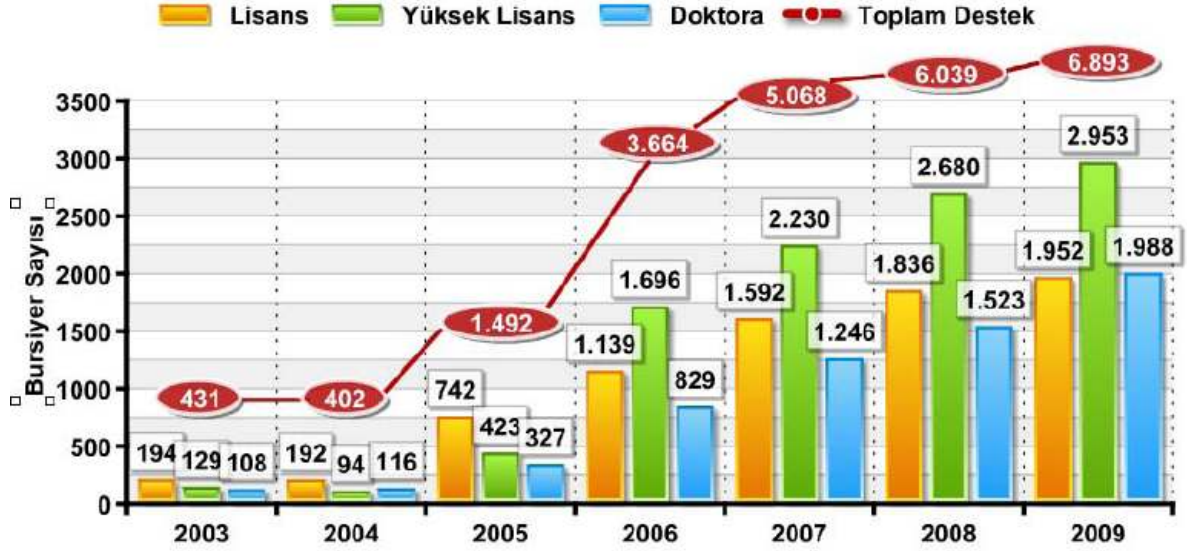
Yıllara Göre BİDEB Tarafından İlgili Yıl İçinde Desteklenmeye Başlanan Bilim İnsanı Sayısı

EK-3

TÜBİTAK BİDEB Tarafından Sağlanan Desteklerden Yararlanan Yüksek Lisans, Doktora ve Lisans Öğrencilerinin Dağılımı

(İlgili Yıl İçinde Desteklenen Toplam Bursiyer Sayısı)

EK-4

TÜBİTAK BİDEB Tarafından Sağlanan Desteklerden Yararlanan Yüksek Lisans, Doktora ve Lisans Öğrencilerinin Dağılımı

(İlgili Yıl İçinde Desteklenmeye Başlanan Bursiyer Sayısı)

EK-5

BİDEB Desteklerinden En Çok Yararlanan İlk 5 Üniversite ve Üniversitelere Verilen Toplam Destek İçindeki Destek Oranları

		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		TOPLAM	
		Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı	Kişi Sayısı	Destek Oranı
1	ODTÜ	122	18%	110	16%	109	17%	76	13%	129	16%	329	19%	874	19%	764	17%	552	16%	355	13%	3420	17%
2	BOĞAZİÇİ Ü.	29	4%	22	3%	19	3%	24	4%	29	4%	256	15%	512	11%	425	10%	342	10%	274	10%	1932	9%
3	İSTANBUL TEKNİK Ü.	50	7%	57	8%	49	8%	38	6%	41	5%	106	6%	341	7%	305	7%	199	6%	169	6%	1355	7%
4	BİLKENT Ü.	41	6%	22	3%	20	3%	21	4%	21	3%	151	9%	306	7%	306	7%	200	6%	163	6%	1251	6%
5	HACETTEPE Ü.	47	7%	61	9%	66	10%	67	11%	77	10%	79	5%	225	5%	200	5%	145	4%	124	4%	1091	5%

EK-6

TÜBİTAK Tarafından Üniversitelere Verilen Ar-Ge Destek Miktarları

Yıllar	Yürürlükte Olan Proje Sayısı	Yürürlükteki Projelerin Destek Bütçeleri *	Ortalama Proje Bütçesi**	Sonuçlanan Proje Sayısı	Yıllık Harcama*	Proje Başına Ortalama Yıllık Harcama**
2000	843	14,2	16,8	297	5,8	6,9
2001	1.001	18,9	18,9	242	8,0	8,0
2002	1.242	29,1	23,4	263	11,5	9,3
2003	1.227	34,1	27,8	370	10,8	8,8
2004	1.353	41,6	30,7	337	14,8	10,9
2005	2.353	185,5	78,8	426	81,2	34,5
2006	3.091	335,3	108,5	559	160,1	51,8
2007	3.363	497,5	147,9	907	150,2	44,7
2008	3.165	491,5	155,3	1.239	159,2	50,3
2009	2.708	414,7	153,1	1.205	135,7	50,6

* Milyon YTL, 2009 sabit fiyatlarıyla, ** Bin YTL, 2009 sabit fiyatlarıyla,

EK-7

2009 Yılında TÜBİTAK Akademik Ar-Ge Desteklerinden En Fazla Yararlanan On Üniversite (2003-2009 yılları karşılaştırması)

	Üniversite	2003 (Bin YTL)*	2009 (Bin YTL)*	2009/2003
1	ORTA DOĞU TEKNİK Ü.	1.560	10.666	7 katı
2	İSTANBUL TEKNİK U. (3)	798	9.892	12 katı
3	ANKARA Ü.	586	6.350	11 katı
4	BİLKENT Ü.	583	5.495	9 katı
5	EGE Ü. (3)	377	4.682	12 katı
6	HACETTEPE Ü.	792	4.553	6 katı
7	BOĞAZİÇİ Ü.	492	4.126	8 katı
8	İSTANBUL Ü. (1)	65	3.093	48 katı
9	DOKUZ EYLÜL Ü.	323	2.872	9 katı
10	ÇUKUROVA U. (2)	126	2.322	18 katı

* 2009 Sabit Fiyatlarıyla

EK-8**Regresyon Analizinde Kullanılan Veriler (2005)**

ÜNİVERSİTE	2005				
	Harcama (BİN TL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	231.682.475	34912	718	3712	59
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	176.725.890	15579	658	2567	46
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	245.773.791	25339	1073	4171	38
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	224.563.131	64749	745	4112	23
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	312.056.652	51845	1522	3457	72
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	135.526.186	14377	593	1800	61
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	67.009.485	8588	226	900	34
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	135.890.153	42056	409	1964	23
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	69.898.283	18450	267	1321	23
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ	33.338.633	4794	2	517	23
EGE ÜNİVERSİTESİ	190.500.923	37610	718	2882	50
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	161.872.067	35728	657	3086	23
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	80.733.644	31073	248	1393	23
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	122.504.902	39853	315	2137	30
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	164.081.904	821388	283	1626	32
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	148.020.583	70120	526	1728	30
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	90.042.639	18396	364	1495	23
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	98.539.609	28282	431	1398	27
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ	69.578.456	24849	192	1174	31
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	136.406.307	28907	432	1841	32
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	105.275.231	29818	425	1846	30
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	107.249.541	43693	285	1646	50
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	157.022.253	37515	718	2283	48
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	72.557.999	17864	306	982	30
FIRAT ÜNİVERSİTESİ	88.365.031	18811	605	1474	30
DİCLE ÜNİVERSİTESİ	82.690.936	18191	180	848	32
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	67.279.367	13636	451	1092	23
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	58.972.606	13009	155	935	18
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENS.	30.606.268	1327	106	447	13
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENS.	30.999.451	623	143	330	13
HARRAN ÜNİVERSİTESİ	55.795.163	7498	225	788	13
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	94.255.191	40040	330	1594	13
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	49.896.968	12535	157	926	13
ZONGULDAK KARAELEMAN ÜNİ.	61.175.754	19332	52	611	13
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	63.512.109	20386	319	1076	13
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	67.246.001	20421	203	1202	13
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ	40.827.322	23662	99	636	13

ÜNİVERSİTE	Harcama (BİN TL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	120.926.361	45226	253	1156	13
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	63.361.971	31899	117	1000	13
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	59.274.165	22538	170	960	13
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	59.443.445	20415	109	1062	13
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ	39.057.776	13435	180	644	13
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	62.872.340	27362	156	1039	13
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ	33.833.889	11101	131	465	13
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİ.	43.374.529	18069	128	561	13
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	40.107.513	14785	64	687	13
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ	45.857.290	25364	61	708	13
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	43.132.301	10512	220	659	13
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	42.815.484	18593	54	625	13
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİ.	54.074.816	13405	175	713	13
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	42.501.693	13327	193	751	13
OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	74.886.140	12701	192	1005	12
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	18.162.485	1985	14	275	11

EK-9**Regresyon Analizinde Kullanılan Veriler (2006)**

ÜNİVERSİTE	2006				
	Harcama (BİN YTL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	245.377	32258	904	3586	60
ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	165.901	15930	710	2570	47
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	256.340	25598	1071	4283	39
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	237.364	48143	694	4259	24
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	336.504	50224	1161	3650	73
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	151.199	15187	544	2010	62
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	75.847	8692	281	888	35
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	150.281	40932	360	1495	24
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	77.739	18793	181	1479	24
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİ.	38.357	4751	1	537	24
EGE ÜNİVERSİTESİ	209.412	38842	594	3121	51
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	192.534	36184	508	2997	24
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	82.189	21124	194	1248	24
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	139.592	39003	348	2211	31
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	144.819	868780	199	1720	33
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	170.910	74827	418	1589	31
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	87.415	18803	312	1578	24
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	104.239	25643	436	1464	28
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ	80.550	22926	165	1216	32
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	147.771	29138	364	1847	33
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	113.010	21898	457	1795	31
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	148.610	31050	312	1469	51
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	176.382	31723	448	2107	49
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	75.190	16073	329	1007	31
FIRAT ÜNİVERSİTESİ	104.827	19037	402	1491	31
DİCLE ÜNİVERSİTESİ	102.996	17867	194	1260	33
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	80.633	14740	202	1124	24
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	77.420	12515	193	980	19
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	40.122	1422	105	461	14
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	29.221	783	130	344	14
HARRAN ÜNİVERSİTESİ	64.616	8206	153	799	14
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	103.370	31350	294	1556	14
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	61.938	16101	164	991	14
ZONGULDAK KARAEMLAS ÜNİ.	76.457	20461	127	767	14
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	72.273	21043	183	1050	14
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	82.631	22610	199	1257	14

ÜNİVERSİTE	Harcama (BİN YTL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ	50.919	24218	85	673	14
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	115.398	49564	237	1307	14
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	74.966	36108	128	1095	14
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	60.133	23258	154	1085	14
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	67.371	15952	141	706	14
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ	42.574	14085	114	665	14
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	63.317	22010	159	967	14
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ	41.450	12629	83	471	14
ÇANAKKALE 18 MART ÜNİVERSİTESİ	50.546	19365	132	626	14
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	37.454	10775	94	493	14
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ	49.714	27804	54	749	14
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	54.892	11343	133	713	14
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	53.410	20559	67	716	14
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİ.	63.627	14224	168	736	14
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	46.699	13669	185	774	14
OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	79.297	13164	203	1036	13
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	21.867	2105	14	279	12
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ	1.986	8343	3	173	1
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ	2.358	6647	1	136	1
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	4.595	5617	8	478	1
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ	2.491	11974	1	174	1
UŞAK ÜNİVERSİTESİ	1.418	7899	3	142	1
RİZE ÜNİVERSİTESİ	1.649	6277	2	173	1
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ	2.305	10385	0	277	1
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ	2.198	6226	0	179	1
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ	2.467	3989	2	152	1
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ	1.541	8161	2	186	1
HİTİT ÜNİVERSİTESİ	1.783	4843	0	145	1
BOZOK ÜNİVERSİTESİ	1.123	5412	6	81	1
ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ	1.000	3886	0	68	1
ORDU ÜNİVERSİTESİ	1.025	5661	1	93	1
AMASYA ÜNİVERSİTESİ	1.410	6224	0	117	1

EK-10**Regresyon Analizinde Kullanılan Veriler (2007)**

	2007				
ÜNİVERSİTE	Harcama (BİN YTL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	323.844	28035	980	3629	61
ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	210.635	16250	692	2496	48
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	390.887	25629	1034	4345	40
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	300.107	48093	863	4352	25
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	465.842	50336	1254	5301	74
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	198.461	16295	575	2159	63
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	108.108	8463	230	1042	36
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	224.502	40322	368	2878	25
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	102.627	19063	198	1513	25
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİ.	46.445	4861	2	531	25
EGE ÜNİVERSİTESİ	269.474	38758	783	3434	52
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	239.057	36575	503	3022	25
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	99.729	16571	214	1246	25
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	171.584	37919	390	2279	32
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	260.483	899983	196	1752	34
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	282.775	68235	410	2431	32
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	128.056	19436	274	1880	25
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	125.788	24135	477	1395	29
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ	115.249	23615	209	1329	33
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	186.387	26708	381	1876	34
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	129.811	19827	472	1845	32
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	139.908	32756	352	1843	52
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	208.069	29679	422	2313	50
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	90.838	15765	267	1012	32
FIRAT ÜNİVERSİTESİ	131.565	17438	351	1479	32
DİCLE ÜNİVERSİTESİ	118.631	12569	249	1321	34
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	104.705	12374	206	1367	25
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	96.887	11284	200	934	20
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	51.054	1514	79	468	15
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	35.913	850	140	366	15
HARRAN ÜNİVERSİTESİ	84.215	8699	185	772	15
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	122.635	33271	285	1592	15
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	95.563	19291	188	1035	15
ZONGULDAK KARAEMLAS ÜNİ.	92.651	16260	192	830	15
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	99.480	22705	190	1295	15
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	104.144	24327	248	1221	15

ÜNİVERSİTE	Harcama (BİN YTL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ	65.316	24566	82	692	15
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	148.893	51173	226	1866	15
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	90.005	38505	139	1173	15
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	86.208	23030	176	1095	15
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	88.004	15433	152	738	15
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ	68.481	15174	152	665	15
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	72.414	23884	219	1016	15
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ	57.080	11796	107	431	15
ÇANAKKALE 18 MART ÜNİVERSİTESİ	67.865	20360	163	926	15
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	41.574	10221	103	505	15
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ	62.686	26065	62	625	15
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	75.237	12623	158	649	15
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	66.963	21389	89	690	15
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİ.	79.403	14040	132	742	15
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	59.820	13657	180	802	15
OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	93.883	13493	228	1092	14
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	33.638	2019	18	281	13
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ	16.538	7817	13	238	2
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ	15.128	6630	9	118	2
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	40.390	5782	60	448	2
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ	20.419	12390	11	241	2
UŞAK ÜNİVERSİTESİ	14.375	7924	7	158	2
RİZE ÜNİVERSİTESİ	13.461	6573	25	172	2
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ	21.080	10433	14	322	2
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ	18.994	6140	5	235	2
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ	11.405	4124	24	167	2
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ	13.090	8613	11	175	2
HİTİT ÜNİVERSİTESİ	14.312	5387	4	171	2
BOZOK ÜNİVERSİTESİ	10.654	5599	29	93	2
ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ	9.753	4490	5	83	2
ORDU ÜNİVERSİTESİ	10.822	6305	6	118	2
AMASYA ÜNİVERSİTESİ	13.903	5906	3	129	2
KARAMANOĞLU MEHMET BEY ÜNİ.	1.042	5575	0	39	1
SİNOP ÜNİVERSİTESİ	1.772	2397	0	83	1
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	2.018	3131	0	96	1
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ	2.835	4227	0	72	1
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ	3.574	1724	0	73	1

EK-11**Regresyon Analizinde Kullanılan Veriler (2008)**

ÜNİVERSİTE	2008				
	Harcama (BİN YTL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	276.809	29341	1183	3585	62
ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	200.124	16610	803	2424	49
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	307.716	26419	1197	3836	41
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	269.483	51149	1031	4024	25
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	390.325	51075	1270	5437	75
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	182.059	17435	581	2193	64
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	94.025	8584	276	1038	37
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	190.026	41634	433	2839	26
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	103.922	19999	290	1456	26
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİ.	46.231	5111	2	532	26
EGE ÜNİVERSİTESİ	258.242	39770	885	3443	53
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	211.188	37721	598	3024	26
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	87.681	19188	271	1283	26
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	162.518	37280	500	2315	33
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	219.875	1165267	225	1809	35
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	212.303	68452	553	3092	33
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	139.254	20227	326	1931	26
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	128.260	26276	523	1476	30
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ	99.788	24896	208	1380	34
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	179.021	28077	490	1891	35
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	143.237	21246	565	1633	33
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	138.792	33993	444	1860	53
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	197.268	29722	606	2235	51
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	112.706	16024	236	1005	33
FIRAT ÜNİVERSİTESİ	128.501	18416	422	1422	33
DİCLE ÜNİVERSİTESİ	130.719	13630	323	1254	35
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	102.672	13194	230	1278	26
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	86.257	12875	282	936	21
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	50.480	1630	110	474	16
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	36.185	923	150	365	16
HARRAN ÜNİVERSİTESİ	97.021	9912	217	773	16
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	131.050	37054	390	1706	16
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	117.221	21865	171	1066	16
ZONGULDAK KARAEMLAS ÜNİVERSİTESİ	90.136	15082	210	794	16
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	101.554	24121	226	1324	16
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	103.852	26157	316	1223	16

ÜNİVERSİTE	Harcama (BİN YTL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ	70.900	26561	106	700	16
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	149.875	53623	324	1878	16
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	104.287	42133	147	1201	16
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	84.927	24777	174	1102	16
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	68.997	15864	170	848	16
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ	87.924	17939	218	667	16
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	75.048	27529	293	1021	16
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ	61.632	10674	132	397	16
ÇANAKKALE 18 MART ÜNİVERSİTESİ	76.210	21801	212	963	16
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	41.425	11032	140	515	16
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ	71.092	30018	140	670	16
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	71.888	14719	205	774	16
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	78.670	22071	121	690	16
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİ.	83.031	15004	164	777	16
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	63.995	14665	226	817	16
OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	100.910	14384	277	1180	15
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	30.711	1955	16	276	14
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ	21.104	8670	31	329	3
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ	18.470	7220	20	178	3
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	54.213	6235	100	441	3
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ	35.992	13332	42	252	3
UŞAK ÜNİVERSİTESİ	29.113	8652	13	173	3
RİZE ÜNİVERSİTESİ	21.035	7778	45	178	3
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ	26.411	11821	41	335	3
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ	32.181	6363	16	221	3
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ	28.707	5112	51	172	3
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ	24.372	10876	33	167	3
HİTİT ÜNİVERSİTESİ	15.779	6613	14	166	3
BOZOK ÜNİVERSİTESİ	22.166	6223	45	213	3
ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ	25.361	6501	26	94	3
ORDU ÜNİVERSİTESİ	18.176	6857	20	124	3
AMASYA ÜNİVERSİTESİ	15.205	5948	6	135	3
KARAMANOĞLU MEHMET BEY ÜNİ.	8.486	5577	0	105	2
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ	6.516	2091	0	59	2
SİNOP ÜNİVERSİTESİ	7.895	2592	13	90	2
SIĞIRCI ÜNİVERSİTESİ	6.088	2929	6	45	2
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	7.091	3693	12	102	2
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ	13.455	5739	0	138	2
KİLİS YEDİ ARALIK ÜNİVERSİTESİ	6.169	2711	6	67	2
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ	7.928	4218	4	82	2

ÜNİVERSİTE	Harcama (BİN YTL)	Öğrenci Sayısı	Toplam Yayın Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Faaliyet Süresi
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ	5.033	1813	16	77	2
BİLECİK ÜNİVERSİTESİ	10.511	6890	6	148	2
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ	5.857	3008	0	74	2
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ	8.405	6795	4	94	2
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ	6.806	4064	3	75	2
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ	4.824	830	0	50	2
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ	4.548	1599	1	27	2
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ	2.957	1277	0	25	2
BATMAN ÜNİVERSİTESİ	4.657	2123	2	32	2

EK-12**Devlet Üniversitelerine Ait Toplam Veriler**

Yıllar	Toplam Devlet Üniversitesi Sayısı	Harcama Toplamı (BİN TL)	GSMH İçerisindeki Payı	Toplam Yayın Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Toplam Öğretim Üyesi Sayısı
1974	13	2.501,60	0.004652	VY	VY	VY
1975	18	2.825,90	0.00409	VY	VY	VY
1976	18	4.711,60	0.005427	VY	VY	VY
1977	18	7.012	0.006327	VY	VY	VY
1978	19	11.162,40	0.006782	VY	VY	VY
1979	19	18.576,10	0.006458	VY	VY	VY
1980	19	31.319,20	0.005906	VY	VY	VY
1981	19	37.879,40	0.004722	VY	VY	VY
1982	27	48.247,70	0.0045466	VY	VY	VY
1983	27	79.908,7	0.0057352	VY	VY	VY
1984	27	109.590,40	0.0049437	VY	VY	VY
1985	27	164.979,50	0.004667	VY	VY	VY
1986	27	240.251,40	0.0046938	VY	VY	VY
1987	28	378.741	0.0050486	VY	VY	VY
1988	28	592.780	0.00458896	VY	VY	VY
1989	28	1.294.366	0.00561864	VY	VY	VY
1990	28	2.818.355	0.00709596	VY	VY	VY
1991	28	5.243.436	0.00826528	VY	VY	VY
1992	51	9.732.401	0.008818737	VY	VY	VY
1993	52	18.126.855	0.009075575	VY	VY	VY
1994	53	30.668.779	0.007888257	VY	VY	VY
1995	53	57.140.612	0.00727453	VY	VY	VY
1996	53	123.654.219	0.008255686	VY	VY	VY
1997	53	278.295.259	0.009467995	VY	VY	VY
1998	53	496.431.839	0.009275921	VY	VY	VY
1999	53	828.599.010	0.010584665	VY	VY	VY
2000	53	1.253.531.414	0.009980653	VY	VY	VY
2001	53	1.871.369.116	0.10603622	VY	1.454.953	63.029
2002	53	3.101.809.386	0.01127798	VY	1.510.528	65.411
2003	53	3.881.439.778	0.010882108	VY	1.722.640	69.240
2004	53	4.399.111.264	0.010255956	VY	1.752.297	71.415
2005	53	4.972.155.100*	0.010222337	17.355	2.055.973	74.307
2006	68	5.507.019.000*	0.00956438	15.517	2.155.033	77.871
2007	85	7.469.144.000*	0.01182963	16.671	2.186.486	85.802
2008	94	7.353.534.000*	0.0077904	20.184	2.571.254	87.300
2009	94	VY	VY	VY	VY	VY

*BİN YTL

ÖZGEÇMİŞ

Selçuk BUYRUKOĞLU, 1984 yılında Sivas'ta doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Giresun'da tamamladı. 2007 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye bölümünden mezun oldu. Aynı yıl KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2010 yılında araştırma görevlisi olarak atandığı Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsündeki görevine devam etmektedir. BUYRUKOĞLU, İngilizce bilmektedir.